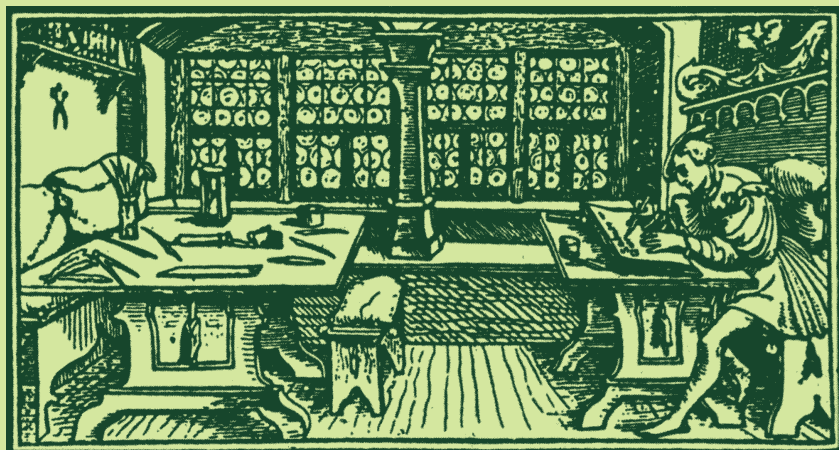

STUDIA

UNIVERSITATIS
BABEȘ-BOLYAI

G e o g r a p h i a

C L U J - N A P O C A 2 0 0 2

S T U D I A UNIVERSITATIS BABEȘ–BOLYAI GEOGRAPHIA

2

EDITORIAL OFFICE: Gh. Bilașcu no. 24, 3400 Cluj-Napoca ♦ Phone 064-40.53.52

SUMAR – CONTENTS - SOMMAIRE

- I. MAC, MARIA HOSU, Interpretări geomorfologice privitoare la structurile magmato-vulcanice din Depresiunea Transilvaniei * *Geomorphological Interpretations Concerning the Magmato-Volcanic Structure in the Transylvanian Depression*.....3
- B. P. ONAC, P. COCEAN, G. FRĂȚILĂ, MONICA AANEI, Le karst du bassin de Someșul Cald (Monts Apuseni, Roumanie) et son potentiel touristique * *The Karst of the Someșul Cald Basin, Apuseni Mts., Romania) and its Touristic Potential* 11
- I. MAC, F. I. PENDEA, Considerații asupra morfologiei periglaciare din Depresiunea Transilvaniei * *Upon the Periglacial Morphology of the Transylvanian Depression* ... 17
- ADINA-ELIZA CROITORU, T. C. GHERMAN, Situații sinoptice care au generat luni excedentare pluviometrice în regiunea de nord-vest a României * *Synoptic Situation which Determined Excessively Rainy Months in the North-Vest Region of Romania* ...25
- V. SOROCOVSCI, F. MOLDOVAN, ADINA-ELIZA CROITORU, Perioadele excedentare pluviometrice în Depresiunea Transilvaniei * *The Excess Pluviometric Periods in the Transylvanian Depression*.....33
- F. IPATIOV, Evoluția numerică a populației Regiunii de Nord-Vest a României, în secolul XX * *Numerical Evolution of the Population from the North-Western Region in the 20th Century*39
- GR. P. POP, Structura pe sexe a populației regiunii de nord-vest a României * *Population Structure by Sexes of the North-West Region of the Romania*51
- ANGELICA PUȘCAȘ, Districtul Chioar, ca sistem politico-militar în secolele XIII-XVII * *Chioar District as a Political-Military and Social System between the 13th and 17th Centuries*.....59

J BENEDEK, Agricultura de subzistență și dezvoltarea spațiului rural în România * <i>The Subsistence Agriculture and the Rural Development in Romania</i>	65
CE. M. KOVÁCS, Typologies bidimensionnelles et multidimensionnelles de l'agriculture dans la Plaine du Someș * <i>Bidimensional and Multidimensional Typologies of the Agriculture in the Someș Plain</i>	75
N. CIANGĂ, ȘT. DEZSI, GABRIELA ROTAR, Aspecte privind estimarea valorii potențialului turistic și a bazei de cazare din Regiunea de Nord-Vest a României * <i>Aspects Regarding the Assessment of the Touristic Potential's Value and the Infrastructure from the North-Wwestern Region of Romania</i>	81
AL. PĂCURAR, Réflexions les précurseurs du phénomène touristique * <i>Reflections on the precursors of the Touristic Phenomenon</i>	91

NOTE, CRONICI ȘI RECENZII *
NOTES, CHRONICLES AND BOOK REVIEWS

N. CIANGĂ, Half Century of Research and University Learning of the Geography of Tourism in Romania * <i>Half of Century of Research and University Learning of the Geography of Tourism in Romania</i>	101
F. MOLDOVAN, Al XVI-lea Colocviu Internațional de Climatologie * <i>The 14th International Colloquium on Climatology</i>	106
GR. P. POP, Depresiunea Transilvaniei, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca (V. SURDEANU).....	112
N. CIANGĂ, România. Geografia Turismului (Partea întâi), Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca (P. COCEAN)	113

INTERPRETĂRI GEOMORFOLOGICE PRIVITOARE LA STRUCTURILE MAGMATO-VULCANICE DIN DEPRESIUNEA TRANSILVANIEI

I. MAC¹, MARIA HOSU¹

ABSTRACT.- *Geomorphological Interpretations Concerning the Magmato – Volcanic Structures in the Transylvanian Depression.* The works published on the Transylvanian Depression totalize an impressive number. Yet, the characteristics of the sedimentary cover are prevalently evaluated not only in the analytical studus, but also in the geological and geomorphological syntheses. The problems concerning the natural substratum, intensely tectonized, and those concerning the magmato-volcanic bodies have not found certain answers yet. There are only mere references to the isolated volcanic appearances, many of them having notes of characteristic features (petrographic, tectonic, structural, morphological), but they lack the integrative interpretations. These sporadic or collateral approaches lead to some abions facts such as: the spatial mobility of the Transylvanian Basin; the intense fragmentation of the foundation; the presence of some isolated magmatic bodies; the making evident, by diferencial erosion, of a geomorphological landscape dominated by structural morphologies; geomorphological contrasts generated by three participations: special foundation; heterogenous cover; volcanites scattered on horinzontal and vertical planes.

The detailed studies accomplished in certain areas with volcanites and the appeal to some ideas from the Plate tectonics theory had to some new geomorphological interpretations regarding the magmato- volcanic in the Transylvanian Depression.

The important keywords: isolated magmato-volcanic structures; selective erosion in several stages; contrasting morphology; the microplates dynamics.

*

1. Aspecte generale

Cunoașterea elementelor geomorfice expresive ale Depresiunii Transilvaniei (relieful monoclinal, relieful cutelor diapire și domurilor, relieful fluvial, alunecările de teren etc.) a constituit cîmpul priorităților geomorfologice pentru acest spațiu geografic. Dincolo de interpretările de substanță privitoare la funcția și reflexul fundamentului cristalin în trăsătura de ansamblu a peisajului geomorfologic, dincolo de specificitatea reliefului generat pe o cuvertură terțiară, petrografic și tectonic foarte labilă, stau însă multe enigme insolite în realitatea geografică a Depresiunii Transilvaniei. Printre acestea se află magmato-vulcanismele edificate în structuri geologice și în fiziografii aparte ce particularizează câteva areale din marginea și incinta depresiunii (fig.1).

Printr-o introspecție în oferta științifică despre spațiul luat în considerare, printr-o plasare a subiectului în noi contexte metodologice și pe baza unor investigații de detaliu pe teren se formulează interpretări morfostructurale aparte despre corpurile magmato-vulcanice din Depresiunea Transilvaniei. Trei suporturi majore au fost luate în considerare: opiniile formulate în literatura geologo-geomorfologică privitoare la conținutul și funcția morfostructurală a fundamentului și cuverturii sedimentare a bazinului intracarpatic, precum și la geneza magmatitelor și vulcanitelor diseminate sporadic; particularitățile de localizare spațială a corpurilor magmato-vulcanice și specificul geomorfic, al teritoriilor respective și adiacente; tectodinamica și termodinamica în contextul unor microplăci și subsansabluri structurale din spațiul panono-transilvan.

¹ Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Geografie, 3400 Cluj-Napoca, România.

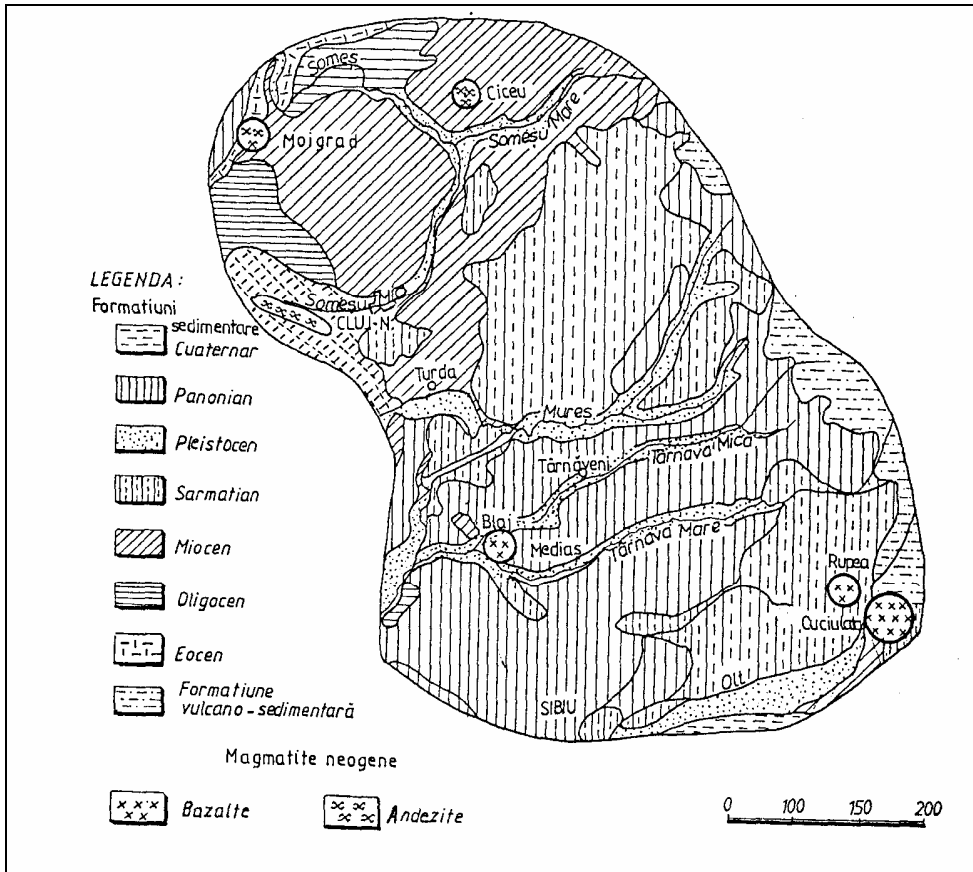

Fig. 1. Depresiunea Transilvaniei - localizarea arealelor cu roci magmatice la zi.

Aceste trei seturi de elemente nu epuizează însă informațiile științifice de ansamblu sau particulare adresate cercetării prin indicatorii geologici și geomorfologici ai locurilor.

2. Suporturi interpretative

Fundamentul de platformă și cuvertura sedimentară – reflexe geomorfologice.

Fundamentul Depresiunii Transilvaniei, privit individual sau în conexiune tectono-structurală cu al Depresiunii Panonice, se înfățișează ca un bloc rigid (Mutihac, V. 1990), subdivizat în subunități mai mici (unele ridicate, altele coborâte) și fracturat pe diverse direcții.

Fundamentul ariei cercetate, particularizează totodată, o formă de bloc crustal "(conform concepției lui De Sitter, 1964)" care a suferit mișcări orizontale și verticale datorită eforturilor tectonice la care a fost supus de-a lungul existenței sale. El s-a rigidizat treptat, pe măsura răcirii materiei de la nivelul astenosferei subcrustate (Socolescu M., și colab., 1964).

Blocul crustal de sub Depresiunea Transilvaniei a fost mereu antrenat în mișcare ca urmare a presiunilor laterale și constrângerilor apărute între el și solzii crustali învecinați. Pe fundalul sistemului de torsioni și forfecări s-a dezlănțuit magmatismul și vulcanismul neogen (poate și cel mai vechi) din cuprinsul arcului carpatic.

Cuvertura sedimentară s-a edificat în timp simultan cu fluctuația spațială a limitelor bazinului de sedimentare. Direcția majoră de migrare a bazinului a fost dinspre nord - nord-vest, către sud – sud-est. De adevărata cuvertură a acestui areal tectonic putem vorbi doar la sud de Someșe și din timpul badenianului. Studiile geologice și geofizice au dovedit că fundamentul și cuvertura au stiluri tectonice diferite. Există însă și reflexe ale fundamentului în unitățile geomorfologice majore ale Depresiunii Transilvaniei (Mac I., 1976).

Este, de asemenea, meritul geofizicii românești că a identificat și stabilit două stiluri structurale diferite față de poziția tufului vulcanic neogen – "*tuful de Dej*". Pe de altă parte, merită notate cele două idei despre funcția stratului de sare. În timp ce unii cercetători (de ex. Ciupagea, D., Paucă, M., Ichim, Tr., 1970) admit că deasupra stratului respectiv s-au petrecut doar slabe deformări plastice și mișcări diapire, alți cercetători (de ex. Socolescu, M., și colab., 1975) consideră că există și deranjări de forma a unor cute largi cel puțin către marginile de vest și de est ale bazinului tectonic. Aceste deformări ar fi răspunsul cuverturii sedimentare la presiunile tangențiale apărute la marginea blocurilor crustale. Nici jocul diferențiat pe verticală a fundamentului nu trebuie neglijat în deformarea largă a cuverturii sedimentare. Acest joc poate fi responsabil de elevațiile și, respectiv, subsidențele deja clar exprimate în morfologia de ansamblu a regiunii.

3. Localizarea și alcătuirea magmatitelor și vulcanitelor

Poziția plan-spațială, și în profilul vertical al magmatitelor și vulcanitelor nu este suficient investigată. Câteva situații sunt relevante și certe: existența unor structuri magmato-vulcanice în ariile marginale de nord-vest (Gilău, Dumbrava, Moigrad) și de sud-est (Hoghiz, Cuciulata, Lupșa, Racoșu de Jos), prezența insulară a unor corpuri magmato-vulcanice în aria centrală (Ciceu, Blaj, Rupea). Pe lângă ivirile insulare din zona centrală, cercetătorii formulează câteva idei despre prezența unor aliniamente cu magmatite intracrustale în spațiul central al Depresiunii Transilvaniei. Sunt păreri care apreciază aceste corpuri magmatice ca prelungiri din sectoarele marginale, dar și idei despre o autonomie ignee a regiunii (Airinei, Șt., 1957, Govăt, I., 1970).

În secțiune verticală formațiunile magmato-vulcanice alcătuiesc trei nivele destul de bine conturate prin măsurători geofizice; corpuri plutonice adânci (pe aliniamentul Blaj – Făgăraș), corpuri de adâncime medie (Pogăceana), corpuri de adâncime redusă (Beudiu, Lujerdiu) și corpuri de suprafață (Racoș, Rupea, Ciceu, Moigrad, Blaj).

Analizele petrografice, mineralogice și studiile stratigrafice dovedesc natura variată și vârsta diferită a rocilor magmato-vulcanice (riodacite – oligocen; dacite – sarmațian; andezite – sarmațian și pliocen, andezite de diverse tipuri – ponțian; bazalte – cuaternar). Aceste nuanțări de conținut și de vârstă sugerează o mobilitate crustală neuniformă în timp, cu etape și cicluri, dar și surse de aducțiuni diferențiate în compoziție.

Persistă, în literatura de specialitate, părerea că de faza styrică se leagă o activitate vulcanică extraordinară. De asemenea, în privința dimensiunii proceselor magmato-vulcanice, stau ca argumente volumele impresionante de tufuri vulcanice din cadrul depozitelor neogene. Ciclul badenian tectonic este marcat de profunde transformări tectonice (orogeneză, epirogeneză și vulcanism), atât în ariile marginale (Carpații Orientali, Munții Apuseni de Sud), cât și incinta zonei depresionare.

Fracturilor majore care încadrează aria centrală a Depresiunii Transilvaniei, cum ar fi G₇ (Băile Tușnad – Alba Iulia – Arad, urmată în sectorul inferior de Mureș), G₉ (Păucea – Toplița – Lăpuș) și G₁₀ (Alba Iulia – Cluj Napoca – Oradea) li s-a atribuit rolul principal în aducțiunile de magmă de la diferite adâncimi. Toate corpurile magmato-vulcanice din marginea și din aria centrală sunt interpretate genetic doar prin deschiderile oferite de fracturi și falii.

Cu asemenea suporturi, uneori contradictorii, este dificil de a croi noi căi în vederea explicării morfostructurilor magmato-vulcanice atât din spațiile marginale, cât și din zona centrală. Cu toate acestea, valorificând concepțiile actuale despre geneza edificii magmato-vulcanice, cât și oferta realității teritoriale, putem încerca schițarea și argumentarea unor păreri. Demersul se sprijină pe interpretarea Depresiunii Transilvaniei în lumina tectonicii globale.

4. Interpretări geomorfostructurale

Dacă se acceptă părerea că teritoriul panono-transilvan a avut și își menține funcția de "*bloc crustal*" (De Sitter, 1964) situat între lanțuri de munți (Carpați, Alpi, Dinarici) și dacă admitem că el a avut, în timp, atât o stare stabilă, cât și una dinamică, atunci, de aici putem deriva interpretări privitoare la magmatitele din Depresiunea Transilvaniei. Considerate într-o concepție dinamică, blocurile crustale panonic și transilvan s-au deplasat împreună cu altele și față de altele, alunecând pe substratul adânc, adică pe astenosferă. Cele două blocuri menționate sunt de tip continental, ceea ce înseamnă că ele cuprind scoarța sedimentară și stratul granitic. Deoarece marginea blocurilor crustale amintite, a suferit pe unele sectoare prăbușiri, au luat naștere prin compresiuni, structuri noi, fie plicative, fie vulcanice. Dinamica blocurilor, deci mișcarea lor în plan orizontal, a putut fi semi-radială sau unidirecțională, în raport de vectorul de împingere. Datorită stressului tangențial deplasarea în plan orizontal a fost însoțită de deformări pozitive, respectiv negative, ceea ce a avut ca efect, uneori ruperea în plan vertical, geotectonicienii numesc acest lucru "*forfecare prin compresiune*". Cum eforturile de împingere laterală nu sunt în timp, de aceeași putere, faptul fiind legat de intensitatea proceselor din zona de spreading, pot apare etape sau faze de paroxism, cu efecte majore de tipul proceselor orogenetice din marginea blocurilor. Pentru spațiul plăcii panono-transilvane se pare că au existat, începând din Juristic, cel puțin cinci etape (180;150 - 120; 80 - 40; 40 - 20 mil; 20 - 1 milioane de ani în urmă) de variație cu efecte spațiale. Rezultatul translațiilor și ajustărilor izostatice a constat în: deformarea blocului crustal al Transilvaniei sub formă de ridicături și zone adânci orientate nord vest - sud est, prezența unor fracturi de o parte și de alta a sectoarelor bombate și pe marginile blocului central, ridicarea spre suprafață a **stratului crustal bazaltic** până la o adâncime de 12 km (Socolescu, M., și colab. 1964) și subțierea stratului granitic odată cu ridicarea discontinuității Moho. În acest mod au putut apare spre suprafață **focare fierbinți**, generatoare de hot-spoturi. Aceste panașe pătrund în crusta terestră superioară, iar o dată cu răcirea se consolidează ca structuri magmatice intrusive ori erup la suprafață. În Depresiunea Transilvaniei au fost identificate atât structuri extrusive explozive (de exemplu structura Ciceu) cu expulzări materiale în volume mari (curgeri de lave, piroclastite, cenușă, gaze), cât și consolidări intracrustale de diverse dimensiuni.

Caracteristicile geochimice ale vulcanitelor (riolite calco-alkaline) din Măgura Ciceului atestă proveniența dintr-un material de origine profundă, topit la nivelul inferior al crustei și expulzat printr-un proces freatomagmatic intraplacă de tip plinian (Mârza, I., Mirea, O., 1991). Ideea pe care o susținem privește blocul crustal transilvan ca un fragment de placă (microplacă) antrenat de curenții subcrustali într-o derivă spre est, sud-est. Procesul respectiv s-a derulat în mai multe etape. Acești curenți nu au antrenat în deplasare doar solzul crustal transilvan, ci și vaste cantități de **topituri subcrustate**. În lucrarea autorilor Ciupagea, D., Paucă, M., Ichim, Tr., (1970) privitor la edificiul vulcanic din Estul Depresiunii Transilvaniei se afirmă: "*materialul eruptiv din lanțul Călimani - Gurghiu - Harghita nu provine din regiunile situate dedesubtul lanțului vulcanic, ci topiturile au fost transportate de curenții de convenție subcrustali de la depărtări de zeci de kilometri*". (p. 105).

Relieful rezultat pe seama structurilor magmato-vulcanice prezintă o evidentă diferențiere în raport de caracterul intrusiv sau extensiv al magmelor (respectiv lavelor), dimensiunea corpurilor magmato-vulcanice, tipul petrografic și gradul de alterare și de caracterul și intensitatea modelării formațiunilor prin procese exogene.

Privite pe scurt, formele de relief sunt nuanțate după caracterul intrusiv sau extrusiv al rocilor, în primul rând, și după gradul de reliefare prin eroziune diferențială, în al doilea rând.

- Corpurile intrusive au generat morfostructuri concordante, cu aspect de platouri și culmi, ca în Podișul Someșan (culminația structurală Beudiu – Lujerdiu sau Zoreni) sau de mameloane ori cupole care suportă în apex roci sedimentare.
- Ridicarea Pogăceaua, impusă de corpul magmatic intrusiv are expresivitate geomorfică prin deformarea straturilor sedimentare sub formă de dom. Astfel sunt evidente monoclimurile largi periferice și cuestale frontale semicirculare atașate structurii.
- Complexul magmato-vulcanic de la Moigrad este extins pe o suprafață destul de mare între văile: Ortelec la nord-est, Moigrad la vest și Pometului, la sud. După cercetările efectuate de geologi (K. Hofman, 1879, O. Iliescu, 1967, A. Rusu, 1967 ș.a) cele trei tipuri de roci (riolite, dacite și andezite) compun corpuri diferite, edificate în mai multe faze din neozoic. Ulterior punerii în loc a formațiunilor vulcanice a demarat o eroziune selectivă agresivă, care a dus la îndepărtarea parțială a rocilor sedimentare (calcare, marme, argile, etc.) și la evidențierea actualei morfologii.

Aici sunt relevante: Măgura Moigradului (513,9 m), masivă, unitară și circumscrisă de glacisuri prelungi pe rocile sedimentare. Este un relief (măgură) specific unui corp intrusiv de tip lacolitic (fig. 2).

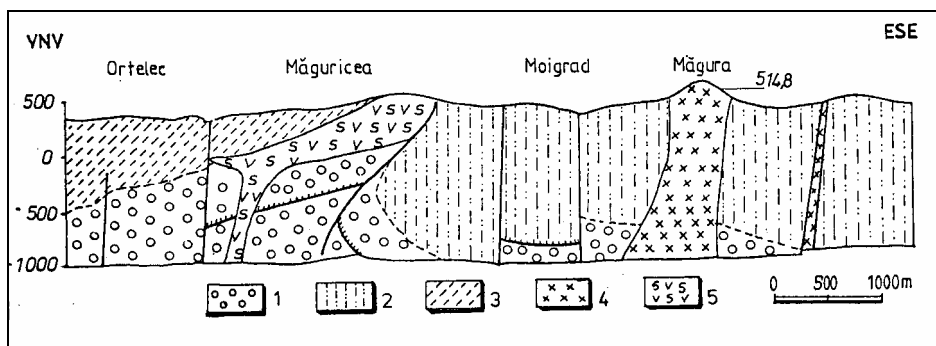

Fig. 2. Profil geologic prin Măgura Moigrad. 1. Precambrian; 2. Paleogen; 3. Miocen; 4. Andezite; 5. Riolite.

Dealurile Citera și Biseriçuța (Porolisum) situate pe același aliniament, cu profilele asimetrice și aspect de flancuri de con vulcanic disecate prin eroziune torențială, apropiate morfostructurilor de vulcanism extrusiv, cu erupție centrală. Coșul vulcanic a rămas în relief după ce formațiunile mai friabile au fost erodate.

Întreținerea faliiilor: Meseș, Moigrad și Benesat-Cuceu-Moigrad, explică, puternica tectonizare a arealului Moigrad. Falia Moigradului este reliefată printr-un front (versant) abrupt, dezvoltat la nord de localitate. Falia Meseș a înlesnit sculptarea bazinelor de eroziune de sub munte (Stâna, Viile Jacului, Moigrad) și înșeuarea Moigrad-Ortelec unde se afundă cristalinelul. Pe latura sudică a complexului vulcanic Citera-Porolisum, dyk-ul alungit pe aproximativ 1,5 km, concretizează un abrupt cu 50 – 100 m denivelare. Lapili și bombe vulcanice compun un glacis vulcanogen descendent în direcție sudică pe o lățime de 1,5 – 2 km.

Ordonarea spațială a reliefului sugerează existența unui **masiv vulcanic** edificat polifazat (oligoren – sarmațian) prin ascensiuni magmatice (banatite) și erupții vulcanice (andezite) într-un context tectonic marginal cristalinelului din culmea Meseșului (fig. 3).

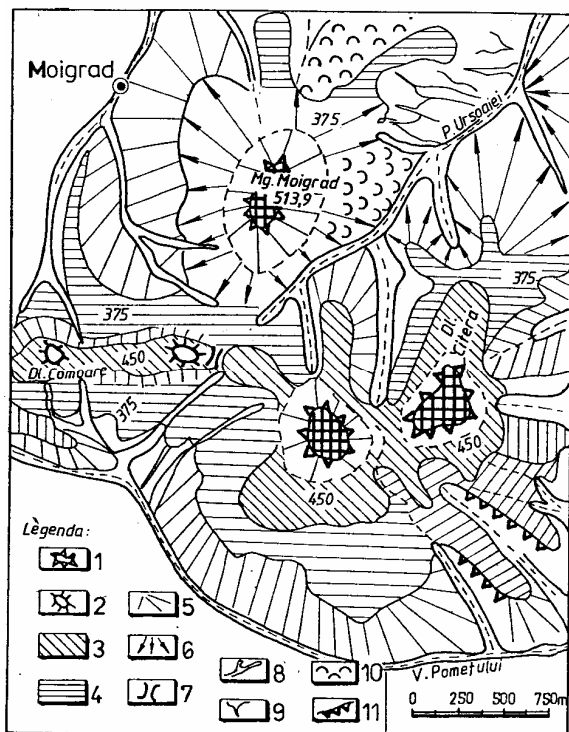

Fig. 3. Harta geomorfologică a Măgurii Moigrad. 1. Vârfuri reziduale pe roci vulcanice, nivel superior; 2. Mar-tori de eroziune pe roci sedimentare; 3. Suprafața superioară 400-450 m; 4. Suprafața inferioară 375 m; 5. Versanți de tip glacis; 6. Versanți radiari convecși; 7. Abrupturi de eroziune; 8. Glacisuri de eroziune; 9. Șiroiri; 10. Alunecări de teren; 11. Abrupturi.

- Masivul eruptiv de la Ciceu (Dej) a fost descris sub raport petrografic și structural de către Mârza I. și Mirea O., (1991) într-un studiu de sinteză. Părerea că formațiunile vulcanice (riolite – calco – alcaline) provin dintr-o topitură crustală este susținută de poziția corpului vulcanic și de particularitățile morfologice.

Se poate accepta părerea că masivul de la Ciceu s-a edificat pe o arie fierbinte subcrustală. Penetrarea topiturilor spre suprafață a fost facilitată de procesele de distensie crustală care s-au petrecut la începutul miocenului.

Forma de culme alungită (5 km), flancată de abrupturi ce depășesc cu 200 – 250 m suprafețele sculptate pe rocile sedimentare (badenian) sugerează dezvoltarea lineară intraplacă (microplaca transilvană) a vulcanismului. De-a lungul acestei deschideri au pătruns neuniform magmele, ceea ce explică prezența unor areale cu elevație maximă și cu aspect de măguri (700 – 78 m, vf. Pietrelor, Briciu, Spânzu, Măgura), relief vulcanic construit și a unor platouri restrânse (curgeri de lave), fragmentate prin eroziunea regresivă torențială în fazele ulterioare. Procesele de meteorizație, eroziunea prin ravenație și deplasările de masă materiale pe versanți au creat o morfologie contrastantă (abrupturi, ravene, torenți, glacisuri, conuri de grohotiș) (fig. 4).

- Complexul vulcanogen sud estic (Racoș–Hoghiz–Veneția) are o poziție structurală și morfologică marcată de contactul Depresiunii Transilvaniei, prin Subcarpații Homoroadelor, cu Munții Perșani și prelungirile vulcanice din sudul, Munților Harghita. În sens restrâns, întregul complex vulcanogen ocupă arealul puternic tectonizat din Perșanii Centrali, prelungit cu dislocațiile profunde din sectorul de confluență Homorod – Olt. Acest complex vulcanogen, cu o petrografie variată (andezite, bazalte) poate fi interpretat ca un ecou al forfecărilor crustale din spațiul larg al **curburii interne** (Perșani, Baraolt, Bodoc, Bazinul Brașovului, Bazinul Rupea – Hoghiz) și al **curburii externe** (Carpații sud-estici).

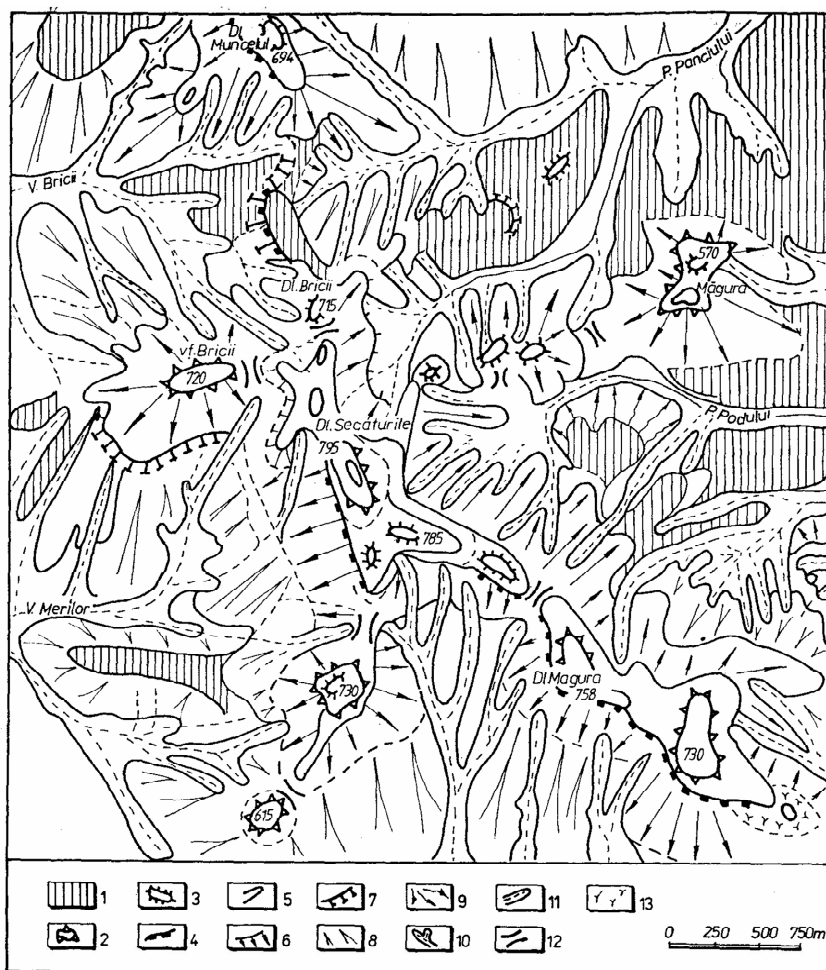

Fig. 4. Harta geomorfologică a masivului eruptiv de la Ciceu. 1. Suprafețe structurale; 2. Vârfuri reziduale pe roci vulcanice, nivel superior; 3. Vârfuri reziduale pe roci vulcanice, nivel inferior; 4. Abrupt pe roci vulcanice; 5. Suprafețe cvasiorizontale; 6. Versanți radiari convecși; 7. Abrupturi de eroziune; 8. Glacisuri de eroziune; 9. Șiroiri; 10. Toreniți; 11. Talveg elementar; 12. Înșeuări; 13. Relief antropic.

Cu toate că, prin determinările cronologice vulcanitele din arealul Racoșu de Jos–Haghiz–Veneția sunt localizate spre sfârșitul Pliocenului și chiar în Cuaternar (Mutihac, V., 1990), totuși originea profundă (astenosfera) apare ca o variantă nouă în interpretările tectonice.

Nu ar fi exclusă penetrarea sub forma unui "punct fierbinte" a materiei de la nivelul mantalei (Măldărăscu, I., citat de Mutihac, V., 1990, pg. 217). Din punct de vedere geomorfologic complexul vulcanogen din sud-estul Depresiunii Transilvaniei se definește prin cinci componente: forme de Quellkuppen, adică măguri din coloane bazaltice (Racoșu de Jos), forme de suprafețe clastolitice, cu aspect de platouri (Haghiz), scoriacee, forme de conuri vulcanice (D. Pleașa Lupșei, 872 m, Măguricea Mare, 614 m etc), forme de vârfuri (stock) slab reliefate (Rupea) și forme de platouri vulcanogen-sedimentare (Bogata). Asemenea morfologii au putut lua naștere numai în condițiile unui magmatism și vulcanism complex: intruziuni, curgeri de lave bazaltice, erupții centrale explozive cu revărsări de lave și produse piroclastice.

5. Concluzii. Analiza succintă a structurilor magmato-vulcanice din Depresiunea Transilvaniei a apelat la informațiile științifice din literatura geologică; cele de ordin geomorfologic fiind extrem de restrânse. Această analiză a urmat ,apoi, calea interpretărilor geomorfostructurale în lumina concepțiilor curente privitoare la dinamica terestră. Au fost valorificate cercetările proprii din câteva areale (Moigrad, Ciceu, Haghiz-Racoșu de Jos-Veneția) și opiniile formulate în alte studii mai largi despre morfostructura Depresiunii Transilvaniei (Mac, I., 1972, 1976, 2000). În consecință, magmatitele și vulcanitele de la marginea și interiorul Depresiunii Transilvaniei sunt apreciate ca o consecință a mai multor premise: comportamentul rigid-flexibil al fragmentului crustal din baza Depresiunii Transilvaniei; mișcarea microplăcii transilvane peste puncte fierbinți care au facilitat penetrări și ieșiri de lavă în spațiul subaerian; intersectarea în câmpuri fractale (falii, fracturi) a dislocațiilor tectonice înlesnind constituirea de câmpuri și arii magmato-vulcanice (Moigrad, Ciceu, Haghiz-Racoș); nivelul ridicat al suprafeței Moho în subsamentul Depresiunii Transilvaniei.

Relieful rezultat se înfățișează fie în aspectul său construit (conuri, platouri, vârfuri, dykuri, Quellkuppen, etc) fie în forme derivate (abrupturi, creste, vârfuri, suprafețe exhumate ș.a). Pe cât de restrânse sunt ariile magmato-vulcanice, pe atât de variate, totuși, sunt formele rezultate.

BIBLIOGRAFIE

1. Airinei, Șt. (1957), *Asupra anomaliei magnetice regionale din centrul bazinului Transilvaniei*, Bul. științ. Acad. R.P.R. Secț. geol., geogr., 2 (p.209 – 235).
2. Ciupagea, D., Paucă, M., Ichim, Tr. (1970), *Geologia Depresiunii Transilvaniei*, Edit. Acad. R.S.România, București.
3. Gavăț, I., Ciupagea, T. D., Airinei, Șt. (1970), *Rapports entre la structure profonde et la structure des complexes sedimentaires de la Depression de Transsylvanie*. Rev. roum. géol., géophys., géogr., Série de géophysique 14, 2 (p.153 – 159).
4. Mac, I. (1972), *Subcarpații Transilvăneni dintre Mureș și Olt*, Studiu geomorfologic. Edit. Acad. R.S.România, București.
5. Mac, I. (1976), *Curs de geomorfologie*, I, Uz intern, Univ. "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca.
6. Mac, I. (1976), *The Morphostructure of the Transylvanian Depression*. International Geographical Congress, Section 1, Moscow.
7. Mac, I., Irimuș, I. (2000), *Geomorphological homologies in the mountainous massif situated in the north-western and south-eastern part of the Transylvanian Depression*. Proceedings of the Carpatho-Balkan Conference, Băile Herculane, România, Edit. Corint, București.
8. Mac, I. (1972), *Subcarpații transilvăneni dintre Mureș și Olt*, Edit. Acad. Române, București.
9. Mac, I., Tövissi, I. (1968), *Observații geomorfologice în regiunea confluenței Homorodului cu Oltul*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, series Geologia – Geographia, p. 2.
10. Mârza, I., Mirea, O. (1991), *Le massif éruptif de Ciceu (Dej) – considerations pétrographiques et volcanologiques*. In: The volcanic tuffs from the Transylvanian Basin România, Cluj-Napoca.
11. Mutihac, V. (1990), *Structura geologică a teritoriului României*, Edit. Tehnică, București.
12. Rusu, A. (1967), *Studiu geologic al regiunii Moigrad (NV Transilvaniei)*, Dări de seamă, Inst. Geol., L III/1.
13. Săndulescu, M. (1984), *Geotectonica României*, Edit. Tehnică, București.
14. Sitter, L. U. (1964), *Structural geology*. Macgaw Hill Books Co., New York – London.
15. Socolescu, M., Ciocândel, R., Airinei, Șt., Popescu, M. (1975), *Fizica și structura scoarței terestre din România*, Edit. Tehnică, București.
16. Socolescu, M., Popovici, D., Visarion, M., Roșca, V. (1964), *Structure of the Earth's crust in România as based on the gravimetric data*, Rev. roum. géol., géophys., géogr., Série de géophysique, 8, (p.3 – 11).
17. Taloș, D., Visarion, M., Cornea, I. (1968), *Morphologie et structure du subossment de la Dépression de Transylvanie d'après les données géophysiques actuelles*. Rev. roum. géol., géophys., géogr., Série de géophysique, 12, 2 (p.135 – 145).
18. Tövissi, I. (1967), *Contribuții la problema vârstei erupțiilor de bazalt din Perșanii Centrali*. Manuscris.

LE KARST DU BASSIN DE SOMEȘUL CALD (MONTS APUSENI, ROUMANIE) ET SON POTENTIEL TOURISTIQUE

B. P. ONAC¹, P. COCEAN², GH. FRATILĂ³, MONICA AANEI²

ABSTRACT.- *The Karst of the Someșului Cald Basin (Apuseni Mountains) and its Touristic Potential.* This territory, through its heights and by the density of the exokarstic and endokarstic shapes, that are to be found in the whole Someșului Cald Basin, makes up a region with an increased touristic interest, both for the karstic research, as for the very increased number of tourists who visit these places. In this respect, suffice it to mention that in the analysed territory the Altarului Cave is present which displays the richest speleothemes from the European continent. Prior to define the numerous karstic elements concentrated on a relatively limited surface (30 km²) from a touristic point of view and to form them on a hierarchical system, there must be specified the geological context of genesis in which the great richness of the exokarst in this region was formed and evolved. It is the result of the presence of some thick and well extended packages of mesozoic limestone, upon which the internal factors, as well some of the external ones have acted on a long period of time (first of all temperature and rainfalls). The analysis of these matters is closed with several proposals for the touristic turning into account in a near future.

*

1. Localisation de la région

Le bassin du Someșul Cald fait partie du massif de Bihor (nord-est des Monts Apuseni), étant situé à l'ouest du graben de Somesul Cald (Fig. 1). La surface karstifiable, constituée de roches mésozoïque, est flanquée de tous les côtés de formations non-karstifiables (roches volcaniques et métamorphiques). Tout l'édifice pétrographique est bouleversé par des nappes de charriage et des failles (dues justement à la présence du graben), qui ont joué un rôle important dans le processus de karstogenèse, en facilitant l'organisation des drainages majeurs le long des-quels se sont développés des grands réseaux karstiques (les grottes de Humpleu, de Coltul et de Pepii).

Au point de vue hydrographique, le zone est entièrement tributaire à la rivière de Somesul Cald, qui traverse sur une longueur de 5 km le secteur sud de celle-ci. Les affluents les plus importants sur son cours supérieur sont les vallées d'Alunul Mare, Alunul Mic, Ponorul et Fira.

L'accès en est assuré par une route départemental, qui relie la station touristique de Padiș à la route internationale E 60.

¹ Université "Babeș-Bolyai", Dépt. de Minéralogie, Kogalniceanu 1, 3400 Cluj-Napoca, Roumanie.

² Université "Babeș-Bolyai", Faculté de Géographie, Clinicilor 5, 3400, Cluj-Napoca, Roumanie.

³ Speleoclub "Politehnica", 3400, Cluj-Napoca, Roumanie.

2. Structure du potentiel touristique

Le potentiel touristique que présente le bassin du Someșul Cald dérive en premier lieu du grand développement qu'ont dans cette région les formes exokarstiques. Leur diversité est remarquable, puisqu'on y trouve des abrupts, des arcades, des gorges, des pertes d'eau et des résurgences, en somme à peu près tous les composants du *paysage karstique*, qui constitue sans doute l'attraction majeure pour les visiteurs de la zone.

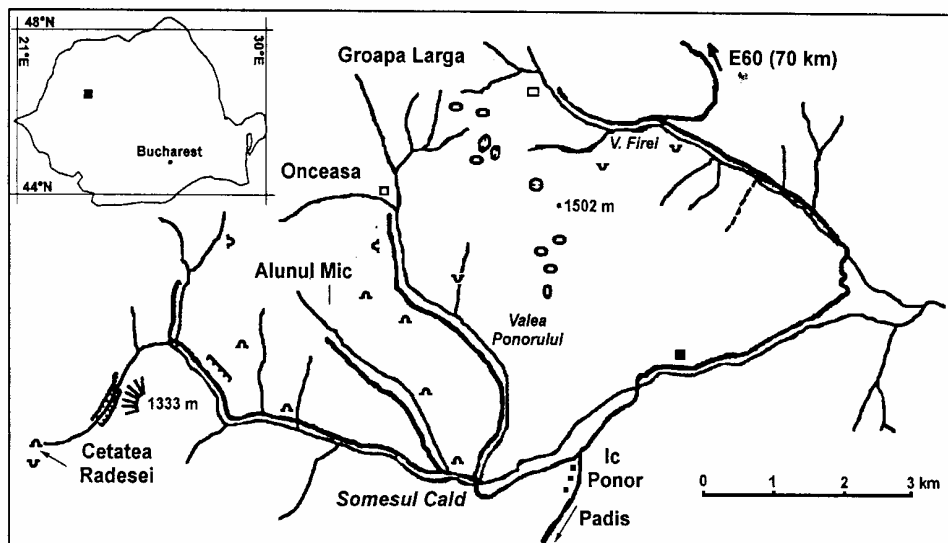

Fig. 1. Carte du bassin du Someșul Cald. 1. Routes, 2. Cabane forestière, 3.. Maison de garde-forestier, 4. Grottes, 5. Dolines.

La distribution de ces formes, leur nombre et leur morphologie portent l'empreinte décisive de l'influence des conditions lithologiques, tectoniques et climatiques. La plus remarquable en est le spectaculaire secteur de gorge de la rivière de Somesul Cald, dont le faible développement en longueur (de seulement 1.8 km) est compensé par les parois abrupts qui dépassent souvent 150 m en hauteur. Des courts secteurs d'étrécissement flanqués d'abrupts rocheux, qui peuvent être eux aussi intégrés dans une exploitation touristique, se retrouvent le long des affluents (les vallées de Ponor, d'Alunul Mare et de Vacii). La forte déclivité des versants (d'origine morpho-hydro-graphique ou tectonique) a déterminé dans ces secteurs un appauvrissement pédogénétique (P. Cocean, 1984) qui a mené à un large développement des surfaces nues, en augmentant le degré d'attractivité du paysage.

Le processus de karstification (sousaérienne aussi bien que souterraine) se reflète dans la morphologie du relief par la grande variété des formes qu'il produit. C'est spécialement le cas des dolines, largement répandues dans la Groapa Larga, la Poiana Onceseii et aux sources de la vallée de Vacii, qui accentuent l'originalité du relief karstique. Ces formes ont plus d'intérêt touristique lorsqu'elles sont occupées par des lacs ou elles donnent accès (par des pertes d'eau) à des réseaux souterrains.

Parmi les éléments insolites, signalons de même les pertes d'eau (les ponors), généralement marquées dans le relief par des abrupts et des portails plus ou moins grands, ainsi que les résurgences, qui constituent les frontières d'un monde que les touristes

essayent de découvrir. Les nombreux ponors (fonctionnels ou non) de la vallée de Ponor, de Cuciulat ou d'Onceasa sont reliés à autant de résurgences, l'une plus spectaculaire que l'autre (telles que celles d'Alunul Mic, Șurile Firei, Alunul Mare, Pepii). Ces sources karstiques, qui n'intéressent les touristes que par leurs traits essentiels (structure, débit, emplacement), représentent pour les habitants un véritable "or liquide". Ce qui en sont engagés dans l'exploitation touristique ont donc le devoir de veiller avec beaucoup d'attention à leur protection et à la conservation de la qualité des eaux.

En ce qui concerne le microrelief karstique, notons que la région est riche en lapiès demi-enterrés, qui forment parfois des champs (sur le versant droit de la vallée d'Alunul Mare, la col-line de Chicera cu Colac, le versant gauche de Firea, le plateau de Groapa Larga), en diversifiant le paysage exokarstique.

Une vingtaine de grottes et d'avens inventoriés dans la région, qui totalisent plus de 70 km de galeries (en réalisant la plus grande densité de réseaux souterrains de Roumanie), constituent un autre point d'attraction pour les visiteurs de la région. Les grottes de Humpleu (35 km), Corobaia (1 km), Coltului-Pepii (5 km), Cerbul (5 km), Alunul Mare (3 km) ou la Pestera Rece (4 km) possèdent un grand potentiel touristique, car elles renferment des salles gigantesques et des galeries étagées, des cours d'eau, des siphons, des cascades, ainsi qu'une multitude de spéléothèmes et de formes de modelage karstique.

L'intérêt des touristes, mais surtout leurs possibilités d'explorer le domaine souterrain sont des paramètres importants dans le choix des grottes susceptibles d'être visitées, les préférences visant celles dans lesquelles le nombre, les dimensions, la variété et la physionomie des spéléothèmes sont remarquables. Mais il y a aussi la catégorie de ceux qui sont attirés par le côté sportif de la spéléologie et qui mettent à l'épreuve leurs aptitudes dans les avens (de Poienita, de Cuciulat) ou les grottes plus difficiles à parcourir.

La diversité de l'offre attractive de la région est soutenue également par la fonction touristique de la forêt de conifères qui couvre en grande partie la zone karstifiée, ainsi que par la faune cynégétique (ours, cerfs, chevreuils, sangliers, loups) et piscicole (truites), assez abondantes.

3. Hiérarchie des objectifs touristiques

Il y a au moins deux raisons pour lesquelles il est difficile de hiérarchiser le potentiel touristique du bassin du Someșul Cald: d'un côté, parce que les objectifs touristiques exploitables sont nombreux et fort variés et d'autre côté, parce que chaque personne a ses propres critères dans le choix d'un élément ou d'un autre.

Les objectifs appartenant à l'exokarst (et qui font partie intégrante du cadre naturel) sont les plus accessibles et, par conséquent, ils attirent de nombreux touristes. De beaucoup le plus intéressant parmi eux, les Gorges de Someșul Cald ont l'avantage d'offrir, outre un paysage pittoresque, des possibilités d'escalade sur des parois rocheuses aux divers degrés de difficulté. Elles leur succèdent les vallées d'Alunul Mare, d'Alunul Mic et de Ponor, le long desquelles les points d'attraction sont les pertes de Valea Ponorului, d'Onceasa et de Fisura Neagra, ainsi que les résurgences d'Alunul Mic, de Pepii et d'Alunul Mare, placées dans un cadre d'une incontestable beauté.

Une partie très importante du potentiel touristique de la région revient aux grottes. Les problèmes que pose la protection du milieu souterrain sous l'inévitable impact anthropique que produit son aménagement ont une solution simple: la délimitation dans

chaque grotte susceptible d'être introduite dans le circuit touristique d'un secteur à statut de réserve scientifique, dans lequel l'ambiance naturelle soit conservée dans sa forme primaire (Racovita, 1988).

Pour hiérarchiser la valeur de ce composant essentiel du géosystème karstique, on devrait envisager deux aspects particulièrement importants: l'intérêt scientifique des grottes et leur aspect esthétique. Selon le premier de ces deux critères, le "classement" que nous avons élaboré place en tête de liste la grotte de *Humpleu*, un véritable laboratoire souterrain de morphologie karstique, de minéralogie et de paléontologie. Elle est suivie par la Pestera Rece, qui abrite des vestiges anthropologiques et paléontologiques, la Pestera Cerbului (minéralogie, paléontologie et morphologie), la grotte de Piatra Altarului (cristallographie et minéralogie), les grottes de Coltul et d'Alunul (morphologie des galeries formées en régime noyé), la grotte d'Onceasa (squelettes d'ours de caverne) et la grotte d'Alunul Mare, pour les problèmes d'hydrogéologie qu'elle sou-lève.

Les positions occupées dans ce classement changent lorsqu'on a en vue la richesse et la variété des spéléothèmes qui ornent les grottes. Sans pouvoir être concurrencée par n'importe quelle autre cavité du pays, la grotte de Piatra Altarului est certainement la plus remarquable à cet égard. La perfection et la diversité cristallographique de la calcite qui compose les spéléothèmes, de même que la grande valeur scientifique de ceux-ci sont les principales raisons pour lesquelles cette grotte a été fermée et protégée par un régime strict de surveillance; elle ne peut être visitée que 1-2 fois dans l'année, par des groupes restreints de personnes avisées, avec changement d'équipement après le passage des secteurs argileux, afin de conserver entièrement l'aspect et l'éclat naturel des concrétions.

Avec ses 35 km de longueur, la grotte de Humpleu se trouve de loin au premier rang dans le tope des cavités karstiques de la région et se situe à la deuxième place en Roumanie. Elle renferme pas moins de 5 salles de plus de 100 m de long (dont la Salle des Géants mesure 530x117x41 m, ce qui revient à un volume de plus 2 millions m³), ainsi qu'un cours d'eau qui peut être suivi sur 5 km. Les dimensions exceptionnelles du cavernement et la richesse des concrétions (Onac & Papiu, 1995) rend possible l'aménagement d'un tronçon d'environ 3 km, qui inclue la visite de plusieurs secteurs stalagmites et de passages réellement monumentaux. Actuellement, la grotte est fermée et ne peut être visitée qu'en présence d'un membre du club spéléologique "OMEGA" chargé de sa protection.

Très intéressantes par leur morphologie et la densité des spéléothèmes son ensuite la Pestera Rece, de même que les grottes de Coltul et de Cerbul.

Mentionons, enfin, la grotte de Cetatile Rădesei, une percée hydrologique accessible sur toute sa longueur (260 m) et à laquelle on accède par un portail de 15/7 m. La lumière du jour y pénètre par quatre grandes cheminées, en créant une ambiance originale. Au point de vue évolutif, il s'agit d'une cavité en train de se transformer en gorges par effondrement de la voûte.

En laissant de côté les grottes de faibles dimensions et celles dépourvues de toute valeur touristique, l'énumération des objectifs ayant un potentiel touristique certain doit comprendre finalement les grottes d'Alunul Mare, Pepii (1 km), Coroboiaia, Ponorul din Cuciulat (3 km), Diacloaza (1 km), Fisura Neagra (1.3 km), Onceasa (250 m).

Les gouffres sont rares dans la région. Les seuls à noter sont l'Avenul din Poienița (-273 m), qui fait partie du système karstique de Poienița-Humpleu, et l'Avenul Cuciulat (-180 m).

4. Propositions et possibilités d'exploitation touristique

En analysant les objectifs touristiques exploitables par des aménagements appropriés ou déjà intégrés dans le circuit touristique, on arrive aux constatations suivantes:

- Avec des dépenses peu importantes, on peut valoriser avec une efficacité supérieure à celle d'aujourd'hui la grotte de Cetățile Rădesei et les gorges du Somesul Cald, où on ne doit qu'améliorer la voie de circulation. En outre, en modernisant les dotations et la route d'accès (49 km), à Ic Ponor on pourrait créer une base touristique importante, car c'est en partant de cet endroit qu'on atteint le plus facilement nombre d'objectifs mentionnés ci-dessus.
- Il est nécessaire d'aménager des lieux d'arrêt, dont le nombre est actuellement beaucoup trop faible, afin de protéger le cadre naturel.
- On manque de panneaux qui offrent aux touristes des informations sur les objectifs à visiter.
- Le *tourisme intégré* permettrait aux étrangers de se familiariser avec les coutumes et les traditions des habitants de nos contrées montagneuses.

Au niveau des moyens dont on dispose actuellement pour des aménagements souterrains, il n'y a lieu de prendre en considération que la grotte de Humpleu. On a en vue deux variantes de visite: une accessible à toutes les catégories de touristes (environ 2 heures) et l'autre réservée à des personnes entraînées, capables d'entreprendre des escalades souterraines (6-8 heures).

On peut envisager également la visite non-organisée de grottes facilement accessibles, mais cette alternative est peut compatible avec les normes de protection du milieu souterrain et, en outre, elle comporte le risque d'accidents pouvant intervenir à chaque instant.

En ce qui nous concerne, nous optons pour un tourisme organisé. Les groupes, formés en accord avec les préférences et les capacités des participants, pourront parcourir alors des trajets (tant à la surface qu'à l'intérieur des grottes) dont le degré de difficulté augmentera d'un jour à l'autre. Les moniteurs qui guident et instruisent les touristes dans de tels camps seront ceux qui décident qui et où on peut y accéder (Aanei, 1998).

Le tourisme non-organisé perd en spectaculosité par l'élimination de certains objectifs de premier rang à cause de la manque d'un équipement adéquat (surtout pour ceux intéressés par les grottes), et les touristes sont frustrés des informations concernant la zone et les objectifs, normalement fournies par les guides.

Sans épuiser toute la problématique de la protection et de l'aménagement de cette zone de grand intérêt touristique qu'est le bassin du Somesul Cald, nous considérons que le passage en revue des formes exo- et endokarstiques et de leurs particularités, ainsi que les propositions d'aménagement et de développement d'un tourisme moderne vont constituer les bases d'une future étude qui envisage l'intégration de cette région dans le projet de création du *Parc National des Monts Apuseni*.

Remerciements: Nous exprimons par cette voie aussi notre gratitude au M. Mihai Gligan et Felix Papiu pour les informations qu'ils ont bien voulu nous donner et pour leurs observations critiques.

BIBLIOGRAPHIE

1. Aanei, M. (1998), *Potentialul turistic al carstului din bazinul superior al Someşului Cald*. B. Sc. Thesis, University of Cluj, Dept. of Geography, 56 pp.
2. Cocean, P. (1984), *Potenţialul economic al carstului din Munţii Apuseni*. Edit. Acad., 156p., Bucureşti (Résumé en français).
3. Onac, B., Papiu, F. (1995), *Humpleu Cave*. Field trip guide of the XIII Symposium on Theoretical and Applied Karstology (Cluj, Romania), may 1995.
4. Racoviţă, G. (1988), *Conservarea geosistemelor carstice* (în Tradiţii, actualitate, perspective: Stugren, B.). Edit. Dacia, p. 125-147, Cluj-Napoca.

CONSIDERAȚII ASUPRA MORFOLOGIEI PERIGLACIARE DIN DEPRESIUNEA TRANSILVANIEI

I. MAC¹, F. I. PENDEA¹

ABSTRACT. – *Upon the Periglacial Morphology of the Transylvanian Depression.* In addition to an inventory of periglacial landforms in Transylvania the study emphasizes the role of the Pleistocene climate oscillations upon the morphogenetic processes with special view on the cold (periglacial) phases. Also, we tried to give a short insight of what has been done in the Romanian geographical literature in the respect of periglacial landforms and processes underlining some major shortcomings and speculation due to the lack of data (dating analysis, sedimentological analysis etc). The study gives some modest opinions in this respect and rises no claiming on closing the subject.

*

Dacă schimbările climatice și apoi peisagistice în Cuaternarul transilvan sunt o certitudine dovedită de mărturiile morfostratigrafice, paleobotanice și paleontologice, cronologia, frecvența și parametri environmentali ai acestor oscilații sunt greu de precizat. Oscilațiile climatice cuaternare în spațiul românesc nu pot fi separate de contextul euroasiatic al acestora, deși există câteva particularități, mai ales, în ceea ce privește intensitatea oscilațiilor reci (glaciare și stadiale) și cronologia apariției primelor ghețuri permanente în Carpați, respectiv a oscilațiilor severe reci (periglaciare) în spațiul întra- și extracarpatic.

Dacă ne referim numai la Depresiunea Transilvaniei, putem spune că acest teritoriu a avut o evoluție comună, apropiată de cea a Europei Centrale și în mod deosebit de cea a *spațiului moravo-panonic*. Așadar, chiar dacă fizionomia sa de bazin semi-închis și prezența unor glaciațiuni carpatice modeste au indus anumite particularități evolutive, schema generală a oscilațiilor paleoclimatice în Transilvania, în ultimele două milioane de ani, este aceeași cu cea a teritoriilor limitrofe central-europene. Primele răcirii consistente se fac simțite și în Transilvania în urmă cu cca. 550 ka, deși o substanțială deteriorare a regimului termic în Eurasia începe acum cca. 1.5-1.6 milioane de ani (*Eburonian-Beestonian*)², fără a determina însă instaurarea unor glaciațiuni (Goudie, 1985). Nici aceste prime răcirii majore (*Elsterian*) se pare că nu au condus la instaurarea unei glaciațiuni în Carpați, datorită înălțimii reduse a acestora la acea vreme, însă un regim periglacial a fost cu siguranță posibil în arcul carpatic și la interiorul acestuia. În orice caz, în intervalul corespunzător *Gunzianului*³ (Diaconeasa, Tovissi, 1971) în Depresiunea Transilvania (790-630 ka î. Ch.) climatul evolua spre o răcire suficient de puternică pentru a permite instaurarea unor cenoze forestiere cu mesteacăn-molid-pin și un procentaj ridicat de *Artemisia* (53% pe diagrama polinică).

¹ Univ. "Babeș-Bolyai", Geografie, 3400 Cluj-Napoca, Romania.

² Nomenclatorul denumirilor este acela pentru Europa de NV și Insulele Britanice. Considerăm că uzitarea acestei terminologii și pentru Transilvania este justificată de eforturile comunității științifice spre corelarea stratotipurilor cuaternare și uniformizare terminologică. Încercările de impunere a unei terminologii românești (Cărcimaru, 1980), deși parțial justificate, sau folosirea vechii terminologii alpine are darul de a îngreuna inutil înțelegerea fenomenelor și de a introduce erori în demersul științific.

³ Corelarea a fost făcută de noi folosind schema cronostratigrafică generalizată a Cuaternarului (Sibrava, 1986 cu modificări după Zagwijn, 1985, de Jong, 1988, Shackelton *et al.*, 1990 și Gibbard *et al.*, 1991, citat de Goudie, 1985).

Cea mai spectaculoasă răcire Pleistocenă a fost însă *Saalianul* (300-140 ka î. Ch.), când calota fenoscandinavă atinge marginile nordice ale Munților Tatra, iar în platforma rusă terminațiile acestei calote, unită probabil cu cea a Uralilor, pătrund destul de adânc pe Nipru și în Bazinul Donului (West, 1977 modificat de Lowe, Walker, 1997). Dacă în Carpați urmele acestei răciri (glaciațiuni) sunt evidente, în Depresiunea Transilvania mărturiile unui regim periglaciuar consistent sunt extrem de modeste. Desigur, explicația este simplă, și anume că *marea majoritate a depozitelor și formațiunilor geomorfologice criogene formate în această fază au fost afectate de oscilația rece următoare (Weichsel) fiind remaniate în timpul respectiv*. În ciuda faptului că depozitele periglaciare Saalian-Rissiene din Transilvania sunt slab reprezentate (apar depozite criogene solifluidate în coloanele stratigrafice ale teraselor de 35-40 de metri) ele sunt, totuși, o certitudine. Ele au fost puse în evidență în câteva puncte din Transilvania - Podișul Târnavelor la Adămuș (Jakab, 1974), dar și pe marginea vestică a Apusenilor la Sighiștel (Coteș, 1960). Mai mult, luînd în considerare tipul criostructurilor puse în evidență de pildă, în cazul profilului de la Sighiștel (congelifluxiuni, criostructuri de fisurație și poligonale), putem aprecia că domeniul periglaciuar de la acea vreme avea o nuanță de severitate accentuată, cu oscilații între rece-umed și rece-uscat. În fine, ultimul glaciuar (75-10 ka î. Ch.) cunoscut ca glaciuarul Weichselian-Wurmian, s-a caracterizat prin câteva oscilații reci, când temperaturile medii anuale devin puternic negative (Briggs, 1985; Ponei, 1995, citat de Bell, Walker, 1992), separate de interstadiale mai puțin severe, ceva mai reci totuși decât în prezent. În Depresiunea Transilvaniei toate dovezile ne conduc la ideea unui *climat rece și mult mai umed decât în regiunile învecinate* (Câmpia Pannoniei, Câmpia Română, Podișul Moldovei). În această perioadă, parametri climatici permiteau existența unor *cenozee de silvo-stepă periglaciuară*, cu pâlcuri rare de pădure (procent mare de *Pinus*, urmat de specii criofile de *Salix* și *Betula*), în diagramele polnice dominând NAP cu specii de *Artemisia* și *Ephedra*. Dominața morfogenezei periglaciare în oscilațiile reci (stadiale) ale Weichselianului în Depresiunea Transilvaniei este clar dovedită și de prezența depozitelor criogene și a criostructurilor, modelarea versanților fiind condusă de *congelifluxiune* (Mac, 1973, 1994; Jakab, 1979) ca proces dominant. În ciuda dovezilor numeroase, problema permafrostului weichselian nu este lămurită, cele mai multe păreri susțin ideea unui permafrost discontinuu², în timp ce la nivel european limita permafrostului continuu trece prin partea mediană a Depresiunea Transilvaniei, aproximativ pe axa Mureșului. Luând în considerare toate aceste idei, considerăm că Depresiunea Transilvaniei s-a aflat în timpul fazelor reci într-o poziție tranzitorie, între zona permafrostului continuu și cea cu permafrost degradat, particularitățile sale paleotopoclimatice favorizând probabil un *permafrost mai unitar decât în regiunile extracarpătice*. Pornind de la aceste idei poate fi creionată tipologia principalelor forme de relief periglaciuar sau dominant periglaciuar întâlnite în Depresiunea Transilvaniei:

1. Văile periglaciare

Văile asimetrice. Într-o oarecare măsură majoritatea văilor au un profil transversal asimetric, situație care poate fi pusă pe seama a numeroși factori, însă geomorfologii specializați în morfologia regiunilor periglaciare au identificat aici o dominanță a acestui fenomen. Îndeobște se cunoaște că versanții orientați spre sud sunt supuși unor oscilații numeroase a principalilor parametri ambientali, deci în condițiile morfogenezei periglaciare, unor cicluri gelive mai numeroase decât versanții nordici. În acest fel, acești versanți sunt denudați mai puternic formându-se, în final, un profil mai alungit și o pantă mai redusă. Pe de altă parte,

² Cu mențiunea că spațiul transilvan, datorită fenomenelor de inversiune termică extrem de accentuate, ar fi putut avea un caracter continuu (Geografia României, I, 1983, p. 142-143).

versanții umbriți sunt mai puțin denudați datorită stabilității permafrostului, iar în perioadele mai benigne termic sunt protejați mai bine de vegetație. În Depresiunea Transilvaniei, văile asimetrice sunt un element marcant al peisajului geomorfologic, însă în cele mai multe cazuri apar situații diametral opuse schemei asimetriei periglaciare în sensul că, în majoritatea cazurilor versanții sudici sunt abrupti, iar cei nordici au înclinări reduse. Explicația acestui fenomen nu este simplă și mecanismele acestui fenomen nu sunt pe deplin clare. Este vorba de **suprapunerea asimetriei periglaciare peste cea structurală** cu dominanța celei de a doua. În Depresiunea Transilvaniei și în mod deosebit în Câmpia Transilvaniei, versanții structurali abrupti de tip front de cuestas au orientări predominant sudice (sau variante). Mai mult, în cazul văilor mari procesul de subsăpare a versanților dreپți (în general cu expoziție sudică) a favorizat eliminarea permanentă a materialelor de la baza versantului, împiedicând formarea unor glaciuri imense care să contribuie la diminuarea pantelor sudice așa cum este cazul versanților sudici periglaciari. În consecință problema rămâne deschisă, cert fiind doar faptul că asimetria morfologică în Depresiunea Transilvaniei în cele mai multe cazuri se abate de la regula asimetriei periglaciare.

Văile umplute (valley fills). Unul dintre aspectele mai puțin discutate în criogeomorfologie îl reprezintă așa-numitele văi umplute. Pe scurt, este vorba despre văi sau sisteme torențiale preluate de modelarea periglaciară, parcurgând în cadrul acesteia un proces secvențial de agradare. S-a discutat foarte mult despre problema incompetenței văilor în mod deosebit în Câmpia Transilvaniei. Mecanismul este destul de simplu și implică supraînălțarea continuă a paturilor de albăie cu materiale de versant pregătite de complexul proceselor criergice datorită incapacității curenților de apă de a prelua aceste materiale. Există două mecanisme principale de formare a acestora: **denudare areolară și nivelarea versanților prin deraziune**, caz în care se formează văi sau amfiteatre de deraziune în matricea morfologică a fostelor văi sau torenți; **back-wearing congelifluxional** (congelifluxiunea fiind procesul principal de degradare a versanților acestora alături de creep, curgeri noroioase, pluvionivație etc) și supraînălțarea paturilor. În Depresiunea Transilvaniei aceste văi apar la nivelele inferioare ale tributarelor principalelor văi, adesea pe fronturile de denudare ale fostelor suprafețe de nivelare (forme de deraziune), pe versanții monoclinali de revers de cuestas sau paralel și în spatele fronturilor de cuestas principale.

De asemenea, văile umplute sunt o trăsătură morfologică frecventă în zona de bordură montană a Depresiunii Transilvaniei (ex. bazinul Someșului Rece). Luat în ansamblu aceste forme sunt rezultatul unui macroproces generalizat de „**echiplanație periglaciară**”.

Un fapt mai puțin discutat în literatura românească este aportul proceselor periglaciare la definitivarea reliefului fluvial actual, respectiv al **trepte de luncă**. Dacă problema etapei periglaciare din cadrul ciclului de modelare a teraselor fluviale a fost în mare parte lămurită, pentru ultima treaptă fluvială (lunca) s-a exclus în general posibilitatea construcției sale prin aport periglaciari. Un fapt interesant pentru Depresiunea Transilvaniei este absența albiei majore, concomitent cu dezvoltarea unei trepte morfologice de luncă foarte clar exprimate, în comparație cu spațiul extracarpatic, unde albia majoră este un element definitoriu al reliefului fluvial. Fără a încerca să speculăm este clar că în Depresiunea Transilvaniei râurile au putut construi treapta de luncă în condițiile unui aport material substanțial de pe versanți și/sau o rată redusă a evacuării materialelor din albăie. Chiar dacă luăm în considerare că factorul tectonic poate fi una din cauzele acestei diferențieri între spațiul intracarpatic și extracarpatic, trebuie menționat că morfodinamica periglaciară în Depresiunea Transilvaniei (mai intensă și mai clar exprimată material datorită nuanței mai umede și pe alocuri mai severe) trebuie considerată ca unul din factorii morfogenetici ai luncii actuale, cel puțin în faza incipientă a genezei sale.

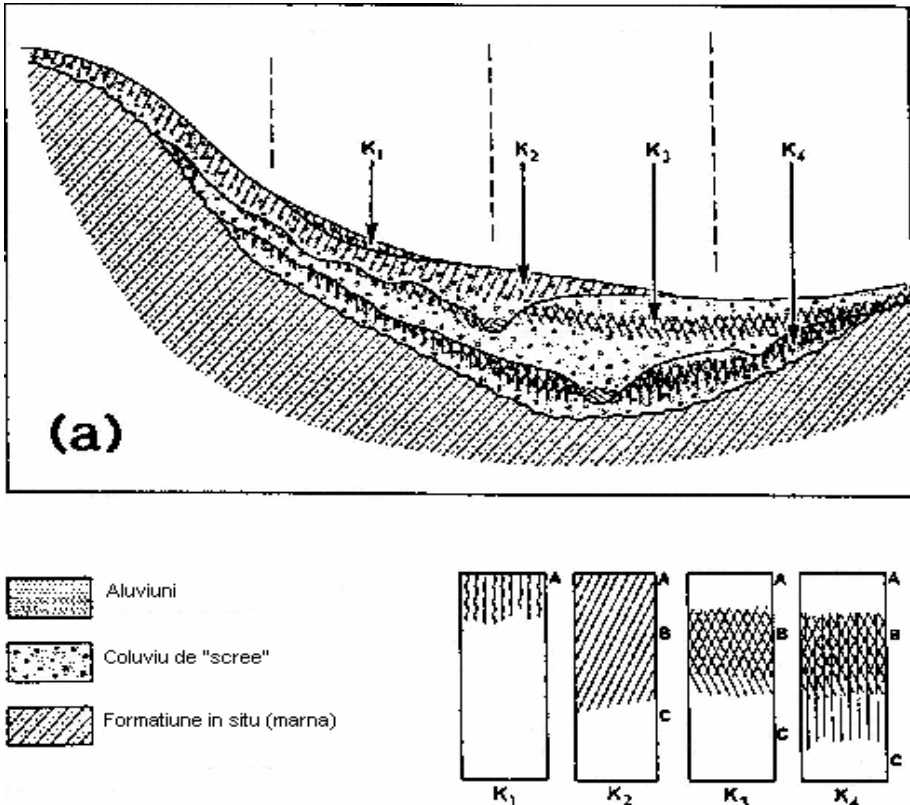

Fig. 1. Morfostratigrafia unei văi umplute – schemă sintetică pentru Câmpia Transilvaniei (adaptat după Butler, 1967 citat de Selby, 1993).

2. Versanții periglaciari. Formele de crioplanție, criopedimentul și crioglacisul.

În condițiile climatului periglaciari care a dominat Pleistocenul mediu și superior în Depresiunea Transilvaniei, versanții au fost supuși unei prelucrări active prin procese de eroziune complexe (areolară și liniară). Retragera fronturilor de versant s-a făcut la început pornindu-se de la o bază comună văii și versantului – șesul fluviatil (Mac, 1973). Ulterior, după ce la baza versantului se acumulează materiale remaniate formând un sector tampon între acesta și șesul fluviatil, procesul de nivelare a câștigat o relativă autonomie. Procesele periglaciare de versant au preluat vechile linii morfologice și tectonice și le-au supus unei morfogeneze specifice noilor condiții climatice. Abrupturile frontale și laterale s-au restrâns prin retragerea către muchia interfluvială. A avut loc așadar, o mutare continuă a secțiunii active, astfel că altitudinea relativă a versantului a rămas aceeași, dar a scăzut progresiv față de partea superioară a secțiunii de acumulare (Mac, 1973). În acest fel versantul a evoluat relativ independent, având ca bază de denudare, partea superioară a glacisului de acumulare, care se extinde în suprafață spre partea superioară a versantului. Astfel, suprafețele rectilinii sau în trepte ale versanților au fost transformate în suprafețe ușor înclinate cu *profil de pediment*, suprafețe ce au crescut și sau etajat succesiv cu rația

dezvoltării numărului de văi (Mac, 1973). Adesea pedimentele transilvane apar ca și *formațiuni bipartite* cu o secțiune superioară, de vârstă Pliocen superioară-Pleistocen inferioară, în care a fost modelat spre partea inferioară pedimentul periglaciuar (*criopedimentul*) sau după caz *crioglacisul*. Pedimentele au fost modelate de un complex de procese printre care dominante au fost congelifluxiunea, eroziunea în „sheet wash” prin pluvionivație și nu în ultimul rând, în vârfurile reci ale stadialelor, prin gelideflație. Aceste procese au determinat o varietate de forme elementare și în cele mai multe cazuri și altitudinea relativă a pedimentului. Astfel, pedimentul inițial (plio-pleistocen) a fost crioplanat definitivându-se morfologic pedimentul periglaciuar (crioglacisul). Pedimentele tipice sunt dominate de o morfologie derazională cu mai multe generații de văi de deraziune. Profilul versantului este adesea întrerupt de trepte sau replaturi de crioplaneție cu lățimi de cca 50-100 de metri, sub care se dezvoltă, pe lungimi considerabile în lungul văilor, crioglacisul. O caracteristică a acestor pedimente de vale este și apariția *conurilor aluviale sau proluviale* (glacisul de acumulare). Bineînțeles, aceste formațiuni geomorfologice nu sunt pur periglaciare. Geneza lor a fost însă clar influențată de variația morfoclimatică ciclică (stadiale-interstadiale).

Evoluția *fronturilor structurale* (platouri structurale, cueste) s-a realizat prin *recol și formare de glacis bazal*. În acest fel, retragerea prin recul a versanților văilor mari transilvane, impulsionată și de deplasarea spre nord a râurilor sub îmboldul ridicărilor tectonice mai accentuate în sudul Bazinului Transilvan, a condus la o ușoară modificare a profilului acestora. Astfel, versanții de cuestă au dezvoltat un profil complex, cu abruptul (free face) retras în partea superioară și care, în funcție de natura petrografică poate să fie convex, drept, ușor concav sau în trepte, în timp ce în partea inferioară are o pantă atenuată, un glacis bazal, ușor concav sau drept. Morfostratigrafia de detaliu a acestui glacis arată participarea semnificativă a depozitelor criogene (formațiuni de grezes lites și „scree” stratificat) pregătite de crioclastism și preluate de procesele areolare (pluvionivație, congelifluxiune etc). Deoarece morfogeneza interglaciuară și-a adus un aport substanțial la modelarea acestor glacisuri, putem vorbi despre mai multe generații de *crioglacisuri suprapuse*.

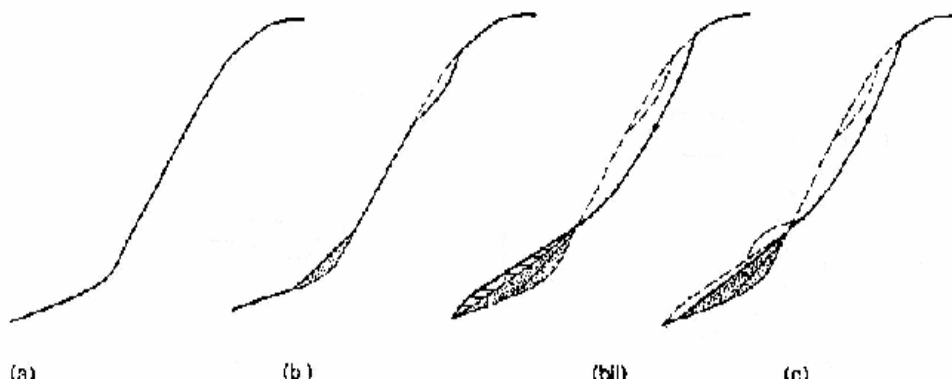

Fig. 2. Formarea crioglacisurilor suprapuse. Model evolutiv. a. profilul inițial; b. și bii generații de glacisuri bazale; c. situație morfologică cu denudarea parțială a glacisului (dupa Selby M. J., 1993)

În numeroase situații, retragerea prin recul a versanților se realizează pe două sau mai multe fronturi, situate la nivele diferite. În aceste situații în afara glacisului bazal, se formează încă una sau mai multe trepte ușor înclinate (**replaturi de crioplanajie**) determinate fie structural, prin eroziune diferențială, fie de solifluidările și alunecări în trepte, ulterior nivelate.

Evoluția *versanților terasați* în condițiile modelării periglaciare dezvoltă uneori un profil original. În acest fel, se definește două sectoare, cel al *teraselor superioare* evoluat prin teșire cu distrugerea frunții de terasă și formare de glacisuri de terasă, și unul *inferior*, netezit și nivelat prin deluvii. Acest profil secundar, periglaciari, al versantului este rezultatul unui proces de „**echiplanajie de versant**”, ce a condus la distrugerea sau îngroparea teraselor cu deluvii cu stratificație fină, ritmică. Importanța morfostatigrafică a acestor mantii deluviale este deosebită, deoarece cu ajutorul lor se pot reconstitui numărul de cicluri morfogenetice care au afectat versantul. Ele sunt alcătuite din **depozite lutoase-loessoide** (loess-like deposits) cu stratificație ritmică, în cea mai mare parte a lor remaniate singenetic, între care se interpun soluri fosile sau pedolite, ca mărturii ale perioadelor interstadiale. Originea și geneza acestor formațiuni este încă nelămurită. Probabil gelideflația și pluvionivația cu aport material local sunt principalele procese responsabile de formarea acestora, fără a exclude total aportul eolian alohton, destul de răspândit în spațiul moravo-panonic precum și în cel situat la est și sud de Carpați. Sectorul situat deasupra teraselor a evoluat adesea prin recul în stil de pediment, iar materialele rezultate au îngropat total sau parțial sectorul terasat al versantului așa cum am văzut mai sus. În acest fel, versantul în întregul său poate fi considerat un **pediment de vale** sau de versant, ca o formă de denudare complexă rezultată dintr-o combinație variată în timp a formelor ascendente și descendente (Mac, 1973).

3. Formele derazionale specifice. Deși deraziunea face parte din complexul morfogenetic al versanților periglaciari, considerăm necesară o abordare separată și mai pe larg a formelor derazionale, datorită importanței lor în cadrul peisajului geomorfologic al Depresiunii Transilvaniei. În condițiile periglaciare regionale ale Transilvaniei procesul se desfășoară prin forțe și mecanisme proprii, fără a avea premise geomorfologice anterioare (Mac, 1997). Formele derazionale au marcat peisajul geomorfologic acolo unde s-au întrunit condițiile propice: depozite sedimentare ușor coerente, sensibile la *îngheț-dezghet, supraumectare, pluvionivație, crioturbație etc* (Mac, 1997). Acțiunea deraziunii conduce la crearea a două tipuri de structuri geomorfologice: *forme acumulative* (deluviale, coluviale) și forme *reziduale*. Cel mai ilustrativ element morfologic este reprezentat de **văile de deraziune**. Acestea se profilează ca niște bazine ușor elongate (semicilindrice, Mac, 1997), cu pantă uniformă și fund plat. Caracteristică este absența scurgerii lichide și morfostatigrafia deluvială heterogenă și suprapusă (policiclică). Apariția și dezvoltarea văilor de deraziune se poate realiza pe două căi principale (Mac, 1997): *autonomă*, când procesele periglaciare singure sunt responsabile pentru inițierea unei secțiuni negative, care ulterior este preluată și dezvoltată tridimensional; *dependentă de morfologia preexistentă*, când procesele tipic periglaciare preiau văi rezultate prin eroziune normală (adesea văi torențiale) și le modifică prin denudare plan-spațială. În acest caz, văile derazionale se dezvoltă amonte de punctul de incizie al eroziunii liniare și în spațiul interfluviilor secundare ale acestora. În Transilvania au identificate cel puțin **două generații** de văi de deraziune. Prima generație corespunde cu dezvoltarea extensivă plan-spațială a mecanismelor de denudare derazională, formându-se văi de deraziune impresionante ce au intersectat complet liniile interfluviale, contribuind astfel la distrugerea vechilor suprafețe

de nivelare (Mac, 1968). A doua generație de văi s-a dezvoltat în spațiul primelor sub forma unor circuri derazionale. Materialele rezultate din sculptarea acestei a doua generație s-au deplasat puțin, căptușind fundul primei generații de văi. Spre deosebire de acestea care au un profil fără asperități, vechile valuri congelifluxionale fiind nivelate, în a doua generație pot fi urmărite clar aceste valuri cu înălțimi cuprinse între 0,30 și 2 m. Numărul lor pare să fie strict limitat la intervalul 8-11 (Mac, 1997). În afara văilor de deraziune un rol important l-au jucat *canalele de transport a materialelor*. Formarea lor poate fi pusă pe seama curenților mai rapizi de materiale de tipul curgerilor noroioase (torenți noroioși).

BIBLIOGRAFIE

1. Bell, M., Walker, M., (1992), *Late Quaternary Environmental Change*, Longman, London.
2. Cărciumaru, M. (1980), *Mediul geografic în Pleistocenul superior și culturile paleolitice din România*, Ed. Acad. RSR, București
3. Coteș, P., (1960), *Câteva date noi asupra elementelor periglaciare din țara noastră*, Analele Științifice ale Univ. Al. I. Cuza – serie nouă, Iași.
4. Diaconeasa, B., Tovissi, I., (1971), *Analize de polen în sedimentele pleistocene de la Hoghiz*, Progrese în palinologia românească, Ed. Acad. RSR, București.
5. Dylik, J., (1965), *Problemes periglaciaire de Hongrie*, Bull. Soc. Sci. Lodz.
6. Goudie, A., (1985), *Environmental Change*, Clarendon Press, Oxford.
7. Jakab, S., (1974) – *Observații paleopedologice asupra unor profile cuaternare din Bazinul Târnavei Mici*. Lucr. Conf. Nat. Șt. Solului, Satu Mare.
8. Jakab, S., (1979), *Aspecte ale modelării versanților în Dealurile dintre Mureș și Târnava Mare*, St. Cerc. Geol. Geofiz., Geogr., Bucuresti.
9. Josan, N., (1979) – *Dealurile Târnavei Mici. Studiu geomorfologic*. Ed. Acad. RSR, București.
10. Lowe J., Walker, M., (1997), *Reconstructing Quaternary Environments*, Longman.
11. Mac, I., (1969), *Particularitățile degradării unei suprafețe de eroziune de vârstă pliocenă printr-un proces de pedimentație periglaciare*, St. si Cercet., Geogr, Bucuresti.
12. Mac, I., (1988), *La formation des glacis de la Depression de Transylvanie*, SUBB, Geologia-Geographia, Cluj-Napoca.
13. Mac, I., (1994) – *Processes, Formations and Quaternary Morphoclimatic Stages on the hilly regions of Romania*. RRG, 38, București.
14. Mac, I., (1997) – *The geomorphological landscape of Derasion. A Model from Romania*, Geografia Fisica e Dinamica Quaternaria, Torino.
15. Mac, I., Herșcovici, O., (1973) – *Reflexii asupra evoluției versanților din Transilvania prin procese de pedimentație pleistocene*. Lucr. Șt. Cadr. Did., Geogr., II, Timișoara.
16. Morariu, T., Savu, A., (1964), *Quelques problemes du modele periglaciaire en Roumanie*, Bull. De l Assoc. De Geogr. Franc. Paris.

17. Onac, B. P., Lauritzen S., (1996), *The climate of the last 150,000 years recorded in Speleothems: Preliminary results from North-Western Romania*, Theoretical and Applied Karstology, vol. 9, București.
18. Pecs, M., (1995), *Landform evolution model of alternating Erosional-Acumulational geomorphic surfaces*, Acta Geogr. Geol. Meteor. Debrecina, Debrecen.
19. Pinczes, Z., (1995), *Kryopediment-Kryoglacis*, Acta Geogr. Geol. Meteor. Debrecina, Debrecen.
20. Pop, E., (1971) – *Primele determinări de vârstă cu radiocarbon în turba noastră cuaternară. Progrese în palinologia românească*, Ed. Acad. RSR, București.
21. Posea, G., (1961), *Profilul periglaciuar de la Florești*, Com. Acad. RPR, nr.1, Bucuresti.
22. Savu, Al., (1959), *Câteva observații asupra unor fenomene periglaciare în valea Căpușului*, Com. Acad. RPR, Bucuresti.
23. Selby, M. J., (1993), *Hillslope materials and processes*, Oxford University Press.

SITUAȚII SINOPTICE CARE AU GENERAT LUNI EXCEDENTARE PLUVIOMETRIC ÎN REGIUNEA DE NORD-VEST A ROMÂNIEI

ADINA-ELIZA CROITORU¹, T.C. GHERMAN²

ABSTRACT. – *Synoptic Situations Which Determined Excessively Rainy Months in the North-West Region of Romania.* In this paper we chose as studied area the North-West Region of Romania. Analysed precipitation monthly data are from 8 weather stations for June and January for a period of 30 years: 1966-1995. The most important conclusion we reached is that, excessively rainy months are generated, in the most part of cases, by atlantic and mediteranian cyclons in January and by mediteranian cyclons in June. The second conclusion is that, usually, wintertime, big amounts of precipitation are determined by the same syoptic situation, while summertime, time distribution is specific for each weather station.

*

1. Probleme generale

Studiul de față și-a propus să analizeze din punct de vedere sinoptic situațiile în care se produc cele mai mari cantități lunare de precipitații în regiunea de nord-vest a României (sectorul montan și de podiș). Pentru aceasta, s-au ales lunile cu valorile medii multianuale ale cantităților de precipitații cele mai mici și cele mai mari, respectiv lunile ianuarie și iunie.

2. Stații și surse de date

S-au analizat datele pe o perioadă de 30 de ani (1966-1995) la 8 stații meteorologice situate în arealul menționat, după cum urmează:

- în Bazinul Someșului Mic, s-au ales stațiile meteorologice Vlădeasa-vârf și Cluj-Napoca;
- în Bazinul Hidrografic al Someșului Mare, Stația Meteorologică Bistrița;
- în Bazinul Someșului, stațiile meteorologice Dej și Baia Mare;
- în Bazinul Mureșului, pe rama estică a Munților Apuseni, Stația Meteorologică Turda;
- în Bazinul Hidrografic Tisa superioară, stațiile meteorologice Iezer și Sighetu Marmației;

Pentru studiul de față s-au folosit date reprezentând cantitățile lunare de precipitații din perioada 1966-1995, date provenite din arhiva Centrului Meteorologic Regional Cluj, precum și hărțile sinoptice de la nivelul solului și cele ale geopotențialului la nivelul suprafeței izobarice de 500 hPa, din Buletinele meteorologice zilnice, editate de INMH în perioada menționată.

3. Metodele utilizate

Din șirurile de date pentru cele două luni luate în studiu (ianuarie și iunie), s-a calculat media lunară multianuală a cantității de precipitații pentru perioada respectivă. S-au stabilit apoi cantitățile, respectiv abaterile pozitive cele mai mari din interval, față de această medie.

¹ Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Geografie, 3400, Cluj-Napoca, Romania.

² Centrul Meteorologic Regional Cluj, 3400, Cluj-Napoca, Romania.

În etapa următoare, conform criteriului Hellman, s-a stabilit numărul de cazuri cu abateri procentuale pozitive, pentru anumite intervale (10,1-20,0 %; 20,1-30,0 %; 30,1-50,0 %; >50,0 %).

În cea de a treia etapă, s-a stabilit distribuția temporală și spațială a cantităților cu abateri mai mari de 50,0 % față de media lunară a intervalului analizat (1966-1995), pentru lunile ianuarie și iunie (considerate luni excesiv de ploioase, conform criteriului Hellman).

În etapa a patra, pentru lunile ianuarie și iunie excesiv de ploioase s-au identificat perioadele în care s-au produs precipitații și s-au stabilit situațiile sinoptice care au determinat aceste perioade.

În fine, în etapa a cincea, s-a stabilit ponderea fiecărui tip de circulație, la sol și în altitudine, în care s-au produs cantități excedentare de precipitații, pentru cele două luni luate în studiu.

Analizând cantitățile cele mai mari de precipitații produse în lunile ianuarie și iunie (tabelele 1 și 2), se constată faptul că atât în luna ianuarie, cât și în luna iunie, acestea s-au produs generalizat în întreaga regiune. Astfel, în luna ianuarie a anului 1976, cu excepția Stației Meteorologice Bistrița, la toate celelalte s-a produs cea mai mare cantitate lunară a lunii ianuarie din intervalul 1966-1995. O situație similară există și pentru luna iunie a anului 1974, când, cu două excepții (stațiile meteorologice Cluj-Napoca și Iezer), la toate celelalte stații s-au produs cantitățile cele mai mari de precipitații din intervalul analizat. Aceste constatări ne duc la concluzia că cele mai mari cantități de precipitații sunt urmare a acțiunii ce are loc deasupra regiunii respective a unor sisteme frontale puternice, extinse ca suprafață și, mai puțin, unor formațiuni noroase convective, cu extindere locală.

Abaterile cele mai mari s-au înregistrat, pentru ambele luni, la stațiile de munte, respectiv Vlădeasa și Iezer (deși ambele stații sunt situate deasupra optimului pluviometric), iar cele mai mici, la Stația Meteorologică Turda. Explicația pentru ambele situații, poate fi pusă pe seama factorului local, respectiv a configurației reliefului în care sunt amplasate stațiile: Vlădeasa și Iezer în regiuni montane înalte, unde sistemele frontale precipită mai mult datorită ascensiunii forțate a maselor de aer; Turda, situată în regiunea de descendență a maselor de aer și de destrămarea fronturilor atmosferice care traversează Munții Apuseni și unde există un proces intens de frontoliză.

The Highest Amounts of Precipitation in January

Table 1

Weather Station	Average value (mm)	Year	Amount of precipitation (mm)	Real deviation (mm)
Vlădeasa	77,1	1976	395,4	318,3
Cluj-Napoca	23,8	1976	74,0	50,2
Turda	20,4	1976	50,4	30,0
Iezer	72,8	1976	244,1	171,3
Bistrița	30,5	1970	80,9	50,4
Dej	41,3	1976	114,5	73,2
Baia Mare	66,5	1976	157,7	91,2
Sighetu M.	47,2	1976	123,5	76,3

Din calculul numărului de cazuri cu diferite abateri pentru luna ianuarie (tabelul nr. 3) se constată foarte clar faptul că ponderea cea mai mare revine grupei cu abateri procentuale de peste 50 %, respectiv 4,9 cazuri/stație, în medie, în timp ce nici una din celelalte grupe de abateri nu depășește valoarea de 3 cazuri/stație, în medie.

The Highest Amounts of Precipitation in June**Table 2**

Weather Station	Average value (mm)	Year	Amount of precipitation (mm)	Real deviation (mm)
Vlădeasa	181,9	1974	400,4	218,5
Cluj-Napoca	89,2	1989	180,0	90,8
Turda	82,3	1974	140,5	58,2
Iezer	171,5	1980	333,1	161,6
Bistrița	98,6	1974	216,9	118,3
Dej	86,7	1974	223,0	136,3
Baia Mare	108,1	1974	235,7	127,6
Sighetu M.	101,0	1974	204,0	103,0

Number of Cases for Different Deviation Steps in January (%)**Table 3**

Weather Station	>50.0%	30.1-50.0%	20.1-30.0%	10.1-20.0%
Vlădeasa	3	3	1	3
Cluj-Napoca	5	3	1	1
Turda	5	3	2	1
Iezer	5	3	2	0
Bistrița	6	0	1	4
Dej	4	6	2	2
Baia Mare	6	1	1	5
Sighetu M.	5	3	1	1

Pentru luna iunie (tabelul nr. 4), situația este mai echilibrată. Deși valoarea maximă a numărului de cazuri revine tot grupei cu abateri mai mari de 50,0 %, acestea se înscriu cu 3,6 cazuri/stație, în medie, iar celelalte grupe au valori în jur de 2 cazuri/stație, în medie.

Number of Cases for Different Deviation Steps in June (%)**Table 4**

Weather Station	>50.0%	30.1-50.0%	20.1-30.0%	10.1-20.0%
Vlădeasa	3	0	2	2
Cluj-Napoca	5	2	2	3
Turda	4	4	2	0
Iezer	3	3	2	0
Bistrița	3	1	2	2
Dej	4	2	2	3
Baia Mare	3	2	2	4
Sighetu M.	4	0	3	3

În intervalul 1966-1995, s-au identificat 14 cazuri de luni ianuarie excesiv de ploioase (tabelul 5a) și 13 luni iunie excesiv de ploioase (tabelul 5b). Se remarcă faptul că, în luna ianuarie, precipitațiile care cad în cantități însemnate se produc pe arii mai mari, în timp ce în luna iunie, predomină caracterul izolat al producerii precipitațiilor. Astfel, pentru luna ianuarie, din cele 14 cazuri în care luna a avut caracter excesiv de ploios, în 6 situații (anii 1966,

1967,1976, 1979, 1986, 1987), cantități mari de precipitații s-au produs la cel puțin trei stații meteorologice din regiunea analizată, în timp ce, situații singulare, din punct de vedere al cantităților excesive de precipitații, s-au produs în 4 situații (1971, 1980, 1988, 1995).

Situations with Excessively Rainy Months

Table 5

a-January			b-June		
Crt. no.	Year	Weather Station	Crt. no.	Year	Weather Station
1.	1966	Cluj-Napoca, Turda, Bistrița	1.	1969	Vlădeasa, Turda, Iezer
2.	1967	Cluj-Napoca, Bistrița, Baia Mare	2.	1970	Sighet Marmației, Baia Mare
3.	1968	Vlădeasa, Bistrița	3.	1972	Cluj-Napoca
4.	1970	Bistrița, Iezer	4.	1973	Dej
5.	1971	Turda	5.	1974	Vlădeasa, Cluj-Napoca, Turda, Bistrița, Iezer, Sighetu Marmației, Baia Mare, Dej
6.	1976	Vlădeasa, Cluj-Napoca, Turda, Bistrița, Iezer, Sighetu Marmației, Baia Mare, Dej	6.	1975	Vlădeasa
7.	1979	Bistrița, Iezer, Sighetu Marmației, Baia Mare	7.	1978	Dej
8.	1980	Cluj-Napoca	8.	1980	Iezer, Sighetu Marmației
9.	1983	Sighetu Marmației, Dej	9.	1982	Iezer, Baia Mare
10.	1984	Cluj-Napoca, Turda	10.	1983	Turda
11.	1986	Iezer, Sighetu Marmației, Baia Mare, Dej	11.	1985	Cluj-Napoca, Bistrița
12.	1987	Vlădeasa, Iezer, Sighetu Marmației, Baia Mare, Dej	12.	1989	Cluj-Napoca
13.	1988	Turda	13.	1992	Cluj-Napoca, Turda, Bistrița
14.	1995	Baia Mare			

În luna iunie, situația se prezintă diferit, în sensul că valorile mari ale cantităților de precipitații s-au semnalat izolat în cea mai mare parte a situațiilor. Astfel, în 10 din cele 13 situații, cantitățile mari s-a înregistrat la 1 sau 2 stații meteorologice din regiunea studiată.

Explicația distribuției spațiale diferite în cele două perioade din an (ianuarie și iunie) constă în geneza diferită a precipitațiilor: iarna (ianuarie), predomină precipitațiile de origine frontală, legate de prezența formațiunilor ciclonice atlantice sau mediteraneene, cu extindere spațială mare, care acționează la scară regională, în timp ce vara (iunie), pe lângă precipitațiile de origine frontală, dar de durată mai scurtă, datorită acțiunii diminuate a Minimei Islandice, se produc și precipitații de origine convectivă, dezvoltate sub influența convecției termice, cu extindere spațială redusă și care acționează la scară locală.

S-au analizat, din punct de vedere sinoptic, toate cele 84 de situații în care s-au produs precipitații care au determinat caracterul excesiv de ploios al lunilor ianuarie și iunie din perioada 1966-1995 (tabelul 8). În tabelele 6 și 7, prezentăm, sintetic, condițiile care au condus la căderea cantităților excedentare de precipitații.

Astfel, pentru luna ianuarie, din 31 de situații, la nivelul solului, în 10 situații au acționat simultan deasupra Europei câte două familii de ciclone, una de origine atlantică, în nordul Europei, alta de origine mediteraneană, în sudul sau în partea centrală a Europei. Tot în 10 cazuri au acționat numai familii de ciclone atlantici în regiunea mediană a continentului, ale căror fronturi au afectat și arealul nostru de interes. Procentual, cele două tipuri de circulație se înscriu cu valori de aproximativ 65 %, din total.

Synoptic Situations Which Determined Excessively Rainy January Months

Table 6

Circulation type at sea level	Number of cases	Frequency (%)	Circulation type at 500 mb pressure level	Number of cases	Frequency (%)
Familii de ciclone atlantici și mediteraneeni	10	32,3	Circulație zonală	11	35,8
Familii de ciclone atlantici	10	32,3	Circulație zonală și circulație tropicală	5	16,1
Familii de ciclone mediteraneeni	4	12,9	Circulație polară	4	12,8
Câmp ciclonic deasupra Europei	3	9,7	Circulație tropicală	4	12,8
Partea anterioară a dorsalei atlantice	2	6,4	Circulație zonală și circulație polară	3	9,7
Contact între câmp ciclonic și câmp anticiclonic	2	6,4	Nucleu rece	3	9,7
			Circulație zonală, circulație polară, circulație tropicală	1	3,1

Synoptic Situations Which Determined Excessively Rainy June Months

Table 7

Circulation type at sea level	Number of cases	Frequency (%)	Circulation type at 500 mb pressure level	Number of cases	Frequency (%)
Ciclone mediteraneeni	20	37,7	Nucleu rece	20	37,7
Ciclone atlantici	13	24,5	Circulație zonală	14	26,4
Ciclone atlantici și mediteraneeni	6	11,4	Circulație tropicală	7	13,3
Contact între câmp ciclonic și câmp anticiclonic	6	11,4	Circulație polară	6	11,4
Câmp ciclonic în Centrul, Sudul sau Estul Europei	5	9,4	Combinatii de diferite tipuri de circulații	3	5,6
Convecție termică	3	5,6	Convecție	3	5,6

Cu ponderi mai mici apar familiile de ciclone mediteraneeni, câmpuri ciclonice vaste deasupra Europei, situații când precipitațiile s-au produs în partea anterioară a dorsalei atlantice și situații cu precipitații produse la contactul dintre un câmp ciclonic și un câmp anticiclonic.

În ceea ce privește circulația în altitudine, circulația zonală (11 cazuri) și circulația zonală care se transformă în circulație tropicală (5 cazuri) sau polară (3 cazuri) reprezintă peste 50 % din totalul situațiilor analizate. Cu ponderi mai mici, în jur de 10 % fiecare, se înscriu situațiile cu circulație polară, circulația tropicală, nuclee reci sau combinația circulație zonală-circulație polară-circulație tropicală.

În cazul lunii iunie, la nivelul solului, din cele 53 de cazuri analizate, 20 (37,7 %) s-au produs în condițiile activității unor ciclone mediteraneeni, din care o pondere importantă revine ciclonilor mediteraneeni retrograzi (8 cazuri), iar 13 cazuri (24,5 %) au apărut în situații în care au activat ciclone atlantici. Cu ponderi mai mici, se înscriu perioadele în care au activat atât ciclonii atlantici, cât și ciclonii mediteraneeni (6 cazuri, 11,4 %), perioade în care tot nord-vestul României se găsea la contactul dintre un câmp ciclonic și un câmp anticiclonic (6 cazuri, 11,4%) sau când deasupra părții centrale, sudice sau estice a Europei activa un puternic câmp ciclonic (5 cazuri, respectiv 9,4 %). Un număr mic de cazuri este o consecință a convecției termice, fenomen caracteristic, de altfel, lunilor de vară.

În altitudine, la nivelul suprafeței izobarice de 500 hPa, nucleele reci și circulația zonală se înscriu cu ponderile cele mai mari (20 și 14 cazuri, respectiv 37,7 % și 26,4 %). Cu ponderi mici apar circulația tropicală (7 cazuri, 13,3 %), circulația polară (6 cazuri, 11,4%), precum și combinații de diferite tipuri de circulație (3 cazuri, 5,6 %).

Din analiza distribuției, în timpul lunii, a perioadelor cu precipitații (tabelul nr. 8), se constată destul de ușor că în luna ianuarie predomină perioadele de 4 zile (în 30 % din situații), în timp ce în luna iunie, domină perioadele cu precipitații de 1-2 zile (în 60 % din situații).

De asemenea, în ceea ce privește numărul perioadelor cu precipitații într-o lună, se constată că este mai mare în iunie (4,1 perioade/lună, în medie), decât în ianuarie (3,1 perioade/lună, în medie).

The Length of Periods With Precipitation During Excessively Rainy January and June Month (number of days)

Table 8

Length of period (Days)	Frequency			
	January		June	
	Number of cases	%	Number of cases	%
1	1	3,2	16	30,2
2	5	16,1	14	26,4
3	5	16,1	10	18,7
4	9	29,0	3	5,8
5	4	12,9	4	7,5
6	3	9,7	2	3,8
7	0	0,0	1	1,9
8	2	6,6	0	0,0
9	1	3,2	2	3,8
10	1	3,2	1	1,9

Concluzii

a) Cele mai mari cantități de precipitații se produc generalizat, din punct de vedere spațial, la nivelul întregii regiuni analizate, atât în luna ianuarie, cât și în luna iunie și sunt consecința activității intense a unor formațiuni ciclonice puternice, fie de origine atlantică, fie de origine mediteraneană.

b) Condițiile locale de relief joacă un rol important în mărirea abaterii cantităților de precipitații: cele mai mari abateri apar în regiunile montane (Vlădeasa și Iezer), datorită efectului orografiei, iar cea mai mică abatere apare în regiunea aflată "în umbră de precipitații", de pe rama vestică a Depresiunii Transilvaniei, ca urmare a apariției fenomenului de foehn (Turda).

c) Dintre toate grupele de abateri pozitive pentru lunile ianuarie și iunie, ponderea cea mai mare revine grupei cu abateri mai mari de 50 % față de media multianuală a intervalului analizat (1966-1995).

d) În luna ianuarie, precipitațiile se produc concomitent la mai multe stații, în timp ce în iunie, situațiile cele mai frecvente sunt acelea în care se produc precipitații abundente numai la 1-2 stații.

e) Lungimea perioadelor cu precipitații în cadrul lunilor excesiv de ploioase diferă în cele două situații: pentru luna ianuarie predomină perioade cu lungimi de 2-5 zile, iar pentru luna iunie, perioade cu lungimi de 1-2 zile, ca urmare a originii diferite a precipitațiilor în cele două perioade din an.

f) Din punct de vedere sinoptic, în luna ianuarie la nivelul solului domină situațiile cu acțiunea concomitentă a unei familii de cicloni atlantici și a uneia de cicloni mediteraneeni, precum și situațiile cu acțiunea unor familii de cicloni atlantici, iar în altitudine, circulația zonală și combinațiile acestora cu circulația tropicală și circulația polară. În luna iunie, la nivelul solului domină ciclonele mediteraneeni, precum și ciclonele atlantici, în timp ce în altitudine, ponderea cea mai mare revine nucleelor reci și circulației zonale. Considerăm că această concluzie este foarte importantă pentru activitatea de prevedere a vremii și pentru elaborarea și transmiterea mesajelor de avertizare pentru cantități excedentare de precipitații.

BIBLIOGRAFIE

1. Apăvăloaie, M., Pârvulescu, I., Apostol, L. (1994-1995), *The Regime of Quantity, Duration and Intensity of the Atmospheric Precipitation over the Rainy Season in the Moldavian Subcarpathians*, Analele științifice ale Univ. "Al. I. Cuza" din Iași (serie nouă), Geografie, XL-XLI, Editura Universității "Al. I. Cuza", Iași.
2. Bogdan, Octavia (1974), *Asupra noțiunii de "resurse climatice"*, SCGGG, Geografie, XXI, 1, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București.
3. Bogdan, Octavia (1975), *L'origine des précipitation dans la période pluvieuse 1969-1972 qui a déterminé l'excès d'humidité de la Plaine Roumaine d'est*, RRGGG-Geographie, 19, 2, București.
4. Bogdan, Octavia, Niculescu, Elena (1992), *Phénomènes climatiques extrêmes pendant le dernier siècle en Roumanie*, RRGGG, Geographie, 36, București.
5. Bogdan, Octavia, Niculescu, Elena (1999), *Riscurile climatice din România*, Editura Saga – Internațional, București.
6. Cazacu, Gabriela (1979), *Rolul circulației atmosferice și al reliefului în producerea precipitațiilor pe teritoriul României*, Studii și cercetări, I, Meteorologie, IMH, București.
7. Diaconu, O., Mihăilă, I., Struțu, Margareta, Cazacioc, L., Pop, C., Mașek, I. (1987), *O metodă de prognoză a sumei cantităților de precipitații pe perioade sinoptice utilizând caracteristicile pluviometrice ale tipurilor de circulație*, Studii și cercetări, Meteorologie, 1, serie nouă, IMH, București.

8. Pătăchie, Iuliana, Călinescu, N. (1986), *Cantități excepționale de precipitații înregistrate în secolul XX pe teritoriul României*, Studii și cercetări, Meteorologie, IMH, București.
9. Pătăchie, Iuliana, Oprescu, Alexandra, Călinescu, N.(1979), *Particularitățile repartiției cantităților excepționale de precipitații pe teritoriul României*, Studii și cercetări, I, Meteorologie, IMH, București.
10. XXX (1966-1995), *Buletine meteorologice zilnice*, INMH, București.

PERIOADELE EXCEDENTARE PLUVIOMETRIC ÎN DEPRESIUNEA TRANSILVANIEI

V.SOROCOVSCI¹, F. MOLDOVAN¹, A.E. CROITORU¹

ABSTRACT. – *The Excess Pluviometric Periods in the Transylvanian Depression.* This work was proposed to do an analysis of the excess pluviometric periods in the Transylvanian Depression. With this goal, the annual and seasonal values of quantity of precipitation from 10 meteorological stations were analyzed. In this way, the difficulty of regionalizing the risks given the excess precipitation, the regional non-uniformity to produce the exceptional years and seasons of rain, and also the annual and seasonal succession of the excess quantity of precipitation were all evident.

*

Depresiunea Transilvaniei are o poziție centrală în cuprinsul României și reprezintă cea mai întinsă arie morfologică negativă din întreg lanțul carpatic. Această vastă arie depresionară (circa 26 000 kmp) include o regiune de podiș în centru și alta de dealuri și depresiuni pe margini, care fac trecerea spre spațiul montan periferic. Un impact deosebit asupra componentelor naturale și social economice din acest vast ținut deluros îl au fenomenele de risc generate de cantitățile excedentare de precipitații (inundații, alunecări de teren).

Prelucrarea și analiza statistică a datelor provenite de la 10 stații meteorologice a permis caracterizarea perioadelor excedentare pluviometric din intervalul 1950-1999 folosind Indicele Standardizat de Precipitații (ISP). Întrucât altitudinile stațiilor meteorologice sunt relativ apropiate (248 –523) și cantitățile medii multianuale de precipitații prezintă un ecart redus, între 520,1 mm (Turda) și 660,2 mm (Făgăraș).

Pentru a distinge amploarea cantităților excedentare de precipitații și succesiunea perioadelor excedentare pluviometric s-au calculat abaterile pozitive ale cantităților anuale și anotimpuale.

1. Analiza cantităților anuale de precipitații

Variația neperiodică. Urmărind variația neperiodică a cantităților anuale de precipitații se remarcă faptul că, valorile maxime au oscilat între 740 și 975 mm și s-au înregistrat în ani diferiți (1970 în nordul, estul și sud-vestul depresiunii; 1998 în sud-vestul podișului și sudul depresiunii; 1974 în estul podișului; 1956 în vestul podișului). În anii menționați, abaterile pozitive s-au încadrat între 375, 5 mm (Bistrița) și 167, 9 mm (Tg.Mureș), remarcându-se o reducere a lor de la nord la sud și de la vest la estul depresiunii (Tabelul 1).

Frecvența și succesiunea perioadelor excedentare. Cunoașterea acestora are o importanță deosebită în evaluarea și prognoza fenomenelor de risc hidroclimatice. Riscurile provocate de perioadele excedentare pluviometric devin mai grave când se înregistrează o grupare a anilor excedentari. Cele mai frecvente sunt perioadele excedentare pluviometric

¹Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Geografie, 3400 Cluj-Napoca, România.

scurte, de doi ani consecutiv. Dintre acestea cele mai multe perioade se constată la stațiile meteorologice din estul (câte patru perioade la Odorheiu Secuiesc, trei perioade la Tg.Mureș) și sudul depresiunii (patru perioade la Sibiu și trei la Făgăraș). În partea nord-estică a depresiunii, perioadele excedentare sunt mai puține datorită persistenței timpului umed. În teritoriile situate la adăpostul Munților Apuseni, perioadele excedentare de doi ani consecutiv lipsesc (Fig. 1). În schimb, s-au înregistrat câte o perioadă excedentară cu durată de trei, patru (Turda, Blaj) și cinci ani consecutiv (Alba Iulia). Generate parțial de intensitatea ploilor convective produse în condițiile circulației din sectorul estic.

Cantitățile anuale de precipitații la stațiile meteorologice studiate

Tabelul 1

Stația meteo.	Alt. (m)	Media (mm)	Maxima (mm)	Anul maximei	Ecart maxim
Cluj-Napoca	410	548,4	814,0	1970	265,6
Turda	424	520,1	842,2	1956	322,1
Alba-Iulia	248	521,1	740,2	1998	219,1
Făgăraș	428	660,2	914,7	1970	254,5
Sibiu	443	634,1	875,2	1998	241,1
Bistrița	366	648,4	975,9	1970	375,5
Odorheiu S.	523	608,7	881,2	1970	272,5
Dej	232	636,5	876,1	1978	239,6
Blaj	334	551,3	790,5	1998	239,3
Tg. Mureș	308	577,7	746,6	1974	167,9

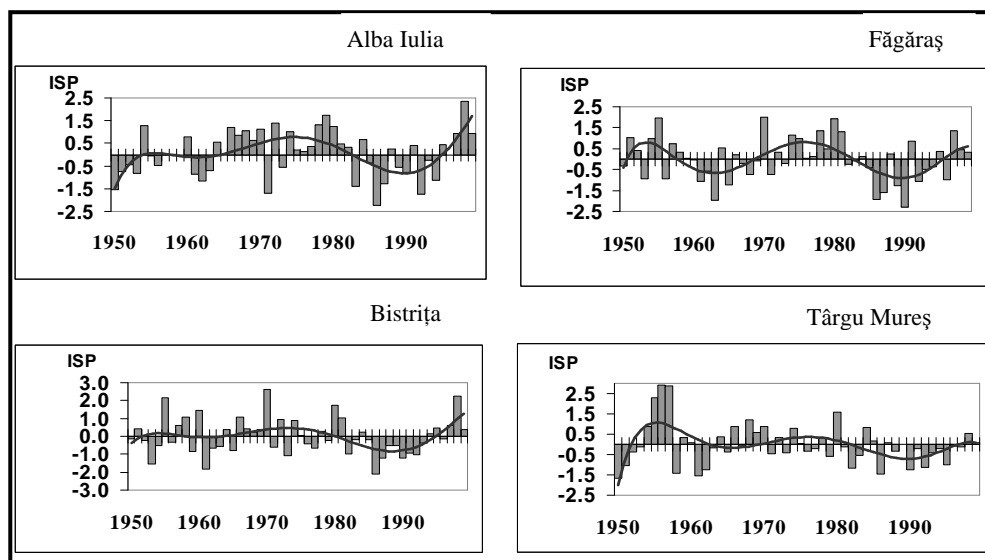

Fig. 1. Variația cronologică a valorilor anuale ale ISP.

Urmărind succesiunea perioadelor excedentare pluviometric se remarcă faptul că puține au avut un caracter general (1980-1981), ceea ce denotă apartenența lor la activitatea

ciclonică mai mult sau mai puțin extinsă. Majoritatea perioadelor excedentare pluviometric au avut caracter regional. Astfel, perioadele 1954-1955 și 1974-1975 (diferență de timp de 22 ani) au acoperit depresiunile din estul (Odorhei) și sudul (Făgăraș, Sibiu) regiunii studiate. Perioada excedentară 1997-1998 a fost specifică părții nordice a Depresiunii Transilvaniei (Cluj-Napoca, Dej, Bistrița).

Dintre perioadele excedentare cu durată de trei ani se remarcă 1968-1970, care a afectat nord-vestul Depresiunii Transilvaniei, 1978-1980 partea central-vestică (diferența de timp de 11 ani), iar 1997-1999 a fost specifică părții sud-vestice a regiunii studiate.

Făcând totalul perioadelor excedentare pluviometric cu durate diferite, determinate după criteriul ISP, se constată faptul că cele mai numeroase (4-5) s-au înregistrat în estul și sud-vestul Depresiunii Transilvaniei.

Anii excedentari izolați, cu abateri pozitive însemnate (peste 100 mm), generează de asemenea, fenomene de risc hidrologice și geomorfologice, cu caracter regional sau general. Astfel, anii 1966 și 1974 au fost excedentari în nord și centru, 1970 în nord și est, 1984 în vest și nord. Numărul total al anilor excedentari singulari a fost mai mare în nord și nord-est (8-9 ani), teritorii afectate mai frecvent de circulația vestică, și redus în regiunea din vest, situată la adăpostul Munților Apuseni (5-6 ani).

Făcând totalul anilor excedentari pluviometric se constată faptul că într-o jumătate de secol de observații cei mai mulți ani (17-18) s-au înregistrat în sud-vestul și centrul Depresiunii Transilvaniei.

Amploarea excedentului de precipitații se poate pune în evidență folosind metode diferite (Hellman, ISP, Emberger, Stewart, D. Jong etc.). Acestea permit calcularea frecvenței timpului excedentare pluviometric aplicat cantităților anuale, anotimpuale sau lunare de precipitații. Frecvența anilor excedentari pluviometric, determinați conform ISP, este mai ridicată în regiunile de podiș și marginală din sud-vest (30-35 %), decât în cea marginală din estul și sud-estul Depresiunii Transilvaniei (25-30 %).

Anii excepțional de ploioși au o frecvență foarte redusă (2-4 %), fiind întâlniți doar în nord-vestul și estul Depresiunii Transilvaniei. Frecvența crește de la anii excepțional de ploioși (2-4 %) și foarte ploioși (2-10 %) la cei ploioși (10-16 %) și puțin ploioși (10-18 %) (Tabelul 2).

Frecvența anilor excedentari pluviometric conform ISP

Tabelul 2

Calificativ	P5		P4		P3		P2		P1		N	
ISP	>2.5		2,5...2,0		2,0... 1,5		1,5...1,0		1,0...0,5		0,5...-0,5	
Frecvența Stația meteo	Nr. caz.	%	Nr. caz.	%	Nr. caz.	%	Nr. caz.	%	Nr. caz.	%	Nr. caz.	%
Cluj-Napoca	1	2	1	2	-	-	7	14	7	14	19	38
Turda	2	4	1	2	1	2	1	2	8	16	25	50
Alba-Iulia	-	-	1	2	1	2	8	16	7	14	18	36
Făgăraș	-	-	1	2	2	4	6	12	4	8	23	46
Sibiu	-	-	1	2	2	4	5	10	9	18	17	34
Bistrița	1	2	2	4	2	4	3	6	4	8	20	40
Odorhei S.	1	2	2	4	2	4	1	2	7	14	20	40
Dej	-	-	2	4	3	6	5	10	5	10	20	40
Blaj	-	-	1	2	1	2	8	16	7	14	14	28
Târgu Mureș	-	-	-	-	5	10	6	12	7	14	15	30

N – normal, P1 - puțin ploios, P2 – ploios, P3 - foarte ploios, P4 - excesiv de ploios, P5 – excepțional de ploios

La majoritatea stațiilor meteorologice, frecvența anilor cu risc pluviometric determinat de excedentul de precipitații (ISP>1) este egală sau mai ridicată (10-22 %) decât frecvența anilor cu risc pluviometric condiționat de deficitul de precipitații (Fig. 2).

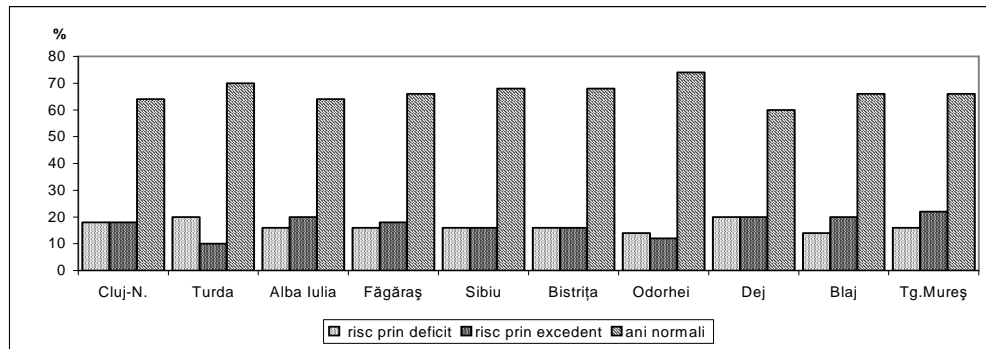

Fig. 2. Frecvența anilor de risc prin deficit, prin excedent și a anilor normali conform ISP.

2. Analiza cantităților anotimpuale de precipitații

Variația cantităților anotimpuale de precipitații. Urmărind variația cronologică a cantităților anotimpuale de precipitații se remarcă faptul că cele mai mari abateri pozitive se înregistrează primăvara la stațiile meteorologice din nord-vest și nord-est (200-250 mm). În părțile centrală și sudică a depresiunii abaterile sunt mai mari în timpul verii (160-180 mm). Toamna, abaterile pozitive sunt mai reduse decât în anotimpurile precedente (90-120 mm), cu excepția depresiunilor marginale din sud-est, unde le depășesc pe cele din timpul verii. Iarna se înregistrează cele mai mici abateri (60-110 mm) (Fig. 3).

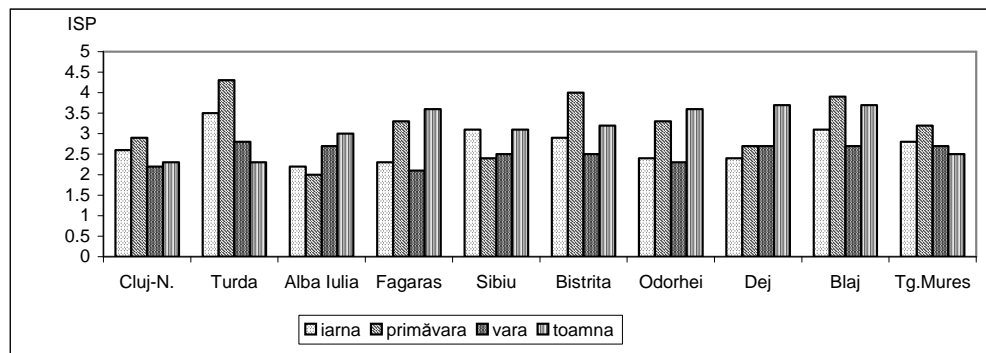

Fig. 3. Valorile sezoniere maxime ale ISP.

Frecvența și succesiunea cantităților anotimpuale de precipitații. Acești parametri oferă, de asemenea, posibilitatea elaborării hărții cu gradul de vulnerabilitate al teritoriului la fenomenele de risc generate de perioadele excedentare pluviometric. În părțile nordică și centrală a Podișului Transilvaniei și în depresiunile marginale din sud-est cea mai ridicată frecvența (16-18 %) o au iernilor cu risc pluviometric. În schimb, în regiunea marginală din estul depresiunii frecvența maximă revine verilor cu risc pluviometric. În acest areal refacerea fronturilor și ascensiunea forțată a maselor de aer în fața abruptului Carpaților Orientali determină frecvent cantități însemnate de precipitații.

În sud-vestul depresiunii și în estul podișului frecvența maximă a primăverilor cu risc pluviometric este condiționată de advecția relativ ușoară a maselor de aer de origine atlantică prin cele două "porți" ale Depresiunii Transilvaniei (Someșului și Mureșului) și de refacerea fronturilor. Tomana, frecvența riscului pluviometric este mai redusă decât în celelate anotimpuri. Fac excepție câteva depresiuni situate la marginea vestică și sudică a Podișului Transilvaniei (Fig. 4).

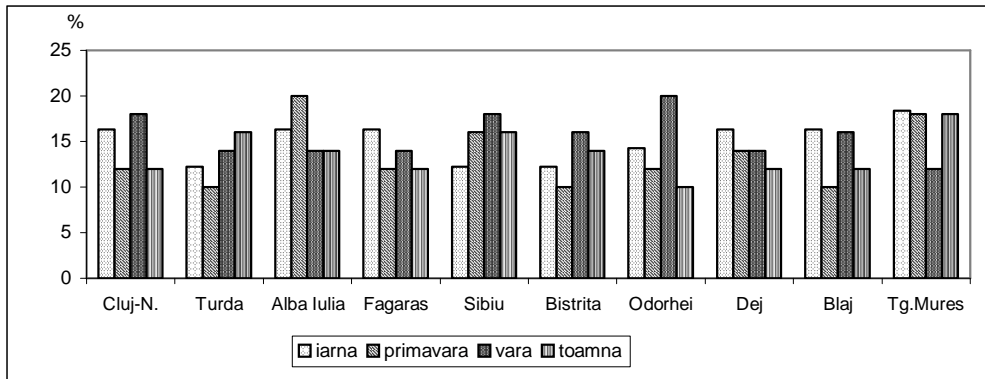

Fig. 4. Frecvența anotimpurilor de risc prin excedent pluviometric

Cunoașterea succesiunii de la an la an a anotimpurilor excedentare pluviometric au o importanță deosebită în evaluarea efectelor și în repartitia riscurilor hidrologice și geomorfologice. În nord-estul depresiunii iernile excedentare se pot succede câte patru ani la rând. Primăvara și vara se pot succede consecutiv câte doi sau trei ani, în timp ce toamna, la majoritatea stațiilor meteorologice se succed doar doi ani consecutiv.

În evaluarea efectelor pe care le pot genera riscurile pluviometrice importantă este și cunoașterea frecvenței cu care se succed în cadrul aceluiași anotimpuri cu risc pluviometric (ISP>1). În acest sens, s-a constatat faptul că în nord-estul și sud-vestul depresiunii frecvența cu care se succed consecutiv două anotimpuri cu risc pluviometric este cea mai ridicată (12-16 %). Aceasta explică și expunerea acestor teritorii la excesul de umiditate, care se poate prelungi pe o perioadă mai îndelungată. O frecvență medie (6 - 8 %) se întâlnește în depresiunile marginale din sud și în estul podișului, iar redusă (2-4 %) în vestul podișului. Dintre anotimpurile cu risc pluviometric excedentar care se succed mai frecvent sunt vara cu toamna în estul și nordul depresiunii (3-4 cazuri), primăvara și vara în depresiunile marginale din sud, iar iarna cu primăvara în cele din est (Fig. 5).

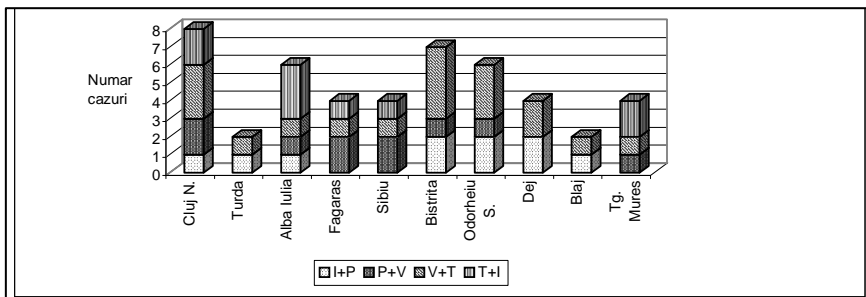

Fig. 5. Frecvența absolută a cuplajului de două anotimpuri consecutive de risc pluviometric prin excedent (I-iarnă, P-primăvară, V-vară, T-toamnă).

Situațiile în care s-au succedat consecutiv trei anotimpuri cu risc pluviometric au fost rare (1967, 1968 și 1998) și au afectat teritoriile din sud-vestul depresiunii.

3. Vulnerabilitatea teritoriului analizat la riscul pluviometric prin excedent

În funcție de valorile ISP-urilor anuale și anotimpuale obținute pentru cele 10 stații meteorologice, se poate vorbi de teritorii cu grad de vulnerabilitate redus (1-2, respectiv 2-2,5) pentru regiunea marginală vestică, mare (2,6-3,0, respectiv >3,1) în regiunea marginală nord-estică și estică, restul teritoriului având un grad mediu de vulnerabilitate (2,1-2,5, respectiv 2,6-3,0). În stabilirea gradului de vulnerabilitate s-au mai avut în vedere frecvența, durata și succesiunea perioadelor cu risc pluviometric excedentar, precum și efectele posibile pe care care le pot genera perioadele cu risc pluviometric excedentar (inundații, alunecări de teren, eroziune torențială, exces de umiditate a terenului etc.).

Concluzii

Situațiile care au generat cantități excedentare de precipitații nu s-au produs generalizat pe toată depresiunea, ci au avut un caracter local.

Cea mai mare frecvență a anilor excedentari pluviometric se înregistrează în centrul și estul regiunii analizate.

Anii excepționali de ploioși au o frecvență mai mare în nord-vestul depresiunii.

Cele mai mari abateri anotimpuale apar în timpul primăverii în părțile de nord-vest și nord-est ale depresiunii.

Anotimpuri excedentare pluviometric, cel mai adesea apar cuplate câte două (vară-toamnă, primăvară-vară, iarnă-primăvară); câte trei anotimpuri consecutive cu risc pluviometric apar numai accidental în sud-vestul depresiunii.

BIBLIOGRAFIE

1. BOGDAN, O., NICULESCU, E. (1999), *Riscurile climatice din România*, Academia Română, Institutul de Geografie, Editura Saga-Internațional, București.
2. BOGDAN, O., (1995), *Hazardele climatice și consecințele lor asupra mediului*, Analele Universității Oradea, V.
3. CIULACHE, S., IONAC, N. (1993), *Long term rainfall variation in Romania*, Analele Universității București, Geografie, anul XLII.
4. CIULACHE, S. (1984), *Le régime de précipitation dans la Dépression du Sibiu*, Analele Universității București, Geografie, anul XXXIII.
5. DINCĂ, I., PATRICHI, S., MIHA I.(1978), *Fluctuațiile de lungă durată ale cantităților de precipitații pe teritoriul României*, Studii și cercetări, partea I, Meteorologie, IMH.
6. ILIESCU, M., POPA, A. (1978), *Aspecte ale regimului precipitațiilor atmosferice la Târgu Mureș*, Studii și cercetări, partea I, Meteorologie, IMH.
7. NICULESCU, E. (1996), *Extreme pluviometrice pe teritoriul României în ultimul secol*, SCG, XLIII.
8. STĂNCESCU, I., DAMIAN, D. (1979), *Influența Carpaților Occidentali asupra regimului precipitațiilor atmosferice din regiunile vestice și centrale ale României*, Studii și cercetări, partea I, Meteorologie, IMH.

EVOLUȚIA NUMERICĂ A POPULAȚIEI REGIUNII NORD-VEST, ÎN SECOLUL XX

F. IPATIOV¹

ABSTRACT. - *Numerical Evolution of the Population from the North-Western Region in the 20th Century.* The North-Western region, taken as a whole, is to be noticed a positive numerical evolution of the population, excepting the interval that followed after 1990, when decreasing of the population is to be observed. The situation lightly shaded at the level of region's counties (Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș, Stau Mare and Sălaj), however, on the whole region. Without any exception an increase of the population, is to be observed in all counties, for the whole period, but also its regressive evolution in the post-communist period.

*

Realitatea istorică a demonstrat că sensul general al evoluției numerice a populației este unul pozitiv. De asemenea, s-a putut constata că de-a lungul timpului creșterea populației nu a avut o manifestare uniformă, perioadele de creștere mai accentuată alternând cu cele de creșteri mai moderate. Variațiile respective sunt determinate de mai mulți factori. Cei care-și lasă o amprentă mai evidentă sunt de natură istorică, politică, economică și/sau socio-culturală, toți acești factori influențând evoluția principalelor fenomene demografice (mișcarea naturală și migratorie) care se repercutează direct asupra numărului și structurii populației. Nu este mai puțin adevărat că în anumite perioade, datorită acțiunii simultane și intensității ridicate de manifestare a factorilor subliniați, pot să apară situații de descreștere a populației.

Totodată, mai este necesară sublinierea faptului că evoluția numerică a populației prezintă particularități diferite de manifestare în funcție de mediul de rezidență, rural sau urban, al locuitorilor. În acest caz, factorii socio-culturali sunt cei care nuanțează cel mai puternic ritmul și sensul evoluției numerice a populației.

Privită în ansamblu, regiunea Nord-Vest se caracterizează printr-o evoluție numeric pozitivă a populației, excepție făcând subperioada de după anul 1990, când surprindem o descreștere a efectivelor, situația respectivă fiind mai puțin întâlnită pe timp de pace. La nivelul unităților administrative majore care intră în componența regiunii (Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Maramureș, Satu Mare și Sălaj) situația este ușor nuanțată, însă, în ansamblu, evoluția generală este, în mare măsură, asemănătoare cu cea a întregii regiuni. Fără excepție, în cazul tuturor județelor surprindem creșterea populației pentru întreaga perioadă, dar și evoluția regresivă a acesteia pentru deceniul ce urmează momentului schimbării sistemului social-politic declanșat de evenimentele din decembrie 1989.

La începutul secolului trecut, mai precis în anul 1900, populația regiunii **Nord-Vest** era de 1,7 milioane locuitori. După aproape un secol, marcat de majore evenimente istorice și social-politice, populația regiunii a crescut cu peste 1 milion de locuitori, ajungând la 2,86 milioane în anul 1998, însă numărul maxim fiind înregistrat la recensământul populației din

¹ Universitatea "Babeș-Bolyai", Facultatea de Geografie, 3400 Cluj-Napoca, România.

1992 (2,91 milioane locuitori). Dacă ar fi să fim mai exacti, ar trebui să precizăm că, de fapt, anul 1990 corespunde momentului în care s-a înregistrat cea mai ridicată valoare a populației din regiune, când valoarea aceasta s-a apropiat foarte mult de 3 milioane (2,99), însă axându-ne, în special, pe momentele de recensământ (excepție face anul 1998, necensitar, dar cel mai recent pentru care dispunem de date statistice oficiale) surprindem situația amintită pentru momentul în cauză.

Dacă în prima jumătate a secolului trecut evoluția numerică a populației regiunii a avut un mod de manifestare asemănător (ușoară creștere) atât în mediul rural cât și în cel urban, începând cu a doua sa jumătate, momentul fiind marcat de recensământul din 1956, lucrurile se modifică în mod esențial. Pe fondul demarării procesului de industrializare din urban, coroborat cu cel al colectivizării ruralului românesc, evoluția numerică a populației celor două medii se înscrie pe o traiectorie divergentă: *descendentă* în mediul rural și *ascendentă* în cel urban. Nu sporul demografic natural este responsabil pentru această stare de fapt, ci, aproape în exclusivitate, cel mecanic intern determinat de transferul masiv de populație, în special de vârstă fertilă, din sat în oraș.

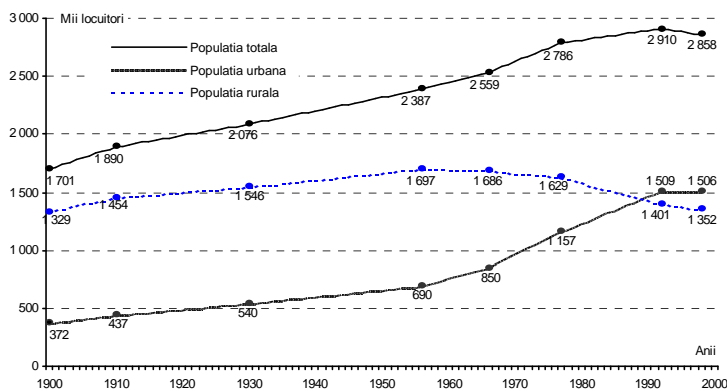

Fig. 1. Evoluția numerică a populației regiunii Nord-Vest, în secolul XX

fic vestului și nord-vestului României, sporul mediu anual de creștere al populației regiunii nord-vestice este ceva mai redus comparativ cu cel înregistrat la nivel național pentru aceeași perioadă.

Perioadele intercensitare se caracterizează prin variații sensibile ale sporului mediu anual de creștere în funcție de condițiile social-istorice și politice ale etapelor respective. Astfel, pe fondul unei natalități ridicate, cea mai mare valoare o surprindem pentru primul deceniu al secolului, când se înregistrează 1,1 %. În următoarele două decenii, cel dintâi marcat și de prima conflagrație mondială, mărimea acestui indicator se diminuează la mai puțin de jumătate, după care se stabilizează la 0,6 % până în perioada cuprinsă între recensămintele 1966 - 1977. Această din urmă etapă este vizibil afectată de intervenția legislativă, din toamna anului 1966, a statului vizavi de controlul nașterilor. Imixtiunea politicului în această sferă determină în anul imediat următor aproape o dublare a natalității, care deși în următorii ani, adaptându-se din mers noilor condiții impuse, începe să scadă, totuși se situează la valori destul de ridicate. Toate acestea se repercutează în mod evident și asupra sporului mediu anual de creștere al populației care urcă până la 0,9 %, apropiindu-se de valoarea pe care am surprins-o la începutul secolului.

Sporul mediu anual de creștere pentru întreaga perioadă (0,7 %) se încadrează, în general, în limitele normale ale ecartului de variație a respectivului indicator pentru perioada și spațiul geografic cărui îi aparține regiunea analizată. Totuși, este necesar să subliniem că în spiritul comportamentului demografic ușor ponderat speci-

Ultimele două perioade se evidențiază printr-o scădere fără precedent a indicelui analizat. În deceniul și jumătate cuprins între ultimele două recensăminte, marcat, îndeosebi, de declinul dramatic al sistemului politic comunist, însoțit de privațiuni de tot felul și degradare a calității vieții, valoarea ajunge la doar 0,3 %. După destrămarea comunismului, calvarul românilor nu se sfârșește; începe tranziția, care nu se știe când și, mai ales, dacă se va termina vreodată. Nivelul de trai e într-o cădere continuă, natalitatea scade la cote nemaîntâlnite, iar condițiile social-economice determină amplificarea emigrației externe. Totul lasă urme. Populația totală începe să scadă, pentru ultima etapă înregistrându-se o diminuare a numărului locuitorilor cu un indice de -0,3 %.

Indicatorii evoluției numerice a populației regiunii Nord-Vest

Tabelul 1

Anul	Populația totală	Populația urbană	Populația rurală	Perioada	Sporul mediu anual					
					Total		Urban		Rural	
					Valori absolute	Val. relative (%)	Valori absolute	Val. relative (%)	Valori absolute	Val. relative (%)
1900	1 700 836	371 543	1 329 293							
1910	1 890 485	436 651	1 453 834	1900-1910	18965	1,1	6511	1,8	12454	0,9
1930	2 085 463	539 742	1 545 721	1910-1930	9749	0,5	5155	1,2	4594	0,3
1956	2 387 075	689 785	1 697 290	1930-1956	11600	0,6	5771	1,1	5830	0,4
1966	2 536 240	850 241	1 685 999	1956-1966	14917	0,6	16046	2,3	-1129	-0,1
1977	2 786 498	1 157 303	1 629 195	1966-1977	22751	0,9	27915	3,3	-5164	-0,3
1992	2 909 669	1 508 602	1 401 067	1977-1992	8211	0,3	23420	2,0	-15209	-0,9
1998	2 857 570	1 506 055	1 351 515	1992-1998	-8683	-0,3	-425	0,0	-8259	-0,6

Evoluția numerică a populației este mult diferențiată în urban față de rural. Populația urbană a crescut mult mai puternic decât cea rurală. În nici una dintre perioade respectivul indicator nu a coborât sub un procent, cu excepția ultimului moment, cel de după recensământul populației din anul 1992, când nu numai că a scăzut sub procentul invocat, dar a ajuns chiar ușor-ușor negativ.

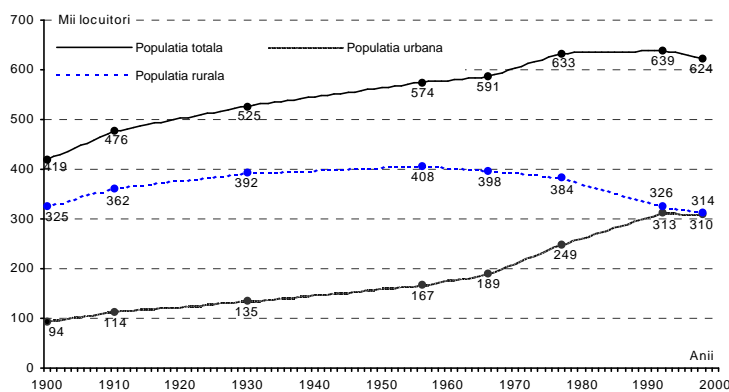

Fig. 2. Evoluția numerică a populației județului Bihor, în secolul XX

Spre deosebire de situația orașului, ruralul regiunii nu a atins niciodată pragul lui 1 %. S-a apropiat de această valoare la începutul secolului, iar ulterior, circa cinci decenii, s-a menținut la 0,3 - 0,4 %. Întreaga perioadă de "domnie" a comunismului, dar și cea care i-a urmat și în care ne aflăm, a însemnat pentru rural o lungă și amară experiență. Mai întâi a venit colectivizarea, apoi ademenirea țăranilor cu locurile de muncă din industria urbană, a urmat "sistemizarea localităților" - toate determinând o decădere generală a satului românesc. Acest fapt este demonstrat de diminuarea continuă a populației satelor, neînregistrându-se indici pozitivi nici măcar cu prilejul etapei 1966-1977, când, așa cum am mai amintit, au fost adoptate măsuri de redresare a natalității.

Ar mai fi de semnalat că în anul 1990, pe fondul scăderii populației rurale coroborate cu încă a creșterii celei urbane, se inversează, pentru prima dată, ponderea populației celor două medii, urbanul depășind ruralul.

Județul **Bihor**, în linii mari, prezintă aproximativ aceleași particularități pe care le-am putut observa per ansamblul regiunii. La nivel general, surprindem indici pozitivi ai evoluției numerice a populației, superioare unui procent la începutul secolului, iar apoi variații sub această valoare, dar pozitive, până după anul 1992, după care asistăm la o sensibilă diminuare a numărului locuitorilor județului. Această evoluție determină un efectiv al populației cu aproape 49 % mai ridicat față de cel pe care l-a avut județul la începutul secolului (419 mii față de 624 mii în anul 1998).

Indicatorii evoluției numerice a populației județului Bihor

Tabelul 2

Anul	Populația totală	Populația urbană	Populația rurală	Perioada	Sporul mediu anual					
					Total		Urban		Rural	
					Valori absolute	Val. relative (%)	Valori absolute	Val. relative (%)	Valori absolute	Val. relative (%)
1900	418 816	93 896	324 920							
1910	476 204	114 009	362 195	1900-1910	5 739	1,4	2 011	2,1	3 728	1,1
1930	527 216	134 738	392 478	1910-1930	2 551	0,5	1 036	0,9	1 514	0,4
1956	574 488	166 973	407 515	1930-1956	1 818	0,3	1 240	0,9	578	0,1
1966	586 460	188 539	397 921	1956-1966	1 197	0,2	2 157	1,3	-959	-0,2
1977	633 094	249 113	383 981	1966-1977	4 239	0,7	5 507	2,9	-1 267	-0,3
1992	638 863	312 533	326 330	1977-1992	385	0,1	4 228	1,7	-3 843	-1,0
1998	624 157	310 117	314 040	1992-1998	-2 451	-0,4	-403	-0,1	-2 048	-0,6

Momentele de prag pentru evoluția numerică a populației pe medii sunt date de perioada ce urmează recensământului din 1956, când populația ruralului marchează deja un ușor regres numeric. Acesta se accentuează după 1966, iar acutizarea acestui fenomen se întâmplă după 1977. Este perioada când satul românesc, în general, intră într-o serioasă fază de îmbătrânire demografică, populația de vârstă fertilă a acestuia fiind mutată deja în urban, unde și contribuie, în mod esențial, la o creștere mai accentuată a populației orașelor.

O ușoară scădere a populației este surprinsă pentru ultimii ani și la nivelul urbanului, însă cu un indice mult mai redus decât în rural. Până în 1998 încă nu avusese loc modificarea balanței numărului de locuitori pe medii, însă foarte probabil ca acest fenomen să se fi produs între timp, având în vedere modul de manifestare al sporului mediu anual al celor două medii pentru ultima parte a perioadei.

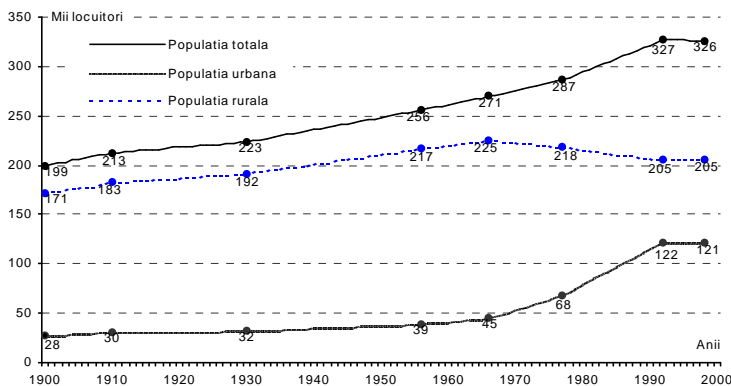

Fig. 3. Evoluția numerică a populației jud. Bistrița-Năsăud, în secolul XX

Bistrița-Năsăud este județul care se remarcă printr-o serie de particularități mai deosebite față de cele surprinse anterior. În primul rând, trebuie subliniat faptul că este județul cu cel mai scăzut grad de urbanizare, populația rurală fiind aproape de două ori mai mare față de cea urbană. Este un

areal cu o natalitate tradițional mai ridicată, fapt care a determinat diminuarea populației rurale abia după anul 1966, dar nu îndeosebi prin reducerea numărului nașterilor cât mai ales prin transfer de populație înspre urban. De altfel, în perioada 1966-1977 și în cea următoare, în urban s-au înregistrat cele mai ridicate valori ale sporului mediu anual de creștere a populației, ajungând la 4,8 % în prima fază și la 5,2 % în cea următoare. Acest lucru a dus la dublarea populației urbane în ultimul sfert de secol.

Indicatorii evoluției numerice a populației județului Bistrița-Năsăud

Tabelul 3

Anul	Populația totală	Populația urbană	Populația rurală	Perioada	Sporul mediu anual					
					Total		Urban		Rural	
					Valori absolute	Val. relative (%)	Valori absolute	Val. relative (%)	Valori absolute	Val. relative (%)
1900	199 173	27 724	171 449							
1910	212 614	30 043	182 571	1900-1910	1 344	0,7	232	0,8	1 112	0,6
1930	223 527	31 837	191 690	1910-1930	546	0,3	90	0,3	456	0,2
1956	255 789	39 130	216 659	1930-1956	1 241	0,6	281	0,9	960	0,5
1966	269 893	44 706	225 187	1956-1966	1 410	0,6	558	1,4	853	0,4
1977	286 628	68 149	218 479	1966-1977	1 521	0,6	2 131	4,8	-610	-0,3
1992	326 820	121 772	205 048	1977-1992	2 679	0,9	3 575	5,2	-895	-0,4
1998	326 217	120 823	205 394	1992-1998	-101	0,0	-158	-0,1	58	0,0

De asemenea, Bistrița-Năsăud este singurul județ în care populația rurală nu se diminuează în perioada de după anul 1990, însă nu același lucru se petrece și în urban care se aliniază fenomenului general de reducere a numărului de locuitori.

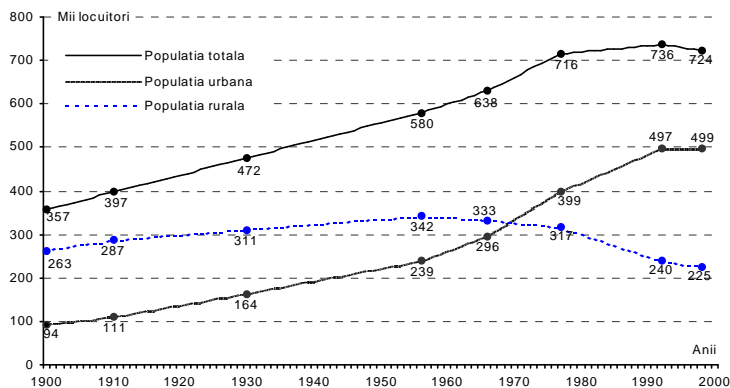

Fig. 4. Evoluția numerică a populației județului Cluj, în secolul XX

a făcut ca județul Cluj să dețină astăzi unul dintre cele mai ridicate grade de urbanizare din țară, apropiindu-se de 70 %, urbanul depășind populația ruralului în preajma anului 1970.

Spre deosebire de situația majorității județelor (excepție - Sălaj) din regiunea Nord-Vest, populația urbană a județului Cluj nu a înregistrat diminuări ale numărului de locuitori nici după anul 1990.

Populația rurală a început să se diminueze în mod serios începând cu ultima jumătate a secolului, iar valorile sporului mediu anual, din ultimii 25 ani, nu indică premise serioase pentru revigorare. În cea de a doua jumătate a secolului, populația rurală a județului a scăzut cu peste 100 000 de locuitori, iar în privința sporului mediu anual este de subliniat

Județul Cluj, cu cea mai numeroasă populație, și-a dublat numărul de locuitori în ultimul secol. Începând încă de după anul 1950, urbanul a sporit continuu și a ajuns să se apropie de o jumătate de milion de locuitori, în timp ce populația ruralului a ajuns să fie mai redusă față de cea de acum 100 de ani. Această evoluție

că în perioada 1977-1992, în județul Cluj, s-a înregistrat cea mai redusă valoare (-1,6 %) pentru diminuarea populației rurale de pe întregul cuprins al regiunii nord-vestice. Evident că această evoluție a fost puternic influențată de prezența și puternica dezvoltare a municipiului Cluj-Napoca, oraș care s-a constituit în principalul centru polarizator al județului și chiar al unei însemnate părți a regiunii în cauză.

Indicatorii evoluției numerice a populației județului Cluj

Tabelul 4

Anul	Populația totală	Populația urbană	Populația rurală	Perioada	Sporul mediu anual					
					Total		Urban		Rural	
					Valori absolute	Val. relative (%)	Valori absolute	Val. relative (%)	Valori absolute	Val. relative (%)
1900	356 892	93 660	263 232							
1910	397 420	110 544	286 876	1900-1910	4 053	1,1	1 688	1,8	2 364	0,9
1930	475 533	164 035	311 498	1910-1930	3 906	1,0	2 675	2,4	1 231	0,4
1956	580 344	238 602	341 742	1930-1956	4 031	0,8	2 868	1,7	1 163	0,4
1966	629 746	296 247	333 499	1956-1966	4 940	0,9	5 765	2,4	-824	-0,2
1977	715 507	398 883	316 624	1966-1977	7 796	1,2	9 331	3,1	-1 534	-0,5
1992	736 301	496 563	239 738	1977-1992	1 386	0,2	6 512	1,6	-5 126	-1,6
1998	723 915	499 013	224 902	1992-1998	-2 064	-0,3	408	0,1	-2 473	-1,0

Evoluția numerică a populației județului **Maramureș** se distinge prin conturarea a două etape bine evidențiate. O primă fază a evoluției se desfășoară până după anul 1950 și se caracterizează printr-o creștere relativ moderată atât a populației rurale, cât și a celei urbane. Sporul total pentru această primă fază nu depășește 90 000 de locuitori. Practic,

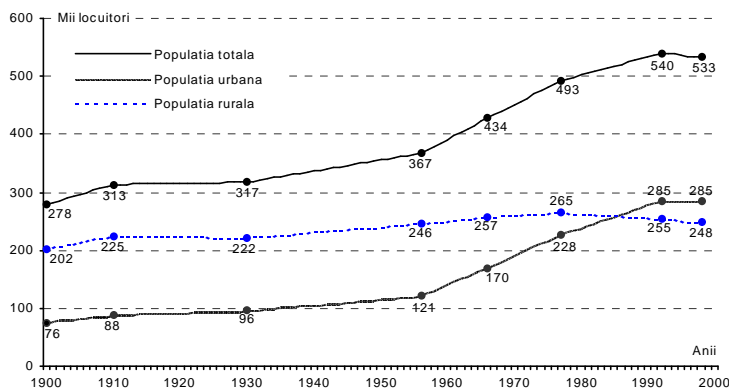

Fig. 5. Evoluția numerică a populației jud. Maramureș, în secolul XX

În legătură cu evoluția numărului total al populației rurale, în cazul Maramureșului surprindem cel mai constant mod de manifestare; fluctuațiile de creștere - descreștere, chiar dacă există, se înscriu într-un ecart destul de îngust, populația rurală sporind de la circa 200 000, la începutul secolului, la circa 250 000 actualmente, maximum înregistrându-se la recensământul populației din anul 1977 - 265 000 locuitori. Menținerea numărului total al populației în cadrul ecartului invocat constituie o consecință a bilanțului demografic general în care aportul de populație este determinat de sporul natural, iar deficitul - de cel migratoriu intern, cu orientare predilectă spre urbanul din vecinătate. Diminuarea populației rurale a județului Maramureș este de dată relativ recentă, de după recensământul din anul 1977, însă indicii acestei evoluții sunt de mărime destul de reduse (-0,3 % pentru intervalul 1977-1992 și -0,4 pentru perioada de după 1992).

explozia demografică a Maramureșului se petrece în deceniile VI - IX, când, în mai puțin de 40 de ani, numărul locuitorilor din județ crește de 1,5 ori. Acesta este rezultatul, în primul rând, al creșterii într-un ritm accentuat al populației orașelor atât pe seama propriului său spor natural, cât și al aflului de populație dinspre rural.

Indicatorii evoluției numerice a populației județului Maramureș

Tabelul 5

Anul	Populația totală	Populația urbană	Populația rurală	Perioada	Sporul mediu anual					
					Total		Urban		Rural	
					Valori absolute	Val. relative (%)	Valori absolute	Val. relative (%)	Valori absolute	Val. relative (%)
1900	278 388	76 336	202 052							
1910	312 854	88 266	224 588	1900-1910	3 447	1,2	1 193	1,6	2 254	1,1
1930	317 304	95 654	221 650	1910-1930	223	0,1	369	0,4	-147	-0,1
1956	367 114	121 247	245 867	1930-1956	1 916	0,6	984	1,0	931	0,4
1966	427 645	170 204	257 441	1956-1966	6 053	1,6	4 896	4,0	1 157	0,5
1977	492 860	227 602	265 258	1966-1977	5 929	1,4	5 218	3,1	711	0,3
1992	540 099	285 339	254 760	1977-1992	3 149	0,6	3 849	1,7	-700	-0,3
1998	533 088	284 957	248 131	1992-1998	-1 169	-0,2	-64	0,0	-1 105	-0,4

Mai este de subliniat faptul că, de fapt, primul regres al populației rurale este consemnat încă din prima parte a secolului, între recensămintele 1910 - 1930, însă acesta este unul mai puțin semnificativ, cu 147 locuitori pe an, respectiv cu un indice de doar -0,1 %. Diminuarea totală a populației rurale pentru perioada celor două decenii a depășit ușor valoarea de 3 000 locuitori.

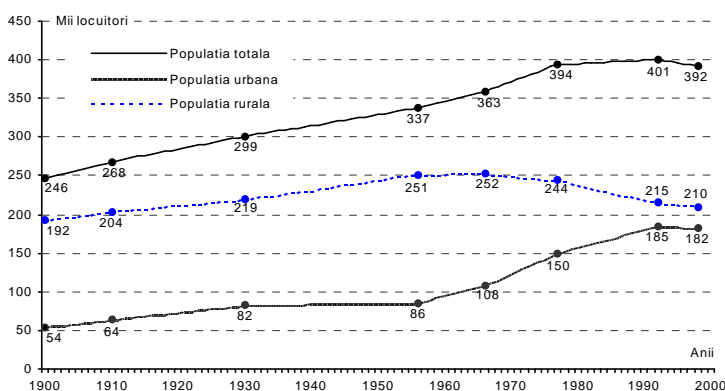

Fig. 6. Evoluția numerică a populației județului Satu Mare, în secolul XX

Evoluția numerică a populației județului Satu Mare se înscrie într-o cântă în coordonatele surprinse în cazul județului Bihor, pe care îl are ca vecin în partea sa sud-vestică. Desigur, trebuie subliniat faptul că populația județului Satu Mare este simțitor mai redusă decât cea a Bihorului, dar particularitățile generale comune

ale evoluției ne abilităază să concluzionăm că transpare un model bine conturat al trendului în care se înscrie populația din nord-vestul regiunii în cauză.

Astfel, ca și în cazul precedent, asistăm, în prima parte a secolului, la o ușoară creștere a populației atât rurale, cât și urbane. Deși nu a fost făcută precizarea până acum, specificăm că nici în cazul județului Satu Mare, cum s-a întâmplat, de altfel, și în situațiile precedente, nu se pleacă, la început de secol, de la o situație de superioritate a numărului total al locuitorilor orașelor în dauna celor din întregul rural.

Modificările în sensul evoluției populației se fac simțite începând cu anul 1956, îndeosebi prin accentuarea trendului pozitiv al sporului de creștere medie anuală a populației urbane. În mediul rural, chiar dacă încă nu se înregistrează valori negative ale respectivului indicator, evoluția numerică pare să anunțe, printr-o "creștere" 0 (zero), declinul demografic ce debutează după anul 1966. Pe acest fond, gradul de urbanizare crește sensibil, însă se pare că, prin prisma celor mai recente tendințe conturate, modificarea balanței demografice în favoarea urbanului va mai trebui puțin amânată. Scăderea cu ritmuri apropiate a populației în ambele medii, după anul 1992, a determinat inevitabil și regresul populației totale.

Indicatorii evoluției numerice a populației județului Satu Mare

Tabelul 6

Anul	Populația totală	Populația urbană	Populația rurală	Perioada	Sporul mediu anual					
					Total		Urban		Rural	
					Valori absolute	Val. relative (%)	Valori absolute	Val. relative (%)	Valori absolute	Val. relative (%)
1900	245 855	53 937	191 918							
1910	268 297	64 358	203 939	1900-1910	2 244	0,9	1 042	1,9	1 202	0,6
1930	301 105	82 079	219 026	1910-1930	1 640	0,6	886	1,4	754	0,4
1956	337 351	86 031	251 320	1930-1956	1 394	0,5	152	0,2	1 242	0,6
1966	359 393	107 625	251 768	1956-1966	2 204	0,7	2 159	2,5	45	0,0
1977	393 840	149 915	243 925	1966-1977	3 132	0,9	3 845	3,6	-713	-0,3
1992	400 789	185 406	215 383	1977-1992	463	0,1	2 366	1,6	-1 903	-0,8
1998	392 084	182 155	209 929	1992-1998	-1 451	-0,4	-542	-0,3	-909	-0,4

Județul **Sălaj**, până acum 3-4 decenii - cu un foarte scăzut grad de urbanizare, își datorează revigorarea sub acest aspect momentului reorganizării administrativ-teritoriale din anul 1968, când de altfel și devine județ, iar Zalău este declarat municipiu-reședință. Practic, din acea perioadă se declanșează procesul mai accentuat de sporire a populației urbane. Această creștere se realizează îndeosebi pe seama evoluției numerice a municipiului Zalău a cărei populație a crescut de 4,7 ori față de cea pe care o avea la recensământul din martie

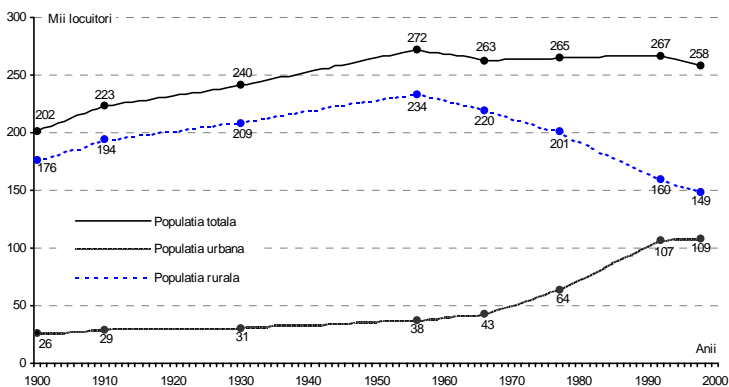

Fig. 7. Evoluția numerică a populației județului Sălaj, în secolul XX

1966 (15 145 locuitori, respectiv - 70 842 în anul 1998), ajungând să aibă actualmente o populație aproape de două ori mai mare decât a celorlalte trei orașe (Șimleu Silvaniei - 17 108 locuitori, Jibou - 12 406 și Cehu Silvaniei - 8 634 locuitori) ale județului luat împreună.

Indicatorii evoluției numerice a populației județului Sălaj

Tabelul 7

Anul	Populația totală	Populația urbană	Populația rurală	Perioada	Sporul mediu anual					
					Total		Urban		Rural	
					Valori absolute	Val. relative (%)	Valori absolute	Val. relative (%)	Valori absolute	Val. relative (%)
1900	201 712	25 990	175 722							
1910	223 096	29 431	193 665	1900-1910	2 138	1,1	344	1,3	1 794	1,0
1930	240 778	31 399	209 379	1910-1930	884	0,4	98	0,3	786	0,4
1956	271 989	37 802	234 187	1930-1956	1 200	0,5	246	0,8	954	0,5
1966	263 103	42 920	220 183	1956-1966	-889	-0,3	512	1,4	-1 400	-0,6
1977	264 569	63 641	200 928	1966-1977	133	0,1	1 884	4,4	-1 750	-0,8
1992	266 797	106 989	159 808	1977-1992	149	0,1	2 890	4,5	-2 741	-1,4
1998	258 109	108 990	149 119	1992-1998	-1 448	-0,5	334	0,3	-1 782	-1,1

Demn de subliniat este faptul că Sălajul este singurul județ al regiunii care a înregistrat numărul maxim de locuitori la recensământul din 1956 și nu în preajma anului 1990 cum se întâmplă în celelalte cazuri. După 1956, populația totală rămâne aproape constantă, evidențiindu-se, până în 1966, un foarte ușor regres urmat în următoarele două etape de o creștere nesemnificativă a populației, surprinsă doar statistic (0,1 % anual). Ultima etapă se înscrie în coordonatele generale ale evoluției și surprindem o diminuare anuală a populației totale cu 0,5 %.

Graficul evoluției numerice a populației județului Sălaj mai reliefează, pentru ultimele decenii, faptul că scăderea populației rurale este mult mai accentuată decât cea a creșterii acesteia în mediul urban. Fiind cunoscut modul pozitiv de manifestare a sporului natural, cel puțin până în primii ani ai ultimului deceniu, este evident că bilanțul demografic general negativ este o consecință directă a celui deficitar migratoriu, rezultat al emigrației extrajudețene orientate, în special, spre principalul centru polarizator al regiunii - municipiul Cluj-Napoca. De altfel, cea mai mare parte a actualului areal al județului Sălaj intra, până în 1968, în componența fostei regiuni administrative - Cluj, păstrându-se în acest fel o legătură de polarizare tradițională.

În *concluzie*, se poate afirma că, în general, pot fi decelate două etape majore în evoluția numerică a populației regiunii Nord-Vest: *una* corespunzătoare primei jumătăți a secolului trecut, caracterizată printr-o creștere ușoară atât a populației rurale, cât și a celei urbane și, implicit, al celei totale, iar o *doua* ce debutează după anul 1950 și se distinge printr-un ritm susținut al creșterii populației urbane, inițial pe fondul stagnării al celei rurale, iar ulterior, după 1966, pe seama scăderii destul de îngrijorătoare a numărului locuitorilor satelor, datorită, îndeosebi, a migrației înspre orașe. Este foarte posibil ca perioada de după anul 1990 să însemne debutul unei noi etape majore în evoluția numerică a populației care ar putea să marcheze un sensibil declin demografic al ambelor medii de rezidență.

În **profil teritorial**, la nivelul unităților administrative de rang inferior județelor, respectiv - municipii, orașe și comune, analiza modului de manifestare a sporului mediu anual de creștere al populației pentru diferite perioade de timp reliefează conturarea unor areale cu diferite tipuri ale evoluției numerice a populației.

Harta cu indicatorul invocat, pentru perioada **1900-1997*** (fig. 8), evidențiază profilarea a trei areale cu tipuri diferite de manifestare a evoluției populației. Un areal foarte bine conturat se suprapune peste *spațiul montan și intramontan al grupei nordice a Carpaților Orientali*, evident - doar cu ariile montane care intră în componența regiunii Nord-Vest. Acest areal se caracterizează, în general, prin valori pozitive medii spre mari (ce merg până la 3 %) ale sporului mediu anual de creștere al populației. Arealului specificat ar mai putea fi adăugate zonele "țărilor" Lăpușului, Chioarului și zona mai joasă de câmpie de la sud - sud-vest de Munții Oașului, respectiv - partea nordică a Câmpiei Someșului (Câmpia Livadei).

În arealul respectiv există câteva comune care, prin prisma sporului mediu anual de creștere, fac excepție de la regulă, fiind caracterizate prin valori mai reduse, chiar negative. Din această categorie fac parte: Ilva Mare din zona Bărgăului, câteva din Depresiunea Maramureșului - Strâmtura, Petrova, Giulești, Desești și Ocna Șugatag, iar din zona Chioar-Lăpuș: Remetea Chioarului, Copalnic-Mănăștur, Cernești și Cupșeni.

Una al doilea areal ar include *Câmpia Transilvaniei, Podișul Someșan și zona montană Meseș, Vlădeasa și Gilău-Muntele Mare*. În acest areal, sporul mediu anual prezintă, în general, valori ușor negative, iar în apropierea unor localități urbane uneori pot să apară o serie de comune cu valori pozitive, dar destul de reduse, ale indicatorului.

* Cele mai recente date de populație, la nivelul unei unități taxonomice administrativ-teritoriale de ordin inferior județului, pe care le am avut la dispoziție sunt din anul 1997.

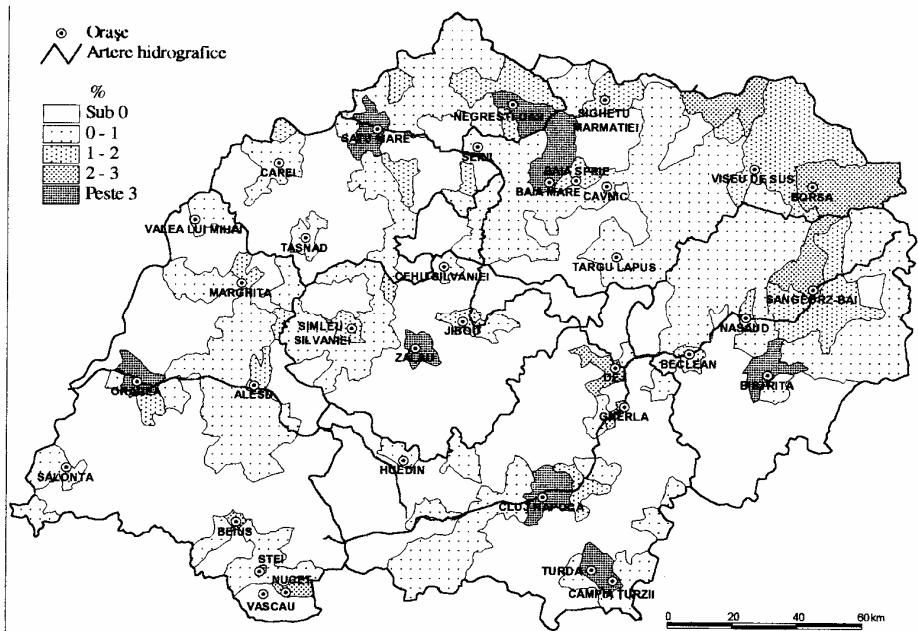

Fig. 8. Regiunea Nord-Vest. Sporul mediu anual de creștere al populației pentru perioada 1900-1997

Cel de al treilea areal ar putea fi considerat cel al *Câmpiei și Dealurilor de Vest*, cărora li se atașează zona montană apuseană vest - nord-vestică: *Plopiș, Pădurea Craiului, Codru Moma*. Acest spațiu se individualizează printr-o eterogenitate ceva mai ridicată a unităților administrative care fac parte din clase de valori diferite. În general, valorile sunt reduse și prezintă ușoare variații - pozitive sau negative, în jurul lui 0 %. Unitățile administrative cu valori pozitive sunt mai compact grupate în depresiunile Șimleului, Vad-Borod și Beiușului.

În toate cele trei areale prezentate nota de discordanță față de situația prezentată este dată de valorile cele mai ridicate ale sporului mediu anual din orașele mai mari, cuprinzând toate municipiile, cu excepția Dejului, la care se adaugă însă orașul Negrești-Oaș. Această stare de fapt se datorează, în mod deosebit, afluxului migratoriu din rural, care s-a intensificat începând cu cea de a doua jumătate a secolului trecut.

Pentru perioada **1977-1997** (fig. 9), surprindem, în general, cam aceleași areale și cu particularități aproximativ asemănătoare, cu precizarea că valorile sporului mediu anual se situează la parametri mai scăzuți, multe dintre ele făcând parte din categoria celor negative. Ca și în cazul precedent, în clasele cu cele mai ridicate valori se înscriu majoritatea așezărilor urbane, fie orașe, fie municipii.

Ultima perioadă analizată, **1992-1997** (fig. 10), deși mai păstrează o serie de particularități ale perioadelor și respectiv arealelor precedente, se caracterizează printr-o eterogenitate ceva mai ridicată, dar, mai important, prin evidenta predominantă a claselor cu valori negative. Toate acestea sunt în măsură să confirme declinul demografic din ultimul deceniu.

Spre deosebire de situația perioadelor anterioare, de data aceasta în cadrul claselor cu valori negative ale indicelui analizat surprindem prezența mai multor orașe (unele dintre ele chiar din clasa celor mari și mijlocii: Satu Mare, Baia Mare, Turda, Dej etc.), semn că lucrurile din punctul de vedere al evoluției demografice s-ar putea agrava pentru viitor.

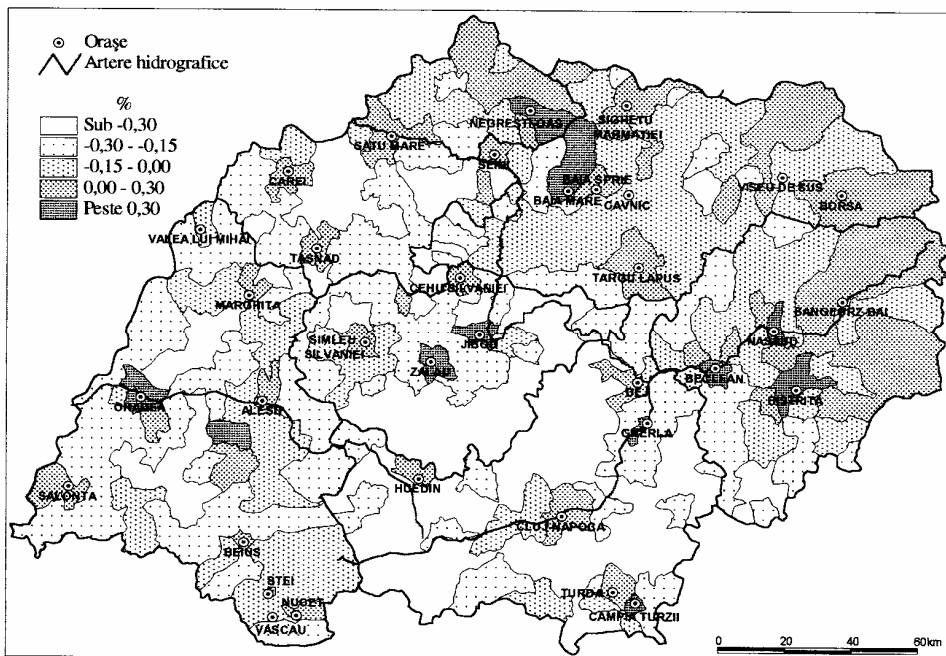

Fig. 9. Regiunea Nord-Vest. Sporul mediu anual de creștere al populației pentru perioada 1977-1997

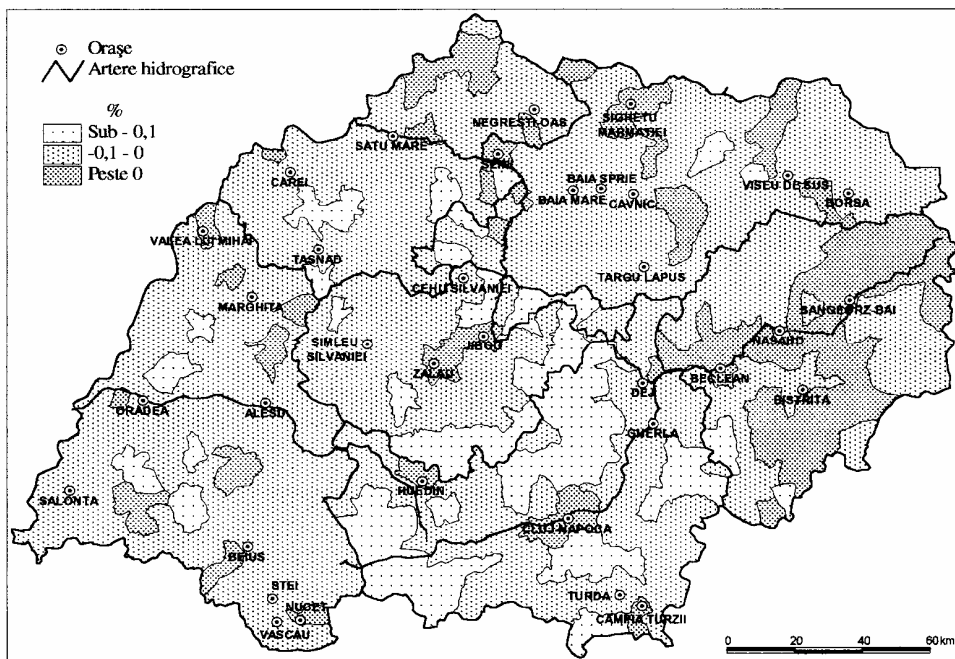

Fig. 10. Regiunea Nord-Vest. Sporul mediu anual de creștere al populației pentru perioada 1977-1997

BIBLIOGRAFIE

1. Berindei, I. O., Măhăra, Gh., Pop, P. Gr., Posea, Aurora (1977), *Câmpia Crișurilor, Crișul Repede, Țara Beiușului. Cercetări în Geografia României*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București.
2. Nicoară, L. (1999), *Dealurile Crasnei. Studiu de geografia populației și așezărilor umane*, Edit. Focul Viu, Cluj-Napoca.
3. Pop, P. Gr. (1971), *Probleme de dinamica populației în Câmpia Crișurilor*, Lucrările Simpozionului Național de Geografia Populației și Așezărilor Omenești, Iași.
4. Pop, P. Gr., Bodocan, V. (1999), *Orașele Transilvaniei în ultimul secol și jumătate (1850-1996)*, Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Geographia, XLIV, 2, Cluj-Napoca.
5. Pop, P. Gr., Maier, A. (1988), *Fenomenul urban în nord-vestul României*, Acta Musei Porolissensis, XII, Zalău.
6. Trebici, V. (1979), *Demografia*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București.
7. *** (1996), *Anuarul demografic al României*, Comisia Națională pentru Statistică, București.
8. *** (1999), *Anuarul statistic al României - 1999*, Comisia Națională pentru Statistică, București.
9. *** (1984), *Geografia României II, Geografie umană și economică*, Edit. Academiei R.S.R., București.
10. *** (1999), *Magyarország atlasza*, Cartographia, Budapest.
11. *** (1938), *Recensământul general al populației României - 1930. Neam, limbă maternă, religie*, Institutul Central de Statistică, II, București.
12. *** (1959), *Recensământul populației din 21 februarie 1956. Rezultate generale*, Direcția Centrală de Statistică, București.
13. *** (1969), *Recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966*, Direcția Centrală de Statistică, București.
14. *** (1980), *Recensământul populației și locuințelor din 5 ianuarie 1977*, Direcția Centrală de Statistică, București.
15. *** (1994), *Recensământul populației și locuințelor din 7 ianuarie 1992, vol. I - Populație - Structura demografică*, Comisia Națională pentru Statistică, București.
16. *** (1999), *Recensământul din 1900. Transilvania*, coord. Rotariu, Tr., Edit. Staff, Cluj-Napoca.
17. *** (1999), *Recensământul din 1910. Transilvania*, coord. Rotariu, Tr., Edit. Staff, Cluj-Napoca.

STRUCTURA PE SEXE A POPULAȚIEI REGIUNII DE NORD-VEST A ROMÂNIEI

GR. P. POP¹

ABSTRACT.- *The Structure of Population on Sexes in the North-Western Region of Romania.* The structure of population on sexes in the North-Western Region of Romania is analysed at a regional and at a county level for three significant moments of threshold (1966, 1992 and 1998), the census data from 1992 making evident the phenomenon on communes. The study of this essential category of structure brought about some important conclusions: the value of the masculineness index at a national level didn't register important changes during the three decades, even more, the index from 1966 equalized the one from 1998, respectively 103,4 women/100 men; approximatively the same situation of a slight significant differentiation is spotlight at a regional level, too, among those three moments of threshold, the masculineness index registering the value of 103,4 in 1966, being more reduced in 1992 (102,6), to reach afterwards the value of 103,6 in 1998. Therefore, it is to be noticed that the values registered at the North-Western Region level are not very much different from those registered in Romania; as regards *the masculineness index from the counties belonging to the region*, it is also to be observed a certain situation of uniformity at the level of those three years of comparison, the more significant exception being, however, registered in 1966 in Sălaj County (109,1 women/100 men), determined by the leaving from the rural environment of this county in a short period of time (1960-1966) of a significant number of men, especially grown-ups, in order to work in the agriculture from Banat area and in the mining zones from Baia Mare and Petroșani; within the interval 1992-1998, four counties from the region's counties (Bihor, Cluj, Sălaj and Satu Mare) have been characterized by a masculinity index slightly differentiated, situated as value approximatively at the region's level, while the counties Bistrița-Năsăud and Maramureș display a masculineness index sensitively more reduced and with values almost unchanged between the two years of comparison, respectively 1992 and 1998, as a result of a slightly raised natural increase and especially of a territorial stability of population; in relation with the geodemographical evolution in the period corresponding to the last half of the 20th century, in the known social-political system, determined by the special phenomenon of removal registered between the rural environment and the urbane one of Romania, particular situations have been observed regarding the structure of population on sexes, from which important differentiations results concerning *the masculineness index* within the North-Western Region of Romania; the highest values of this index are registered in the situation in which the female population within the administrative-territorial units is increased, in this respect the Urziceni commune (Satu-Mare County), with 119 women/100 men and Lozna commune (Sălaj County), with 116 women/100 men being emphasized. An increased index of masculineness (110-115) is to be found in other communes situated in the North-Western Region, among which Borș and Căpâlna (Bihor County) Cornești and Mănăstireni (Cluj), Valea Chioarului (Maramureș), Foeni (Satu Mare) and Rus (Sălaj County) are to be noticed.

*

Reprezintă una dintre componentele fundamentale în oricare analiză a structurilor geodemografice, aceasta contribuind în mod esențial la procesul de reglare teritorială a populației. În condiții de evoluție normală a populației, fără intervenția unor factori perturbatori din afară, între populația masculină și cea feminină se menține o diferență de 1-2 % în favoarea celei din urmă, determinată de durata de viață mai lungă a populației feminine.

¹ Babeș-Bolyai University, Faculty of Geography, 3400 Cluj-Napoca, Romania.

Pentru a pune în evidență raportul dintre populația masculină și cea feminină se are în vedere indicele de masculinitate, respectiv numărul de femei la 100 de bărbați. În această privință, problema pentru Regiunea de Nord-Vest a României a fost urmărită pe o perioadă de peste trei decenii, respectiv 1966-1998, la anumite momente de prag (tabelul 1).

Datelor de calcul permite evidențierea câtorva aspecte mai deosebite, între care:

- la nivel național, valoarea indicelui de masculinitate, în perioada celor trei decenii, n-a înregistrat modificări deosebite, mai mult indicele din anul 1966 a fost egal cu cel din anul 1998, respectiv 103,4 femei/100 de bărbați;

- aproximativ aceeași situație de diferențiere puțin semnificativă se pune în evidență și la nivel regional între cele trei momente de prag, indicele de masculinitate fiind de 103,4 în anul 1966, ceva mai redus în 1992 (102,6), după care a ajuns la 103,6 în anul 1998. De asemenea, este de semnalat că valorile înregistrate la nivelul Regiunii de Nord-Vest nu se abat în mod evident de la cele caracteristice României;

- în ceea ce privește *indicele de masculinitate al județele din componența regiunii*, se constată, de asemenea, o anumită situație de uniformitate la nivelul celor trei ani de comparație, abaterea mai semnificativă fiind înregistrată, totuși, pentru anul 1966, în cazul județului Sălaj (109,1 femei/100 de bărbați), determinată de plecarea din ruralul acestui județ, într-un interval scurt de timp (1960-1966), a unui număr însemnat de populației masculine, îndeosebi din grupa de vârstă adultă, către agricultura din Banat și mineritul din zonele Baia Mare și Petroșani;

- în anii 1992 și 1998, patru dintre județele regiunii (Bihor, Cluj, Sălaj și Satu Mare) s-au caracterizat printr-un indice de masculinitate mai puțin diferențiat, situat ca valoare, aproximativ, la nivelul regiunii, în timp ce județele Bistrița-Năsăud și Maramureș, urmare a unui spor natural ceva mai ridicat și îndeosebi a stabilității teritoriale a populației, prezintă un indice de masculinitate simțitor mai redus și cu valori aproape neschimbate între cei doi ani de comparație, respectiv 1992 și 1998.

Structura populației pe sexe (indicele de masculinitate) a Regiunii de Nord-Vest, în anii 1966, 1992 și 1998

Tabelul 1

Județ	1966				1992				1998			
	Total	M	F	I. M.	Total	M	F	I. M.	Total	M	F	I. M.
BH	586460	288808	297652	103,1	638863	313450	325413	103,8	624157	304669	319488	104,9
BN	268600	132067	136533	103,4	326820	162715	164105	100,9	326217	162134	164083	101,2
CJ	631100	310801	320299	103,1	736301	362492	373809	103,1	723915	353995	369920	104,5
MM	427645	212190	215455	101,5	540099	268230	271869	101,4	533088	264019	269069	101,9
SJ	263103	125854	137249	109,1	266797	131321	135476	103,2	392084	192064	200020	104,1
SM	359393	176997	182396	103,1	400789	197980	202809	102,4	258109	126632	131477	103,8
REG	2536301	1246717	1289584	103,4	2909669	1436188	1473481	102,6	2857570	1403513	1454057	103,6
RO	19103163	9351075	9752088	104,3	22810035	11213763	11596272	103,4	22502803	11012110	11490693	104,3

BH=Bihor; BN=Bistrița-Năsăud; CJ=Cluj; MM=Maramureș; SJ=Sălaj; SM=Satu Mare; REG=Regiunea de Nord-Vest; RO=România; M=Populație Masculină; F=Populație feminină; I.M.= Indice de masculinitate.

Pe baza datelor de recensământ, care evidențiază populația pe sexe la nivel de localitate și comună, analiza teritorială a acestei componente de structură poate și trebuie să fie urmărită în condiția de profunzime corespunzătoare, în principal la nivel de unitate administrativ-teritorială (oraș și comune), care pune în evidență o seamă de particularități, între care (fig. 1):

- în raport de evoluția geodemografică a perioadei corespunzătoare ultimei jumătăți a secolului XX, în sistemul social-politic cunoscut, determinată de mutațiile deosebite ce au fost înregistrate între ruralul și urbanul României, s-a ajuns la situații mai aparte în ceea ce privește structura pe sexe a populației, din aceasta rezultând un ecart semnificativ în privința *indiceului de masculinitate* în cuprinsul Regiunii de Nord-Vest a României;

- valorile cele mai ridicate ale acestui indice se înregistrează în condițiile în care feminizarea unităților administrativ-teritoriale este accentuată, în această privință evidențiindu-se comunele Urziceni (jud. Satu Mare), cu 119 femei/100 de bărbați și Lozna (jud. Sălaj), cu 116 femei/100 de bărbați. Un indice ridicat de masculinitate (110-115) caracterizează și alte comune de pe cuprinsul Regiunii de Nord-Vest, între acestea înscriindu-se Borș și Căpâlna (jud. Bihor), Cornești și Mănăstireni (Cluj), Valea Chioarului (Maramureș), Foeni (Satu Mare) și Rus (jud. Sălaj);

Structura pe grupe de vârstă (Indicele de masculinitate) a Regiunii de Nord-Vest, în anul 1992

Localitatea	Pop. totală	Masculină	Feminină	IM
ORADEA	222741	107657	115084	107
ALEȘD	10920	5370	5550	103
BEIUȘ	12353	6012	6341	105
MARGHITA	19071	9442	9629	102
NUCET	2531	1287	1244	97
ȘTEI	10415	5422	4993	92
ȘALONTA	20660	10043	10617	106
VALEA LUI MIHAI	10505	5161	5344	104
VAȘCAU	3337	1614	1723	107
ABRAM	3417	1679	1738	104
ABRĂMUT	2842	1400	1442	103
AȘTILEU	4003	2055	1948	95
AUȘEU	3193	1587	1606	101
AVRAM IANCU	3436	1693	1743	103
BALC	3682	1868	1814	97
BATĂR	5364	2607	2757	106
BIHARIA	5668	2725	2943	108
BOIANU MARE	1531	742	789	106
BOROD	4539	2277	2262	99
BORȘ	3285	1558	1727	111
BRATCA	6208	3059	3149	103
BRUSTURI	4823	2394	2429	101
BUDUREASA	2819	1393	1426	102
BUDUSLĂU	2075	1010	1065	105
BULZ	2851	1447	1404	97
BUNTEȘTI	5054	2537	2517	99
CABEȘTI	2328	1201	1127	94
CĂPÂLNA	2321	1098	1223	111
CĂRPINET	2713	1327	1386	104
CEFA	6208	3030	3178	105
CEICA	4348	2154	2194	102
CETARIU	3975	1950	2025	104

Tabelul 2

Localitatea	Pop. totală	Masculină	Feminină	IM
PANTICEU	2017	977	1040	106
PETREȘTII DE JOS	2166	1094	1072	98
PLOSCOȘ	862	438	424	97
POIENI	6423	3114	3309	106
RECEA-CRISTUR	1812	874	938	107
RÂȘCA	2109	1049	1060	101
SĂCUIEU	2017	991	1026	104
SÂNDULEȘTI	1751	898	853	95
SĂVĂDISLA	4777	2366	2411	102
SIC	3189	1582	1607	102
SÂNCRAIU	2053	975	1078	111
SÂNMARTIN	2106	1009	1097	109
SÂNPAL	2693	1360	1333	98
SUATU	2223	1104	1119	101
TRITENII DE JOS	5358	2769	2589	93
TURENI	2735	1355	1380	102
ȚAGA	2313	1132	1181	104
UNGURAȘ	3349	1683	1666	99
VAD	2286	1121	1165	104
VALEA IERII	1172	593	579	98
VIIȘOARA	6003	3005	2998	100
VULTURENI	1858	942	916	97
BAIA MARE	149205	73716	75489	102
SIGHETU MARMAȚIEI	44185	21606	22579	105
BORȘA	27450	13952	13498	97
CAVNIC	5778	2901	2877	99
SEINI	9192	4518	4674	103
TÂRGU LAPUȘ	14303	7086	7217	102
VIȘEU DE SUS	19167	9595	9572	100
ARDUSAT	2464	1215	1249	103
ARINIȘ	1272	611	661	108
ASUAJU DE SUS	1793	852	941	110

CHERECHIU	2546	1251	1295	104
CHIȘLAZ	3573	1753	1820	104
CIUHOI	2359	1145	1214	106
CIUMEGHIU	4564	2253	2311	103
CÂMPANI	2998	1497	1501	100
COCIUBA MARE	3418	1692	1726	102
COPĂCEL	2614	1297	1317	102
CRÎȘTIORU DE JOS	1981	973	1008	104
CURĂȚELE	2908	1449	1459	101
CURTUIȘENI	3917	1922	1995	104
DERNA	3503	1764	1739	99
DIOSIG	9442	4690	4752	101
DOBREȘTI	5953	2948	3005	102
DRAGĂNEȘTI	3076	1522	1554	102
DRĂGEȘTI	2656	1324	1332	101
FINIȘ	3683	1804	1879	104
GIRIȘU DE CRIȘ	5088	2502	2586	103
HIDIȘELU DE SUS	3416	1698	1718	101
HOLID	3863	1894	1969	104
HUSASU DE TINCA	2467	1177	1290	110
INEU	3546	1793	1753	98
LAZURI DE BEIUȘ	2142	1060	1082	102
LĂZĂRENI	3102	1570	1532	98
LUGAȘU DE JOS	3286	1636	1650	101
LUNCA	3521	1703	1818	107
MĂDĂRAS	2976	1450	1526	105
MAGEȘTI	2994	1507	1487	99
NOJORID	4504	2259	2245	99
OLCEA	3049	1464	1585	108
OȘORHEI	5369	2650	2719	103
PIETROASA	3772	1867	1905	102
POCOLA	1807	877	930	106
POMEZEU	3830	1902	1928	101
POPEȘTI	9335	4726	4609	98
RĂBĂGANI	2596	1258	1338	106
REMETEA	3392	1670	1722	103
RIENI	3417	1691	1726	102
ROȘIA	2863	1430	1433	100
SĂCĂDAT	1976	938	1038	111
SĂCUIENI	11951	5850	6101	104
SĂLACEA	3287	1625	1662	102
SĂLARD	4088	2006	2082	104
SĂMBĂȚA	1804	880	924	105
SĂNMARTIN	7550	3714	3836	103
SĂNTANDREI	3614	1755	1859	106
SĂRBI	3466	1735	1731	100
SPINUȘ	1572	797	775	97
SUPLACU DE BARCĂU	4905	2469	2436	99
ȘIMIAN	4202	2096	2106	100
ȘINTEU	1537	799	738	92

BĂIȚA DE SUB CODRU	2639	1302	1337	103
BĂIUT	3100	1506	1594	106
BĂSEȘTI	1311	651	660	101
BICAZ	1533	724	809	112
BISTRA	4902	2480	2422	98
BĂRSANA	6968	3535	3433	97
BOCIOIU MARE	4681	2362	2319	98
BOGDAN VODĂ	3951	1966	1985	101
BOIU MARE	1455	736	719	98
BOTIZA	4118	2044	2074	101
BUDEȘTI	3988	1986	2002	101
CĂLINEȘTI	3666	1786	1880	105
CERNEȘTI	4059	2052	2007	98
CICĂRLĂU	4100	2071	2029	98
CÂMPULUNG LA TISA	2498	1210	1288	106
COPALNIC-MĂNĂȘTUR	6070	3008	3062	102
COROIENI	2389	1167	1222	105
CUPȘENI	4408	2164	2244	104
DESEȘTI	2883	1411	1472	104
DRAGOMIREȘTI	3510	1686	1824	108
DUMBRĂVIȚA	4585	2283	2302	101
FĂRCAȘA	3833	1890	1943	103
GIULEȘTI	3777	1835	1942	106
GROȘI	2479	1211	1268	105
IEUD	4492	2312	2180	94
LĂPUȘ	3876	1872	2004	107
LEORDINA	2818	1412	1406	100
MIREȘU MARE	5365	2666	2699	101
MOISEI	8961	4579	4382	96
OARȚA DE JOS	1606	779	827	106
OCNA ȘUGATAG	4566	2249	2317	103
PETROVA	2956	1433	1523	106
POIENILE DE SUB MUNTE	10561	5376	5185	96
RECEA	5151	2554	2597	102
REMETEA CHIOARULUI	3022	1470	1552	106
REMEȚI	3241	1646	1595	97
REPEDEA	4853	2502	2351	94
RONA DE JOS	2307	1182	1125	95
RONA DE SUS	4982	2543	2439	96
ROZAVLEA	6129	3101	3028	98
RUSCOVA	5183	2693	2490	92
SARASĂU	2444	1235	1209	98
SATULUNG	5256	2579	2677	104
SĂCĂLAȘENI	5525	2710	2815	104
SĂCEL	4126	2062	2064	100
SALIȘTEA DE SUS	5814	2887	2927	101
SĂLSIG	3202	1608	1594	99
SĂPÂNȚA	3318	1604	1714	107
STRĂMTURA	4889	2417	2472	102
SUCIU DE SUS	6769	3387	3382	100

ȘOIMI	3411	1694	1717	101
ȘUNCUIUȘ	4071	2004	2067	103
TARCEA	2881	1416	1465	103
TÂRCAIA	2365	1132	1233	109
TĂUTEU	4438	2286	2152	94
TILEAGD	7342	3641	3701	102
TINCA	7911	3970	3941	99
TULCA	3100	1495	1605	107
ȚEȚCHEA	3209	1586	1623	102
UILEACU DE BEIUȘ	2796	1371	1425	104
VADU CRIȘULUI	4609	2269	2340	103
VIIȘOARA	1423	705	718	102
VÂRCIOROG	2613	1350	1263	94
BISTRIȚA	87710	43199	44511	103
BECLEAN	11606	5795	5811	100
NĂSĂUD	12176	5870	6306	107
ȘÂNGEORZ-BĂI	10280	5141	5139	100
BISTRIȚA BĂRGĂULUI	4617	2310	2307	100
BRANIȘTEA	3722	1883	1839	98
BUDACU DE JOS	2740	1363	1377	101
BUDEȘTI	2174	1051	1123	107
CĂIANU MIC	5814	2913	2901	100
CETATE	5020	2545	2475	97
CICEU-GIURGEȘTI	4777	2427	2350	97
CHIOCHIȘ	3807	1856	1951	105
CHIUZA	2330	1140	1190	104
COȘBUC	3471	1725	1746	101
DUMITRA	4142	2096	2046	98
FELDRU	7856	3957	3899	99
GALAȚII BISTRIȚEI	2442	1203	1239	103
ILVA MARE	2581	1336	1245	93
ILVA MICĂ	3738	1924	1814	94
JOSENI BĂRGĂULUI	4922	2461	2461	100
LECHINȚA	5881	2944	2937	100
LEȘU	3130	1643	1487	91
LIVEZILE	4004	2024	1980	98
LUNCA ILVEI	3335	1635	1700	104
MAIERU	7186	3597	3589	100
MATEI	3224	1592	1632	103
MĂGURA ILVEI	4039	2033	2006	99
MARIȘELU	2597	1263	1334	106
MICEȘTII DE CÂMPIE	1519	764	755	99
MILAȘ	1725	859	866	101
MONOR	1836	884	952	108
NIMIGEĂ DE JOS	1512	727	785	108
NUȘENI	3475	1708	1767	103
PARVA	2775	1410	1365	97
PETRU RAREȘ	4916	2447	2469	101
PRUNDU BĂRGĂULUI	6389	3183	3206	101
REBRA	2932	1501	1431	95

ȘIȘEȘTI	5716	2946	2770	94
ȘOMCUTA MARE	8079	3948	4131	105
TĂUȚII-MĂGHERĂUȘ	6562	3218	3344	104
ULMENI	7444	3627	3817	105
VADU IZEI	2927	1478	1449	98
VALEA CHIOARULUI	2600	1233	1367	111
VIMA MICĂ	1857	902	955	106
VIȘEU DE JOS	5731	2836	2895	102
SATU MARE	131987	63921	68066	106
CAREI	26372	12939	13433	104
NEGREȘTI-OAȘ	16648	8444	8204	97
TĂȘNAD	10399	5127	5272	103
ACĂȘ	2982	1468	1514	103
ANDRID	2775	1422	1353	95
APA	3138	1506	1632	108
ARDUD	6572	3176	3396	107
BĂTARCI	4058	2060	1998	97
BELTIUG	3683	1776	1907	107
BERVENI	3775	1844	1931	105
BIXAD	7810	3958	3852	97
BÂRSAU	2796	1409	1387	98
BOGDAND	3773	1838	1935	105
BOTIZ	4818	2436	2382	98
CĂLINEȘTI-OAȘ	4748	2447	2301	94
CĂMĂRZANA	2860	1485	1375	93
CĂPLENI	4574	2237	2337	104
CĂUAȘ	2768	1412	1356	96
CEHAL	2496	1271	1225	96
CERTEZE	5873	3032	2841	94
CRAIDOROLȚ	2305	1105	1200	109
CRUCIȘOR	2921	1518	1403	92
CULCIU	4103	2015	2088	104
DOBA	2848	1405	1443	103
DOROLȚ	3408	1755	1653	94
FOIENI	2053	973	1080	111
GHERȚA MICĂ	3111	1583	1528	97
HALMEU	7688	3992	3696	93
HODOD	3452	1664	1788	107
HOMOROADE	2613	1273	1340	105
LAZURI	5221	2698	2523	94
LIVADA	7063	3495	3568	102
MEDIEȘU AURIT	7015	3497	3518	101
MICULA	3606	1815	1791	99
MOFTIN	4327	2121	2206	104
ODOREU	4888	2454	2434	99
ORAȘU NOU	7327	3665	3662	100
PĂULEȘTI	4200	2093	2107	101
PETREȘTI	1929	980	949	97
PIR	1910	961	949	99
PIȘCOLT	3107	1548	1559	101

REBRIȘOARA	4987	2509	2478	99	POMI	2604	1324	1280	97
RODNA	6373	3208	3165	99	SANISLĂU	5607	2698	2909	108
ROMULI	1962	1012	950	94	SANTĂU	2749	1370	1379	101
SALVA	4770	2402	2368	99	SĂCĂȘENI	1405	683	722	106
SILIVAȘU DE CÂMPIE	1287	630	657	104	SĂUCA	1576	791	785	99
SÂNMIHAIU DE CAMP.	1770	853	917	108	SOCOND	2936	1483	1453	98
ȘPERMEZEU	2955	1530	1425	93	SUPUR	5087	2439	2648	109
ȘANT	3160	1611	1549	96	TARNA MARE	4040	2025	2015	100
ȘIEU	3252	1636	1616	99	TEREBEȘTI	1748	853	895	105
ȘIEU-MAGHERUȘ	3507	1742	1765	101	TIREAM	2489	1185	1304	110
ȘIEU-ODORHEI	2710	1316	1394	106	TÂRȘOLT	3204	1654	1550	94
ȘIEUȚ	2895	1484	1411	95	TURȚ	7520	3866	3654	95
ȘINTEREAG	3920	1919	2001	104	TURULUNG	4142	2030	2112	104
TEACA	6174	3001	3173	106	URZICENI	1607	734	873	119
TELCIU	5730	2903	2827	97	VALEA VINULUI	2428	1175	1253	107
TIHA BÂRGȘULUI	6245	3200	3045	95	VAMA	3866	1930	1936	100
TÂRLIȘUA	4489	2292	2197	96	VETIȘ	4537	2281	2256	99
URIU	3540	1734	1806	104	VIILE SATU MARE	3244	1641	1603	98
URMENIȘ	2430	1191	1239	104	ZALĂU	68404	34302	34102	99
ZAGRA	4254	2184	2070	95	CEHU SILVANIEI	8954	4284	4670	109
CLUJ-NAPOCA	328602	159408	169194	106	JIBOU	11989	5906	6083	103
DEJ 1)	41216	20245	20971	104	ȘIMLEU SILVANIEI	17642	8580	9062	106
TURDA	61200	29857	31343	105	AGRIJ	2482	1233	1249	101
CÂMPIA TURZII	29307	14704	14603	99	ALMAȘU	3136	1505	1631	108
GHERLA	26277	13800	12477	90	BĂBENI	2362	1126	1236	110
HUEDIN	9961	4895	5066	103	BĂLAN	4373	2072	2301	111
AGHIREȘU	8001	3950	4051	103	BĂNIȘOR	2739	1347	1392	103
AITON	1626	807	819	101	BENESAT	1955	962	993	103
ALUNIȘ	1647	811	836	103	BOBOTA	4257	2176	2081	96
APAHIDA	7640	3824	3816	100	BOCȘA	3632	1807	1825	101
AȘCHILEU	1952	986	966	98	BUCIUMI	3033	1487	1546	104
OBACIU	7770	3837	3933	103	CAMĂR	1999	952	1047	110
BĂIȘOARA	2513	1323	1190	90	CARASTELEC	1387	651	736	113
BELIȘ	1546	798	748	94	CHIEȘD	2749	1384	1365	99
BOBĂLNA	2051	996	1055	106	CIZER	2738	1341	1397	104
BONȚIDA	4447	2299	2148	93	COȘEIU	1409	709	700	99
BORȘA	2119	1067	1052	99	CRASNA	6534	3200	3334	104
BUZA	1506	741	765	103	CREACA	3278	1577	1701	108
CĂIANU	2700	1359	1341	99	CRISTOLȚ	1768	872	896	103
CĂLĂRAȘI	2754	1402	1352	96	CRIȘENI	2116	1036	1080	104
CĂLĂTELE	2906	1429	1477	103	CUZĂPLAC	2429	1188	1241	104
CĂMĂRAȘU	2705	1323	1382	104	DOBRIN	1902	933	969	104
CAPUȘU MARE	4178	2052	2126	104	DRAGU	1548	743	805	108
CĂȘEIU	4767	2427	2340	96	FILDU DE JOS	1764	875	889	102
CĂTINA	2333	1162	1171	101	GĂLGĂU	2846	1387	1459	105
CEANU MARE	4472	2302	2170	94	GĂRBOU	2937	1398	1539	110
CHINTENI	3067	1556	1511	97	HALMĂȘD	2886	1421	1465	103
CHIUIEȘTI	3043	1539	1504	98	HERECLEAN	3943	1955	1988	102
CIUCEA	4763	2348	2415	103	HIDA	3576	1725	1851	107
CIURILA	1725	822	903	110	HOROATU CRASNEI	3135	1540	1595	104

CÂTCAU	2417	1187	1230	104
COJOCNA	4563	2238	2325	104
CORNEȘTI	1967	923	1044	113
CUZDRIOARA	2861	1414	1447	102
DĂBĂCA	1925	918	1007	110
FELEACU	4116	2031	2085	103
FIZEȘU GHERLII	2619	1318	1301	99
FLOREȘTI	6088	3035	3053	101
FRATA	4594	2305	2289	99
GEACA	1884	947	937	99
GILĂU	7966	4091	3875	95
GÂRBĂU	2782	1379	1403	102
IARA	5190	2602	2588	99
ICLOD	4418	2231	2187	98
IZVORU CRIȘULUI	1780	849	931	110
JICHIȘU DE JOS	1366	686	680	99
JUCU	4025	2035	1990	98
LUNA	4376	2227	2149	96
MĂGURI-RĂCĂTĂU	2567	1350	1217	90
MĂNĂSTIRENI	2227	1045	1182	113
MĂRGĂU	2112	1016	1096	108
MĂRIȘEL	1951	1007	944	94
MICA	3888	1944	1944	100
MIHAI VITEAZU	5604	2780	2824	102
MINTIU GHERLII	3693	1873	1820	97
MOCIU	3728	1858	1870	101
MOLDOVENEȘTI	3898	1905	1993	105
PĂLATCA	1630	798	832	104
ILEANDA	2839	1366	1473	108
IP	4122	2077	2045	98
LETCA	2682	1249	1433	115
LOZNA	1276	590	686	116
MARCA	3072	1568	1504	96
MĂERIȘTE	3825	1873	1952	104
MEȘENII DE JOS	3037	1487	1550	104
MIRȘID	2274	1108	1166	105
NĂPRADEA	3095	1492	1603	107
NUȘFALĂU	5738	2767	2971	107
PERICEI	4252	2119	2133	101
PLOPIȘ	2985	1475	1510	102
POIANA BLENCII	1491	737	754	102
ROMĂNAȘI	3101	1530	1571	103
RUS	2954	1403	1551	111
SĂLĂȚIG	3210	1583	1627	103
SĂG	3802	1887	1915	101
SÂNMIHAIU ALMAȘULUI	1857	895	962	107
SOMEȘ-ODORHEI	3247	1570	1677	107
SURDUC	4323	2111	2212	105
ȘAMȘUD	1697	822	875	106
ȘĂRMĂȘAG	6853	3394	3459	102
VALCĂU DE JOS	3599	1812	1787	99
VĂRȘOLT	2655	1334	1321	99
ZALHA	1462	706	756	107
ZIMBOR	1447	692	755	109

IM = Indice de masculinitate

- indicele cel mai redus de masculinitate, la nivelul Regiunii de Nord-Vest, se înregistrează în partea estică a județelor Maramureș și Bistrița-Năsăud, unde pe areale întinse se ajunge la valori de sub 100 femei/100 de bărbați sau chiar sub 95 (Ieud, Repedea, Ruscova, în Maramureș Leșu, Romului, Spermezeu, Șieuf, în Bistrița-Năsăud), în zona Țării Oașului (Călinești-Oaș, Cămârzana, Certeze, Târșolt, Halmeu etc), în partea montană (Băișoara, Beliș, Măguri-Răcătău și Mărișel) și chiar a Culoarului Someșului Mic și Câmpia Transilvaniei (Gherla, Bonțida, Ceanu Mare și Tritenii de Jos) în județul Cluj, precum și în unele areale din județul Bihor (Ștei, Căbești, Vârciorog, Șinteu, Tăuteu etc), situația menționată fiind o consecință a comportamentului geodemografic relativ conservator (estul județelor Bistrița-Năsăud și Maramureș, Țara Oașului, unele comune din Câmpia Transilvaniei), a prezenței unor activități care solicită forță de muncă masculină mai numeroasă, a unui spor migratoriu mai accentuat al populației feminine, a posibilităților de deplasare diurnă pentru diferite activități a locuitorilor din unele areale rurale spre centrele urbane din vecinătate etc;

- cele mai reduse valori ale indicelui analizat caracterizează unele unități administrativ-teritoriale din județele Cluj (Gherla, Băișoara, Bonțida, Măguri-Răcătău, Tritenii de Jos), Bihor (Ștei, Șinteu), Bistrița-Năsăud (Leșu, Spermezeu), Maramureș (Ruscova) și Satu Mare (Cămârzana, Crucișor, Halmeu) (tabelul 2).

Pentru păstrarea unui anumit echilibru în structura pe sexe a populației teritoriului regiunii de Nord-Vest, ca și a altor unități din această categorie de pe teritoriul României, este necesară păstrarea pentru timp îndelungat a unei situații de normalitate, fenomen care este necesar, de altfel, în toate componentele de evoluție geodemografică.

DISTRICTUL CHIOAR, CA SISTEM POLITICO - MILITAR ȘI SOCIAL ÎN SECOLELE XIII-XVII

ANGELICA PUȘCAȘ¹

ABSTRACT.- *Chioar District as a Political-Military and Social System between the 13th and 17th Centuries.* In the analysis of the geographical-historical state of the Chioar there are to be distinguished two evolutionary phases: "Chioar District" as a political-military and social system (the 13th-17th centuries) and the "Chioar Country", perceived as a geographical system formed under the principle "center-outlying district" (17th-20th centuries). In the first phase there are to be differentiated three phases: a) the phase of Chioar domain constitution and consolidation (the 13th-14th centuries); b) the phase of maximum development (15th-14th centuries); c) the phase of instability and teasing of the military district (the last part of the 16th-17th centuries).

*

Descoperirea unor vestigii arheologice aparținătoare ca vârstă paleoliticului (Lăpușel), neoliticului (Dumbrăvița, Surdești, Copalnic-Mănăștur, Vad, Cernești) și mai cu seamă epocii bronzului, respectiv fierului (Baia Mare, Finteușu Mic, Coruia, Mireșu Mare) atestă pentru acest ținut nu numai o locuire ancestrală, ci, fapt mai important o locuire continuă, populația autohtonă menținându-se în permanență compact majoritară, independent de infuziile etnice induse de valorile migratoare ale mileniului I (e.n.) sau de penetrarea elementului maghiar din sec. XII-XIII.

În acest context spațio-temporal, favorabilitatea condițiilor natural-geografice - asigurată de acea asociere sistemică (caracteristică în esență "țărilor") a trei sau chiar patru nivele distincte morfologic, dar complementare ca funcționalitate - și adaptarea activă la organizarea respectivă a factorului antropic, au condus la materializarea unei rețele de așezări cu o evoluție tot mai elaborată, putându-se identifica începând cu secolul al XIV-lea debutul unei stratificări pe mai multe nivele ierarhice.

Cât privește analiza Țării Chioarului ca "sistem", indiferent de timpul la care ne vom raporta, considerăm că elementul de bază îl constituie tocmai sistemul de așezări, acesta fiind în fapt reflexia cea mai pertinentă a modului de conlucrare între organizarea naturală a spațiului și măsura exploatarei antropice. În prezent, rețeaua de așezări se structurează organic într-un subsistem dinamic, socio-economic, format din 92 așezări rurale, polarizate gradual de orașul Baia Mare.

În cadrul primei etape - derulată pe parcursul a aproape 500 de ani - evoluția dominant ascendentă a Domeniului Chioar, dar cu manifestarea unor perioade de sincopă (firești în contextul istorico- social dat) impune diferențierea a trei subetape sau faze de dezvoltare și totodată o diferențiere a rețelei de așezări, factorii de decizie fiind în primul rând de natură politică și militară: faza de constituire și consolidare a domeniului (sec. XII-XIV); faza de maximă dezvoltare (sec. XV-XVI); faza de instabilitate și destrămare a districtului militar (sfârșitul sec. XVI-sec. XVII).

¹ Universitatea "Babeș-Bolyai", Facultatea de Geografie, 3400 Cluj-Napoca, Romania.

Chiar dacă, la o primă considerare pare oarecum forțat să atribuim Chioarului sintagma de "sistem de așezări" ea reprezenta o existență reală începând cu sec. al XIV-lea, vreme în care pentru aproape întreg spațiul extracarpatic forma de organizare a așezărilor se oprea la aceea de "rețea".

Prin comparație, se apreciază că "sistemul" - ca formă superioară de organizare a habitatelor - presupune existența unor relații complexe, interactive, cu dinamică biunivocă între majoritatea componentelor sale, materializate pentru sistem ca întreg în câteva trăsături definitorii: organicitate, complexitate, integritate, adaptabilitate. În cazul Chioarului, precum și a altor regiuni de tip "țară", funcționarea organică a sistemului era viabil susținută de prezența a patru componente majore, respectiv a relațiilor - în speță fluxuri de materie, energie și informație - stabilite între acestea: 1. o organizare naturală tipică a spațiului geografic, constând din integrarea sistemic-biplană a unor trepte de relief distincte, dar funcțional complementare; 2. o organizare administrativ-teritorială și social-instituțională în celule de tip holarhic: obști-uniuni de obști-voievodate-"țară"; 3. existența unui centru polarizator, cu rol de comandă și gestiune a fluxurilor mai sus amintite, știut fiind faptul că spațiul se poate "organiza" funcțional numai în jurul unor "puncte centrale", investite cu un surplus de funcții și puteri decizionale. Un plus de favorabilitate, în cazul analizat, derivă și din suprapunerea spațială a "punctului central" - asimilat, "Cetății de Piatră" - cu centrul geometric al Domeniului (în proximitatea localității Berchezoaia), funcționalitatea sistemului câștigând astfel mult în coeziune); 4. prezența unei rețele consistente de căi de comunicații, parte integrantă a unei rețele de importanță interprovincială.

În concluzie, "Țara Chioarului" s-a individualizat de timpuriu, chiar în condiția de ruralitate, ca o regiune funcțională, însă de tip "sistem închis", autarhic, constituită din subsisteme dominant omogene la periferie și dominant ierarhizate în partea centrală.

A. *Faza de constituire și consolidare a domeniului* se suprapune în principal peste secolul al XII-lea și al XIV-lea.

În perioada respectivă, premisele structurării, într-o fază incipientă, simplistă a sistemului de așezări, se leagă de ridicarea în cea de-a doua jumătate a secolului al XIII-lea a unei puternice cetăți de zid, reclamată de condiția de zonă de graniță în care se afla Chioarul având pe de-o parte, în apus, Regatul Maghiar și pe de altă parte, în răsărit, voievodatul Transilvaniei.

Prin urmare funcția dominantă, polarizatoare este cea strategico-militară, ceilalți factori - demografici, sociali și economici - generând funcții de ordin secundar, cu mai mică relevanță în procesul ierarhizării funcționale.

Rezultatul este constituirea unui sistem de tip semiînchis determinat de o funcție coercitivă, în speță cea politico-militară, generatoare de fluxuri dominant convergente, menite a susține un aparat militar puternic, în primul rând consumator. Particular este că și relațiile extradomeniale, cu dinamică divergentă, erau stabilite tot pe seama funcției militare, cetatea neavând numai rol defensiv local, ci și unul ofensiv - interregional. De asemenea un rol important în integrarea acestei structuri teritoriale, într-un geospațiu mai amplu - transfrontalier - revenea rețelei căilor de comunicații, distinctă de cea actuală, traseele principale urmărind, în primul rând, liniile de culme.

În concluzie, în situația dată, când din punct de vedere economico-comercial nu putem vorbi de existența unui plusprodus substanțial sau de piețe de desfacere, iar demografic nu sunt semnalate concentrări deosebite de populație, avem de-a face cu un singur centru de comandă - de ordin militar- care prin intermediul funcției respective își subordonează și funcțiile politică și administrativă, polarizând astfel, gradat, dinspre centru spre periferie, un teritoriu vast de cca. 2000 km² (60 km pe direcția N-S și 32-35 km pe direcția V-E), comparabil în prezent cu jumătate din suprafața unui județ de mărime medie.

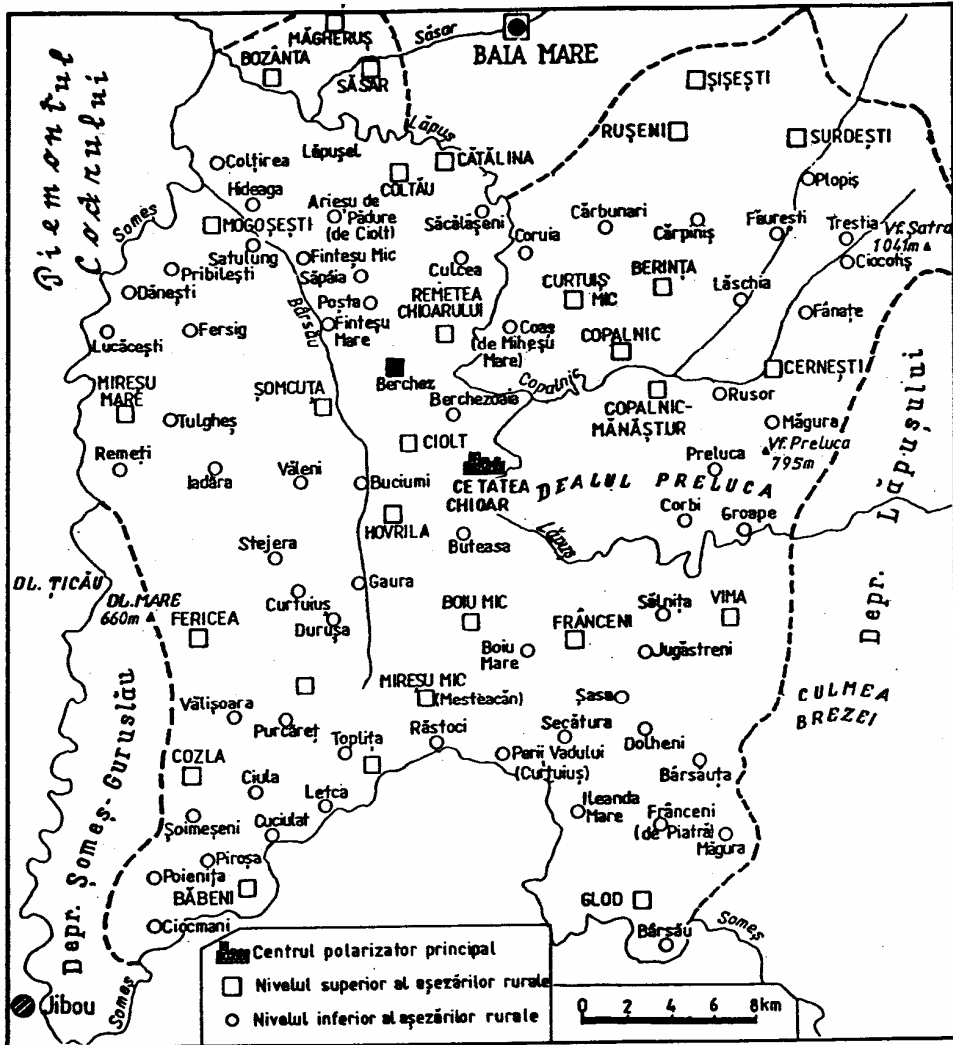

Fig. 1. Ierarhia așezărilor în secolul al XVII-lea.

B. În următoarea fază, derulată pe parcursul secolului al XV-lea și parțial în secolul al XVI-lea, Domeniul Chioarului atinge apogeul dezvoltării militare și administrativ-teritoriale, în baza acestor elemente sporindu-și puterea economică.

Din punct de vedere social-istoric, în strânsă corelație cu aspectele anterior amintite, se asistă la o diferențiere tot mai clară a sistemului social pe clase și categorii sociale.

Se desprinde în acest sens, prin importanță și ca pondere în ierarhia respectivă, categoria micii nobilimi sau a nobililor locali (cca. 30-33% din totalul populației), Chioarul devenind spațiul cel mai activ de manifestare a micii nobilimi românești din Transilvania și totodată una din puținele regiuni cu un grad ridicat de autonomie.

Meritul în dobândirea acestei stări de relativă stabilitate politică și prosperitate economică (simțită mai cu seamă în a doua parte a secolului al XV-lea), revine cu siguranță Dragăștilor, care intrați în posesia domeniului în 1367, îl stăpânesc, consolidându-i puterea armată, economică și extensiunea spațială (96 de așezări în 1424), până aproximativ în primele decenii ale sec. al XVI-lea. Nu a fost lipsită de importanță, în acest context, catolicizarea familiei respective, ortodoxismul sprijinit tacit de aceștia câștigând astfel o umbrelă protectoare. Tot acest complex de factori s-a concretizat în apariția unor puncte polarizatoare de rang secundar, între acestea remarcându-se în primul rând târgul Berghez - care prin funcția comercială completează funcțiile specifice ale cetății, secondate apoi, pe un penultim palier, de așezările reședință de voievodate, probabil în număr de 12 la 1566, echivalente cu numărul voievodatelor înregistrate. Surplusul de funcții pentru acestea din urmă rezultă din asocierea funcțiilor locale, militare, administrative și juridice - consecință a prerogativelor voievozilor - cu cele comercial-meșteșugărești - derivate din prestarea unor servicii: morărit, fierărit, crâsmărit, curelărit etc.

În concluzie, putem aprecia pentru această perioadă că rețeaua de așezări constituită din 58 sate la 1405 și 64 de sate la 1566 era diferențiată pe 4 nivele ierarhice, integrând în ordinea valorii centrului polarizator următoarele trepte:

- satele și cătunele componente ale voievodatelor;
- așezările centre de voievodat (1566): Șomcuta Mare, Copalnic, Prislop, Lucăcești, Remetea, Vărai, Lemniu, Băbeni, Bozânta Mare, Perii Vadului, Răstoci, Cernești, numărul de sate variind între 2 și 14;
- târgul Berghez - satelitul comercial al "Cetății de Piatră" - cu o arie de influență cel puțin la nivelul districtului;
- "Cetatea de Piatră" propriu-zisă care, în baza poziției - în zona de graniță - și a funcției militare, își extinde aria de influență la nivel interregional.

C. *Instabilitatea politică, creșterea frecvenței conflictelor armate, accentuarea tensiunilor sociale, restrângerea teritorială a domeniului*, determină pentru cea de-a treia subetapă - derulată aproximativ din a doua jumătate a sec. al XVI-lea până la începutul secolului al XVIII-lea - o puternică fluctuație a numărului de așezări.

Astfel, dacă la 1603 au fost înregistrate în total 98 de sate (inclusiv cele nobiliare, precum și vetrele arse sau părăsite), trei decenii mai târziu numărul lor se reduce la 39, marcându-se apoi un ușor reviriment în 1651, când urbariul consemnează la acea dată 50 de așezări din care probabil 6 erau doar porțiuni de sate (D. Prodan, 1976, p. 5).

Creșterea numărului de localități noi, înregistrat la începutul secolului al XVII-lea (cu 42 între 1544-1603) va conduce la individualizarea a noi centre de polarizare la nivel voievodal: Berința, Vima Mică, Ciolt, Mireșu Mare și Glod, numărul subsistemelor integrate holarhic ajungând la 16.

Sigur, în această etapă s-a petrecut și un transfer de funcții centrale la nivelul unor așezări sau, chiar mai mult, unele reședințe voievodale și posesiunile lor dispar prin zălogire, danie, înstrăinare nupțială etc, per ansamblu domeniul evoluând în limite flexibile. Cert este că diferențierea pe nivele ierarhice se menține la 1603 în aceeași structură existentă la mijlocul sec. al XVI-lea, singura deosebire constând în sporirea centrelor de rangul al II-lea, prin asocierea la nivelul ierarhic al centrelor voievodale a satelor nobiliare, în număr de 14. În continuare, pe întreg parcursul sec. al XVII-lea sistemul de așezări își păstrează cele 4 trepte ierarhice, indiferent de scăderea sau creșterea numărului de așezări.

Este important să menționăm că dezvoltarea prin aport de noi habitate, în perioada amintită, s-a produs cu concursul deosebit al instituției voievodale și a nobilimii mici locale, ce a contribuit la întărirea economică și demografică a domeniului, în condiția stăpânirii habsburgice

între 1551-1608. În continuare însă, rolul militar al voievozilor de sate îl precede ca importanță pe cel economic, situația fiind valabilă și la nivelul Cetății, Chioarul rămânând același domeniu extins, dominant autarhic și cu pronunțat rol militar.

Așezări reședință de voievodat și așezări nobiliare la 1566 și 1603

Tabelul 1

Nr. crt.	Așezări reședință de voievodat		Așezări nobiliare la 1603
	(la 1566)	(la 1603)	
1	Copalnic	Copalnic-Mănăștur	Copalnic
2	Cernești	Cernești	Curtuiușu-Mic
3	Bozânta Mare	Bernița	Șișești
4	Remetea	Bozânta Mare	Surdești
5	Șomcuta Mare	Mogoșești	Rușeni
6	Lucăcești	Remetea Chioarului	Cătălina
7	Prislop	Ciolt	Colțau
8	Vărai	Șomcuta	Săsar
9	Perii Vadului	Mireșu Mare	Măgheruș
10	Răstoci	Vărai	Bozânta
11	Lemniu	Boiu Mic	Hovrila
12	Băbeni	Mireșu Mic	Fericea
13		Lemniu	Cozla
14		Băbeni	Frânceni
15		Vima	
16		Glod	

Primul deceniu al secolului al XVII-lea nu este unul fast pentru Domeniul Cetății de Piatră. Se face simțită astfel, politica de subminare a instituției voievodale dusă de Andrei Bathory. Acțiunile lui urmăresc iobăgirea contingentului de mică nobilime și a țărănimii libere, care în linii mari s-a menținut pe toată durata primei etape într-o proporție semnificativă de cca. 50% din totalul populației (30-32% nobili și aproximativ 20% libertini). Devastatoare a fost apoi - sub aspect demografic - campania de urmărire a generalului Basta din 1602, de către Moise Szekely însoțit de tătari. Nu mai puțin lovit, la aceeași dată, era Chioarul și de către transilvăneni. Prin urmare rețeaua de așezări se conturează mai mult decât înjumătățită la 1639, pierderile datorându-se fie distrugerilor prin foc, fie depopulărilor sau chiar abandonului total - prin fuga iobagilor doborâți de creșterea fiscalității, foamete sau epidemiile de ciumă.

Situația se stabilizează oarecum pe la mijlocul secolului, sub protecția principilor transilvăneni, succedați la cârma domeniului între 1608-1688: Gabriel Bathori (1608-1613); Gabriel Bethlen (1613-1630); Gheorghe Rakoczi I (1630-1648) și Gheorghe Rakoczi II. Asumându-și domeniul ca pe un bun privat, acțiunile lor strategice urmăresc fortificarea deopotrivă militară și economică a acestuia, deziderat realizabil numai printr-o susținere consistentă materială și umană din partea nemeșilor locali, scop în care procedează la noi înnoșări. Demersul este doar în parte favorabil păturii respective, caracterul lui fiind mai mult unul individual, iar avantajele de scurtă durată. Treptat voievozii locali sunt degrevați de principalele lor prerogative - militare, juridice și administrativ- economice - funcțiile respective fiind preluate de o categorie socială nouă, specializată, din rândul căreia făceau parte: militarii de profesie (mercenarii), juzii nobiliari, administratorii agricoli, preoții, învățătorii etc.

Prin urmare, se conturează declinul instituției voievodale, următoarele etape evolutive desăvârșindu-i dispariția.

La 1688, Transilvania, implicit Chioarul, revine Imperiul Habsburgic, iar câteva decenii mai târziu - la 1717 - armata austriacă distruge Cetatea de Piatră, considerată și la acel moment un obiectiv militar de mare potențial. Se stinge astfel, prin dispariția Cetății, principalul centru polarizator al Țării Chioarului, închizându-se cercul unui prim și lung ciclu evolutiv.

Am precizat pentru această primă etapă impactul anumitor factori în funcționalitatea ca sistem a regiunii analizate, accentuând în mod deosebit rolul coercitiv indus de funcția militară - în fapt principala responsabilă de polarizarea unui geospațiu vast - ceilalți factori (în special cei sociali și economici) subordonându-se într-o măsură mai mare sau mai mică.

Am omis deliberat gradul implicării elementului demografic - exprimat prin potențialul său, meritul acestuia fiind o funcție directă a specificului de district militar.

Ca atare populația considerată ca sistemul cu cea mai accentuată dinamică în evoluția unui teritoriu, nu a înregistrat aici o manifestare determinată sub aspect cantitativ, rolul ei fiind perceput în primul rând prin prisma organizării sociale și a pregătirii militare. Ca dovadă, pe parcursul a mai multor secole, populația a oscilat numeric în limite restrânse, înregistrând în medie 9.000-10.000 locuitori.

De exemplu, la nivelul secolului al XVII-lea luând în calcul o serie de parametrii cantitativi, precum: numărul de case, considerate la nivelul unei așezări medii; numărul de indivizi - pe categorii sociale - înregistrați la conscripții și numărul mediu de persoane/gospodărie, putem aprecia cu aproximație următoarele valori: 10.000 - 12.000 locuitori pentru 1603; 10.000 - 11.000 locuitori pentru 1639 și 11.500 - 12.000 loc. în 1694. Tot în cadrul acestor valori decupăm pe categorii sociale, desigur tot cu o marjă de eroare inerentă următoarele categorii: 5.500 -6.000 de iobagi; 3.000 - mica nobilime; 2.000 - 3.000 de libertini.

În concluzie, sub aspect demografic, Țara Chioarului s-a aflat pe tot parcursul temporal analizat (sec. XIII-XVII) în etapa pretranzitională din ciclul tranziției demografice, caracterizată prin valori ridicate ale indicatorilor demografici de bază - natalitate, respectiv mortalitate - rezultând un excedent natural redus. Sigur că în contextul istoric dat și-n condiția de pronunțat caracter militar al districtului, mortalitatea exogenă determinată de războaie și epidemii a avut o pondere însemnată, însă tot din această calitate rezidă - pe fondul unui nivel de trai mai ridicat și a unor libertăți mai laxe - marea stabilitate a populației autohtone, migrările neavând un rol decisiv.

Conchidem, semnalând pentru această zonă deosebit de dinamică din punct de vedere politico-istoric, existența unui sistem regional de tip semi-închis, bine structurat, funcționalitatea lui derivând din integrarea sinergică a două subsisteme distincte, unul administrativ-teritorial și altul social.

BIBLIOGRAFIE

1. Benedek, J. (2000), *Organizarea spațiului rural în zona de influență apropiată a orașului Bistrița*, Editura Presa Universitară Clujeană.
2. Hossu, V. (1996), *Răstoci. O istorie într-un sat*, Edit. Clusium, Cluj-Napoca.
3. Ianoș, I. (1978), *Orașele și organizarea spațiului geografic*, Edit. Academiei Române, București.
4. Prodan, D. (1976), *Iobăgia în Transilvania în sec. al XVI-lea*, vol. I, Edit. Academiei Române, București.
5. Prodan, D. (1986, 1987), *Iobăgia în Transilvania în sec. al XVII-lea*, vol. I și II, Ed. Științifică și Enciclopedică, București.

AGRICULTURA DE SUBZISTENȚĂ ȘI DEZVOLTAREA SPAȚIULUI RURAL DIN ROMÂNIA

J. BENEDEK¹

ABSTRACT. –*The subsistence agriculture and the rural development in Romania.* The agricultural sector of the postrevolutionary Romania has been the subject of many economical, social and regional debates, more or less of a recent date. Most of the studies have emphasized the growing subsistence nature and character of this sector. One of the major causes of this particular situation has been the continuous shift between the Romanian economy sectors, the major trend being continuous “agriculturalisation” of the economical life. According to this situation the number of agricultural households has grown steadily, the process being followed by an acute leveling process and pauperisation of rural population. The scientific target of the study is not the description *de facto* of the present situation, which is quite well known, but a subcomponent analysis of the Romanian agrarian world in all its complexity on the basis of socio-economical typology of the rural households. Also I will try to emphasize the non-agricultural sectors that may be good alternatives for the reactivation of the rural space because, as I have stressed with other occasions (BENEDEK, 2000a), the key to the agrarian problem may lie in the non-agricultural sectors: development of industry and services along the creation of more viable economical structures in agriculture. Regarding the households formed by the head of the family as farmer and the rest of the family members as commuters working in the secondary and tertiary sectors (off-farm activities), are in most cases market-oriented, having relatively high levels of productivity and an average farm size between 5 and 10 hectares. The overall situation of these particular types of households on the labour market is rather good as their income is obtained following non-agricultural activities as well as through selling of agricultural products on the market. The inactive households with unemployed account for a large proportion of the market oriented households as well. The difference is that in this case the average cultivated surface is smaller and the agricultural input has medium values. In fact, this household type forms a transitory position towards the household with active individuals, because the position of unemployed is only active in the period of the social assistance, so the term is only of statistical nature, these individuals being in fact part of the active agricultural population. In conclusion, the emergence and deepening of the subsistence character of the Romanian agriculture has to be set in the context of social and political changes that took place after 1989. The cause of this situation is mainly the restructuring process undergone by the socialist industry and mining that produced an excess of work force that was canalized towards agriculture, the services sector being not very well developed and concentrated in large urban settlements. The process is highlighted by an increase of active population number in agriculture from 28,9% in 1991 to 36% in 1998. Basically the reconstruction of the rural space, as mentioned before, has to be based on two main strongholds: the emergence of large, market-oriented structures in agriculture and development of non-agricultural activities in the rural areas, respectively. These two processes have to start simultaneously in order to absorb the working force surplus due to the changes in other sectors of the economy. We estimate that the process is bound to be a very difficult one, because, most rural settlements lack the most basic infrastructure elements that are absolutely necessary in the process of rural development.

¹ *Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Geografie, 3400 Cluj-Napoca, România.*

Introducere

Agricultura din România postrevoluționară a constituit subiectul mai multor analize economice, regionale și sociale mai mult sau mai puțin recente. Numeroase dintre acestea au relevat esența acesteia, și anume orientarea din ce în ce mai accentuată spre subzistență. Fenomenul este subliniat și de mutațiile care au avut loc între sectoarele economiei românești, caracterizată printr-o agrarizare continuă. În această situație, în ultimii ani a crescut numărul gospodăriilor agricole, agrarizarea fiind însoțită de o puternică omogenizare și pauperizare a populației rurale. Piața terenurilor agricole nu funcționează perfect, dezvoltarea fermelor mari cu orientare spre producția de piață a fost modestă (CSÁKI, 2000). Odată cu schimbarea sistemului politic din 1989, pe baza legii agrare din 1991 s-a modificat și sistemul de regulație din agricultură. Această lege și aplicarea ei a dominat perioada 1989-1998, definită ca faza de compensare a proprietarilor de teren. Rezultatul acestei acțiuni a fost dezastruos, ducând la fragmentarea excesivă a suprafețelor agricole, suprafața medie dintr-o gospodărie agricolă individuală fiind de 1,9 ha în anul 1997 (BENEDEK, 2000a). Unii autori (MATHIJS, SWINNEN, 2000) subliniază totuși că repunerea în drepturi a proprietarilor a fost un act de echitate socială, care poate avea efecte pozitive (stimularea agricultorilor, asigurarea stabilității politice și a unei coeziuni sociale mai ridicată). Cu toate acestea, regulile de repunere în posesie nu au permis formarea unor unități agricole mari și productive, efectele economice fiind, așa cum am mai amintit, negative. În orice caz, de la 1998 încoace suntem martorii celei de-a doua etape de restructurare a agriculturii din România (BENEDEK, 2000b), marcată de privatizarea fermelor de stat și de modificarea condițiilor de proprietate, prin mărirea suprafețelor ce pot fi retrocedate de la maximum 10 ha la maximum 50 ha teren agricol de proprietar, respectiv de la 1 ha la 10 ha pădure de proprietar (Legea nr. 1 din 2000). Toate aceste redistribuiri de resurse au loc în ideea creării unor unități agricole productive, dată fiind corelația pozitivă dintre nivelul de productivitate și mărirea fermelor agricole. La acestea se mai adaugă în 2001 apariția de noi reguli prin intermediul programului SAPARD pentru România.

Metodologia și scopul studiului

În materialul de față nu se urmărește descrierea unei stări de lucruri arhicunoscute, ci se încearcă descompunerea complexității lumii agrare din România, pe baza unei tipologii socio-economice a gospodăriilor rurale. De asemenea, se va încerca delimitarea acelor sfere nonagrare care ar putea constitui alternative viabile pentru relansarea spațiului rural, întrucât, așa cum s-a subliniat și în alte locuri (BENEDEK, 2000a), cheia problemei agrare se află de fapt în sectoarele nonagrare: dezvoltarea industriei și serviciilor din spațiul rural este desigur principala alternativă existentă, secundată binenânțeles de realizarea unor structuri economice mai performante în agricultură. În acest scop, studiul de față a fost structurat pe rezultatele unui studiu empiric despre agricultură, efectuat prin metoda anchetei în Nord-Estul Transilvaniei, în anul 1998. Ancheta a fost realizată pe un eșantion de cca. 1000 de gospodării. La aceasta se mai adaugă rezultatele unei anchete naționale efectuată asupra gospodăriilor rurale care practicau turismul rural în anul 2000 (200 de gospodării). La aceste studii empirice se adaugă evaluarea statisticilor actuale și a rezultatelor altor studii, în vederea corelării cât mai adecvate a concluziilor și a validării propriilor observații.

Tipologia gospodăriilor rurale

Așa cum s-a mai menționat în partea metodologică, axa principală a studiului se bazează pe o tipologie socio-economică a gospodăriilor rurale, pe baza unui studiu empiric efectuat în regiunea Bistrița. Prin aceasta se dorește corelarea anumitor caracteristici socio-

economice ale gospodăriei cu trăsăturile agriculturii practicate, dintre primele atenția maximă fiind acordată segmentelor sectoriale acoperite de gospodăriile rurale pe piața muncii.

Tipurile de gospodării și ponderea acestora din numărul total al gospodăriilor rurale din regiunea Bistrița

Tabelul 1

Nr. crt.	Denumirea tipului de gospodărie	Ponderea tipului din total , %
1.	Gospodărie formată din șomeri	2%
2.	Gospodărie formată din pensionari	26,4%
3.	Gospodărie cu agricultori	23,6%
4.	Gospodărie cu activi în industrie și servicii	15,9%
5.	Gospodărie mixtă cu navetiști/agricultori	18,4%
6.	Gospodărie mixtă cu agricultori/navetiști	4,4%
7.	Gospodărie mixtă multiplă	9,3%

Sursa: *Benedek (2000)*

În tabelul de mai sus se poate urmări tipologia gospodăriilor rurale din regiunea Bistrița. Cunoscând variabilele cu care aceste tipuri se corelează puternic (tab. 2) se pot face câteva deducții și la scară națională.

Variabilele de bază ale tipologiei gospodăriilor rurale

Tabelul 2

Unitatea teritorială	Rata urbanizării	Rata șomajului	Rata de activitate	Activi în agricultură
Regiunea Bistrița	60%	11%	46%	20%
România	55%	10,4%	40%	36,7%

Sursa: *Anuarul Statistic al României (2000) și studiile autorului*

Având în vedere faptul că diferențele dintre valorile primelor trei variabile din tabel nu sunt mari, ultima variabilă induce anumite diferențe probabile între ponderea diferitelor tipuri de gospodării din cele două unități teritoriale comparate. Oricum semnul diferențelor la toate variabilele este același și conduce la ideea de bază că la nivelul întregii țări ponderea gospodăriilor de pensionari și a celor agricole este mai mare, în timp ce celelalte tipuri au ponderi reduse, cu excepția gospodăriilor cu șomeri, care, ținând cont de valorile foarte apropiate ale ratei șomajului din regiunea Bistrița și nivelul național, nu suferă modificări esențiale. Apreciem că gospodăriile de pensionari și cele de agricultori, care dețin la nivelul regiunii analizate cca. 50% din totalul gospodăriilor, la nivel național pot ajunge la cca. două treimi din totalul gospodăriilor. Datele Comisiei Naționale de Statistică sunt în contradicție cu deducțiile de mai sus, în anul 1999 ponderea gospodăriilor de pensionari fiind de 65,3%! (DOBRESCU, 2000). Urmează gospodăriile de agricultori, cu 16,8%, ceea ce înseamnă că, de fapt, agrarizarea la scară națională este mai accentuată decât lasă să credem ancheta regională din regiunea Bistrița. Fenomenul este explicabil prin gradul de dezvoltare economic mai ridicat al regiunii analizate, în comparație cu o serie de regiuni din estul și sudul țării, cunoscute ca regiuni slab dezvoltate.

Caracteristicile de bază ale agriculturii din tipurile de gospodărie, din regiunea Bistrița**Tabelul 3**

Nr. crt.	Denumirea tipului de gospodărie	Proporția gospodăriilor cu producție de piață, %	Input	Nivelul de concentrare a terenurilor
1	Gospodărie formată din șomeri	30	mediu	scăzut
2	Gospodărie formată din pensionari	25	scăzut	mediu
3	Gospodărie cu agricultori	27	mediu	scăzut
4	Gospodărie cu activi în industrie și servicii	18,7	ridicat	scăzut
5	Gospodărie mixtă cu navetiști/agricultori	23,5	scăzut	scăzut
6	Gospodărie mixtă cu agricultori/navetiști	33	ridicat	mediu
7	Gospodărie mixtă multiplă	24,5	scăzut	scăzut

Sursa: Benedek (2000)

Din tabelul de mai sus reiese că tipul de gospodărie format din capul de gospodărie fermier și restul activilor din navetiști ocupați în sectoarele secundar și terțiar (off-farm activities) este orientat în cea mai mare măsură spre producția de piață, realizând inputuri ridicate în procesul de producție și având o concentrație medie a suprafețelor agricole (între 5 și zece hectare). Desigur situația pe piața de muncă a acestor gospodării este mai bună, ele reușind să asigure un surplus de venituri prin implicarea în activități non-agricole, precum și prin realizarea unui excedent de produse agricole, vânzute pe piață. Importanța deosebită a acestor locuri de muncă extraagricole este ilustrată și de datele tabelului 4, în care se poate observa că salariile lunare cele mai reduse se obțin tocmai în agricultură, unde salariile erau de 3,6 ori mai mici față de salariile medii plătite în sectorul financiar-bancar.

Câștigul salarial nominal mediu net lunar, în anul 1998**Tabelul 4**

Activitatea economică	Câștig salarial lunar, în lei
Total economie	1 042 274
Agricultură	764 800
Silvicultură	964 280
Industrie	1 094 757
Poștă, telecomunicații	1 664 782
Finanțe, bănci și asigurări	2 763 051
Administrație publică	1 373 164
Educație	1 051 738
Sănătate, asistență socială	850 351

Sursa: Anuarul Statistic al României (2000)

Oricum, în agricultură numărul mediu al salariaților era de 250 407 în anul 1998 (ANUARUL STATISTIC, 2000), adică cca. 5% din numărul total al salariaților din România. Aceasta înseamnă totodată că abia 7,6% din totalul activilor din agricultură este salariat. De aceea trebuie să mai adaug că nici măcar veniturile realizate în agricultură nu se situează la un nivel mai ridicat (tab. 5)

Dimpotrivă, în conformitate cu statisticile oficiale, veniturile gospodăriilor rurale individuale sunt mai reduse decât salariile agricultorilor.

Veniturile totale ale principalelor categorii de gospodării, în 1998
Tabelul 5

Gospodării	Venituri totale	Venituri bănești	Contravaloarea consumului de produse agricole din resurse proprii
Total gospodării	649 386	70,1%	29,1%
Salariați	730 506	81,8%	17,7%
Țărani	526 652	44,1%	55,1%
Șomeri	414 063	66,2%	33,1%
Pensionari	640 968	61,2%	37,5%

Sursa: Anuarul Statistic al României (2000)

Tipul de gospodării inactiv cu șomeri deține, de asemenea, o pondere însemnată de gospodării orientate spre piață. Dar, în acest caz suprafața medie cultivată este mai redusă, iar inputul de nivel mediu. De fapt, acest tip este unul de tranziție spre gospodăria cu activi agricoli, întrucât statutul de șomer este deținut doar pe perioada plății ajutorului de șomaj, deci formularea este mai degrabă de natură statistică, membrii acestor gospodării fiind oricum activi în agricultură. Remarcăm, cu toate că tipul cu activi navetiști are un input ridicat, deține ponderea cea mai scăzută în ceea ce privește participarea pe piață. Asta înseamnă că gospodăriile acestui tip consumă mare parte din bunurile agricole pe care le produc, având probabil și un nivel de consum mai ridicat decât celelalte tipuri.

Structura veniturilor bănești din principalele categorii de gospodării, în 1998
Tabelul 6

Gospodării	Salarii, bonusuri, beneficii	Venituri din activități proprii	Vânzarea de bunuri, clădiri, terenuri	Protecție socială
Salariați	71,1%	1,1%	1,5%	5,6%
Țărani	6,0%	6,3%	19,0%	8,1%
Șomeri	21,6%	5,2%	7,4%	22,6%
Pensionari	13,5%	1,3%	5,2%	38,3%

Sursa: Anuarul Statistic al României (2000)

Tabelul 6 ne oferă informații referitoare la categoriile de venituri ale anumitor tipuri de gospodării. Este interesant de reținut procentul extrem de redus la veniturilor realizate din activități proprii. Chiar dacă la această categorie adăugăm și veniturile realizate din vânzarea unor bunuri, a clădirilor, terenurilor etc., ponderile nu se modifică în mod semnificativ, cu excepția gospodăriilor cu agricultori, care ajung la 25%. Cele mai vulnerabile par, pe baza tabelului de mai sus, îndeosebi gospodăriile cu pensionari și șomeri, al căror venituri provin în mare măsură din pensiile și ajutoarele sociale acordate de către stat. Această imagine este numai parțial în concordanță cu rezultatele anchetei de teren din regiunea Bistrița, unde am întâlnit o situație mai favorabilă în cazul gospodăriilor alcătuite din șomeri. Așa cum am subliniat, acest tip de gospodărie reprezintă tranziția spre gospodăria activă formată din agricultori, statutul oficial de șomer neasociindu-se neapărat în toate cazurile cu sintagma marginalizării sociale.

Sensul schimbării sociale este prezentat schematic în figura 1. Aceasta exprimă un proces evident de omogenizare socială a spațiului rural, precum și de agrarizare a structurii ocupaționale, prin reducerea ponderii deținute de gospodăriile cu activi în domeniul non-agrar. Aceste tendințe sunt confirmate și de alte studii empirice, efectuate la nivel național (HELLER, 2000). Astfel, are loc o reducere a oportunităților de îmbunătățire a veniturilor gospodăriilor

rurale și întărirea caracterului subzistențial al agriculturii, cunoscut fiind faptul că gospodăriile cu activi în sectoare non-agrare sunt cele mai flexibile și au o orientare mai pronunțată spre producția de piață.

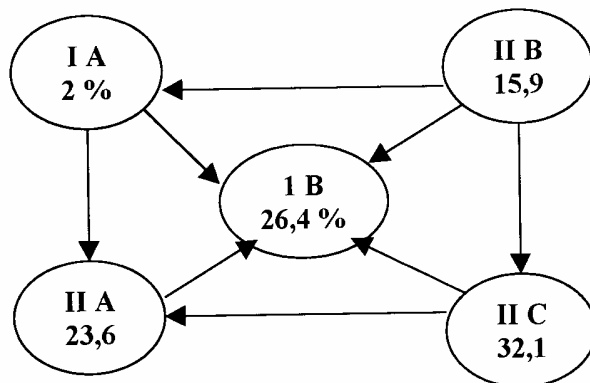

Fig. 1. Direcția schimbării sociale din spațiul rural (Sursa: Benedek, 2000c).

Cercetările empirice (KNAPPE, BENEDEK, 1995, BENEDEK, 2000c) arată rolul deosebit jucat de actorii locali cu capital cultural ridicat. Astfel, funcționarea asociațiilor agricole private din partea de Nord și de Nord-Est a Transilvaniei se leagă de activitatea acestor actori, care practicau următoarele profesii înainte de 1989: inginer agrar (majoritatea cazurilor), nomenclaturist, economist, mai rar medic sau alte profesii liberale. La aceasta se adaugă rolul bisericii protestante, care în unele situații, prin atragerea de capital extern, a reușit să catalizeze dezvoltarea locală. Un caz tipic pentru situațiile de mai sus am întâlnit într-un sat din județul Cluj unde până în anul 1997 a funcționat o asociație agricolă privată care grupa aproape toate gospodăriile din localitate. Odată cu emigrarea organizatorului și conducătorului acesteia (un agronom, etnic german) s-a desființat și asociația. Se pare că capitalul cultural în materie de agricultură orientată spre cerințele pieței este extrem de redus în spațiul rural, situație în care prezența unor actori-cheie poate deveni crucială. Ancheta de teren din regiunea Bistrița a furnizat și alte detalii, și anume că doar trei tipuri de gospodării dispun de grupuri inovatoare: cel cu activi agricoli, cu activi agricoli și navetiști și, cu cel mai ridicat procentaj, cu navetiști.

Desigur, în contextul discutat până acum și ținând cont de caracteristicile activităților agricole, puternic subvenționate în țările UE, devine esențială întrebarea referitoare la posibilitățile de implementare și dezvoltare a unor activități economice extra-agricole. Domeniul vizat este foarte vast, potențialul natural existent creând premise favorabile de dezvoltare mai multor activități extraagricole: exploatarea și prelucrarea lemnului, colectarea și prelucrarea fructelor de pădure, exploatarea și prelucrarea unor resurse ale subsolului, unele activități industriale, în special industria alimentară și cea textilă, turismul rural etc. Dintre toate acestea, în acest material ne vom opri doar asupra turismului rural, acest domeniu fiind singurul pentru care dispunem de date empirice, cu toate că au avut loc schimbări regionale spectaculoase, legate de dezvoltarea industriei textile (în special în ruralul din județele vestice și nord-vestice, cu capital străin), industriei

alimentare (îndeosebi prelucrarea laptelui, a cărnii, sau fabricarea băuturilor, pentru acesta din urmă funcționând un exemplu excelent într-o comună din județul Bihor), sau industria lemnului. Efectul acestora este în unele situații esențial pentru menținerea unei economii rurale diversificate și pentru nivelul de venit al gospodăriilor.

Legat de turismul rural, trebuie să reținem în primul rând distanța apreciabilă dintre resursele turistice variate existente în România și gradul lor de valorificare atât în ceea ce privește infrastructura turistică (slab dezvoltată, în general) cât și în ceea ce privește circulația turistică. În consecință, efectele asupra spațiului rural se concentrează asupra unor areale rurale restrânse (regiunile Maramureș, Bucovina, Apuseni, Brașov, Sibiu), în majoritatea comunelor cu potențial turistic apreciabil produsul turistic rămânând în vitrină. Astfel, pe baza unei cercetări empirice efectuate în anul 2000 (BENEDEK, DEZSI, 2001), pe un eșantion reprezentativ pentru România, am constatat că abia cca. 5000 de gospodării rurale se ocupă de turism rural, în toate cazurile această activitate reprezentând o sursă secundară de venituri. Cum se poate urmări în fig. 1, persoanele inactive (pensionari, casnice) dețin o pondere însemnată (cca. o treime) din totalul persoanelor care se ocupă de turism rural, ceea ce conduce la ideea existenței unei variante excelente de completare a veniturilor gospodăriilor rurale prin implicare într-o activitate extragaricolă a persoanelor inactive, care dispun de un buget de timp apreciabil.

Mai merită de reținut ponderea extrem de ridicată a categoriei intelectualilor (profesori, învățători, preoți, medici etc.), cu cea mai ridicată pondere, rezultatele activității de turism corelând mereu pozitiv cu capitalul cultural al actorilor implicați, ceea ce întărește ideea de bază formulată într-un paragraf anterior și care scoate în evidență rolul deosebit de important deținut de actorii cu capital cultural și social ridicat din mediul rural.

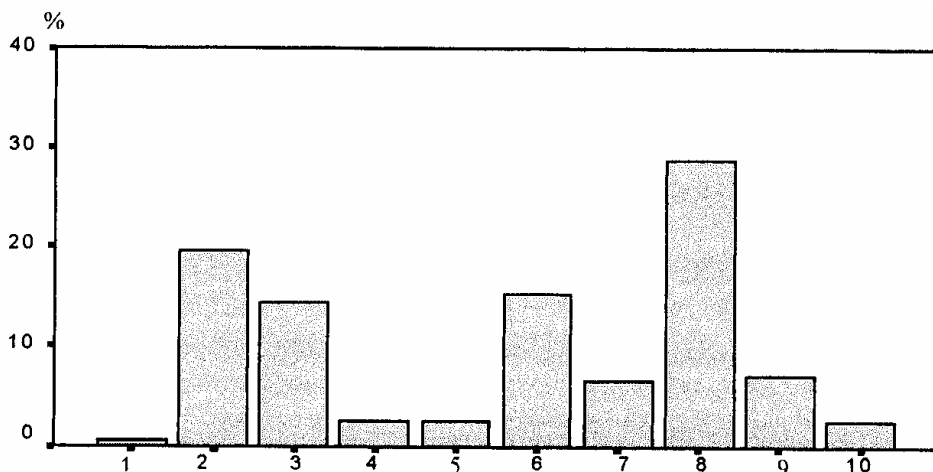

Fig. 2. Ocupația de bază a persoanelor care se ocupă de turismul rural. 1 fără răspuns; 2 pensionar; 3 casnică; 4 șomer; 5 muncitor necalificat; 6 muncitor calificat; 7 întreprinzător; 8 intelectual; 9 tehnician; 10 funcționar.

Sursa: Benedek, Dezsi (2001)

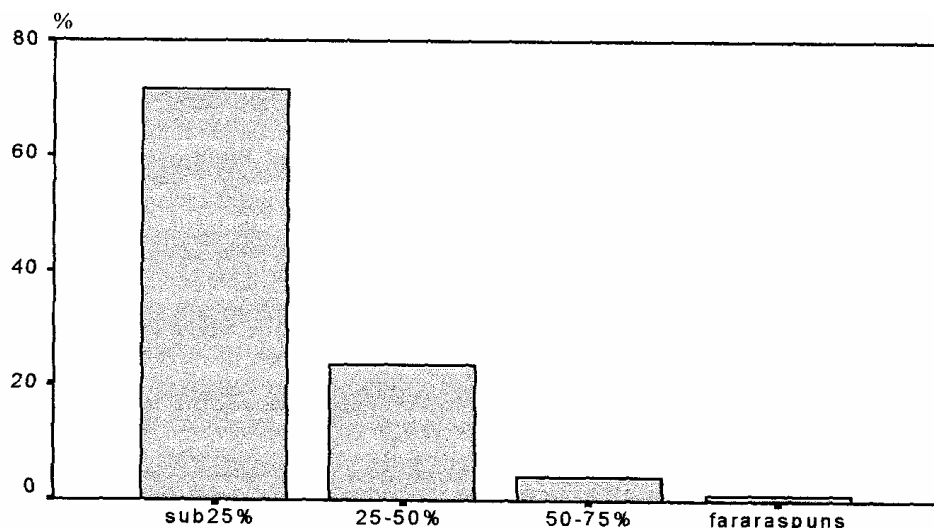

Fig. 3 Participarea turismului rural la formarea venitului gospodăriilor anchetate.

Sursa: Benedek, Dezsi (2001)

Figura de mai sus ilustrează rolul secundar jucat de această activitate în formarea bugetelor gospodăriilor, ea completând, totuși, într-un sfert din cazuri, în mod substabțial veniturile obținute de pe urma altor activități.

Numărul așezărilor rurale cu instalații edilitare, în 1998

Tabelul 7

Reg.	Nr. tot. al așezărilor rurale	Aș. cu inst. de alim. cu apă potabilă	în %	Aș. cu inst. de canalizare publică	În %	Aș. în care se distr. gaze nat.	în %
Total	13084	2648	20,2	374	2,9	749	5,7
Nord-Est	2445	278	11,4	72	2,9	33	1,3
Sud-Est	1445	487	33,7	42	2,9	16	1,1
Sud	2030	405	20,0	53	2,6	86	4,2
Sud-Vest	2080	261	12,5	22	1,1	27	1,3
Vest	1335	224	16,8	37	2,8	42	3,1
Nord-Vest	1823	701	38,5	73	4,0	133	7,3
Centru	1823	263	14,4	54	3,0	410	22,5
București	103	29	28,2	21	20,4	2	1,9

Sursa: Anuarul Statistic al României (2000)

Concluzii

Apariția și accentuarea caracterului subzistențial al agriculturii românești trebuie pusă în contextul schimbării sociale de după 1989. Aceasta se bazează pe restructurarea industriei socialiste și a mineritului, din care forța de muncă excedentară disponibilizată se direcționează spre agricultură, serviciile nefiind destul de dinamice pentru absorbția acestora și fiind oricum concentrate în mare măsură în centrele urbane. Acest proces este ilustrat și de creșterea ponderii activilor din agricultură de la 28,9% în 1991 la 36% în 1998.

În fond, reconstrucția ruralului, așa cum am amintit, trebuie să se bazeze pe doi piloni de bază: realizarea unor structuri mari, orientate spre producția de piață, în agricultură, respectiv dezvoltarea unor activități extraagricole în spațiul rural. Aceste două procese trebuie să aibă loc concomitent, în vederea preluării surplusului de forță de muncă care s-ar crea în sectorul agrar de către celelalte domenii economice. Un handicap serios în realizarea acestor scopuri, așa cum sugerează și tabelul 7, este reprezentat de absența din majoritatea localităților rurale a celor mai elementare infrastructuri necesare în procesul de dezvoltare rurală.

BIBLIOGRAFIE

1. A l u a ș, I. (1993), *Polifuncționalisation – a possible way of recovery of the rural*, Studia UBB, Sociologia-Politologia 1. Cluj-Napoca.
2. Anuarul Statistic al României (2000), București.
3. B e n e d e k, J. (1996), *Strategii de dezvoltare ale ruralului*, Revista Geografică, T. II-III, București.
4. B e n e d e k, J. (2000a), *Land Reform in Romania after 1989: Towards Market Oriented Agriculture?*, Studies on the agricultural and food sector in Central and Eastern Europe (Ed. P. Tillack, E. Schulze), vol. 9, Kiel, pp. 423-434.
5. B e n e d e k, J. (2000b), *Sozialer Wandel im ländlichen Raum Rumäniens*, Europa Regional, nr. 2, Leipzig, pp. 42-54.
6. B e n e d e k, J. (2000c), *Organizarea spațiului rural în zona de influență apropiată a orașului Bistrița*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, pp. 217.
7. B e n e d e k, J., Dezsi, Șt. (2001), “*Turismul rural în România - între deziderat și realitate*” (I), Studia UBB, pg. 129-141, nr. 1, Cluj-Napoca.
8. C s á k i, Cs. (2000), *The Status of Agricultural Reforms in Central and Eastern Europe and the Former Soviet Union*, Studies on the agricultural and food sector in Central and Eastern Europe (Ed. P. Tillack, E. Schulze), vol. 9, Kiel, pp. 10-30.
9. D o b r e s c u, E., M. (2000), *Românografia. Bilanț și perspective*, Compania, București, pp. 251.
10. F e l d m a n n, J. (2000), *Quo vadis Romania?*, Libri, Hamburg, pp. 324.
11. Fulea, Maria (1996), *Tipuri socio-demografice de gospodării rurale*, Sociologie Românească 1-2, București.
12. Heller, W. (1998), *Experiences and assessments of the transformation from private households' point of view*, Südosteuropa-Studie 62, München.
13. Heller, W. (1999), *Innenansichten aus dem postsozialistischen Rumänien. Sozioökonomische Transformation, Migration und Entwicklungsperspektiven im ländlichen Raum*, Berlin Verlag, Berlin, pp. 227.
14. Heller, W. (2000), *Zur sozioökonomischen Transformation im ländlichen Raum Rumäniens*, Europa Regional, nr. 2, Leipzig, pp. 32-41.
15. I a n o ș, I. (1995), *Gegenwärtige Trends in der Entwicklung des ländlichen Raumes in Rumänien*, Südosteuropa Aktuell 19, pg. 125-143, München, 1995.
16. Knappe, Eke, Benedek, J. (1995), *Der Wandel des ländlichen Raumes im Gebiet um Cluj-Napoca*, Europa Regional 4, Leipzig, pp. 1-14.

17. Mathijs, E., Swinnen, J., F., M. (2000), *Efficiency Effects of Land Reforms in East Central Europe and the Former Soviet Union*, Studies on the agricultural and food sector in Central and Eastern Europe (Ed. P. Tillack, E. Schulze), vol. 9, Kiel, pp. 31-55.
18. Molnar, E., Maier, A., Ciangă, N. (1975), *Centre și arii de convergență în R.S. România*, Studia UBB, Geologie-Geografie, VI, 1, Cluj.
19. Pacione, M. (1984), *Rural Geography*. London.
20. Pasti, V., Miroiu, Mihaela, Co-diță, C. (1996): *România-starea de fapt*, vol. I Societatea, Ed. Nemira, București, pp. 217.
21. Pop, Gr. (1995), *Landwirtschaftliche Wandlungen in Rumänien*, Südosteuropa Aktuell 19, pg. 143-161, München.
22. Rotariu, T. (1993), *Destructure and Restructure of agriculture in Romania*, Studia UBB, Sociologia-Politologia 1. Cluj-Napoca.
23. Sauberer, M., Surd, V., Tomasi, Elisabeth (1985), *Die Ausstattung der ländlichen Siedlungen in Siebenbürgen mit zentralen Einrichtungen*. Wien.

TYOLOGIES BIDIMENSIONNELLES ET MULTIDIMENSIONNELLES DE L'AGRICULTURE DANS LA PLAINE DU SOMEȘ

CS. M. KOVÁCS¹

ABSTRACT. – *Bidimensional and Multidimensional Typologies of the Agriculture in the Someș Plain.* The Agricultural typology is a method by which the essential characteristics of the agricultural exploitations are analysed in order to establish the basic territorial units of agriculture, the agricultural regions. This study is proposing a classification of the agriculture in the northwestern plain of Romania taking into consideration the demographic dimension (the weight of the non-agricultural active population) and the dimension of private land property, the relationship between them showing a rather negative correlation.

*

La typologie de l'agriculture est une méthode pour distinguer les caractéristiques essentielles des activités agricoles par la séparation des connexions à caractère régulier de celles aléatoires. En fonction de la nature du phénomène étudié, la typisation peut utiliser un nombre plus élevé ou plus réduit de variables. La géographie de l'agriculture, particulièrement intéressée par l'interaction entre les facteurs écologiques et les facteurs anthropiques, tient compte d'abord des paramètres qui permettent la réalisation de la production agricole. *Les types d'agriculture* sont donc des catégories formées par la sélection et la classification des caractéristiques fondamentales des exploitations agricoles. Le type d'agriculture est étroitement lié à la notion de *région agricole* qui n'est que la concrétisation du type d'agriculture dans le territoire (E. Molnar, 1967).

Pour pouvoir distinguer les types territoriaux d'agriculture dans la Plaine du Someș, il faut utiliser plusieurs paramètres qui puissent exprimer également les caractéristiques des facteurs écologiques et socio-économiques. Les facteurs écologiques représentent les traits externes du type d'agriculture et ils sont représentés par les éléments qui déterminent le potentiel écologique. Les traits internes de l'agriculture sont socio-démographiques d'une part, techno-organisationnels (fonctionnels) et économiques d'autre. Les aspects socio-démographiques se rapportent à la main d'œuvre et au marché, ceux techno-organisationnels à la base technomatérielle, la relation entre le travail humain, la force animale et la force mécanique, la structure des terres, les types de propriété et l'organisation de la propriété foncière, et les aspects économiques à la nature et au volume des investissements, aux critères et aux facteurs de la rentabilité et aux caractéristiques de la production réalisée.

Pour établir le profil de l'agriculture il faut trouver une méthode qui exprime également la structure par branches et le poids des branches spécifiques aux régions et aux microrégions agricoles de la Plaine du Someș. La distinction entre le poids de la culture des plantes et celui de l'élevage (le rapport V/A) pose le problème de l'appréciation valorique et de la comparaison entre la production végétale et animale. La méthode utilisée appelée *typologie à dominante sectorielle unique* consiste à mettre en évidence les situations où les valeurs-limite des paramètres choisis sont dépassées et considérés comme dominantes, par conséquent spécifiques, et qui permettent ainsi d'encadrer les situations analysées dans un type ou un autre d'agriculture.

¹ Universitatea "Babeș-Bolyai", Facultatea de Geografie, 3400 Cluj-Napoca, România.

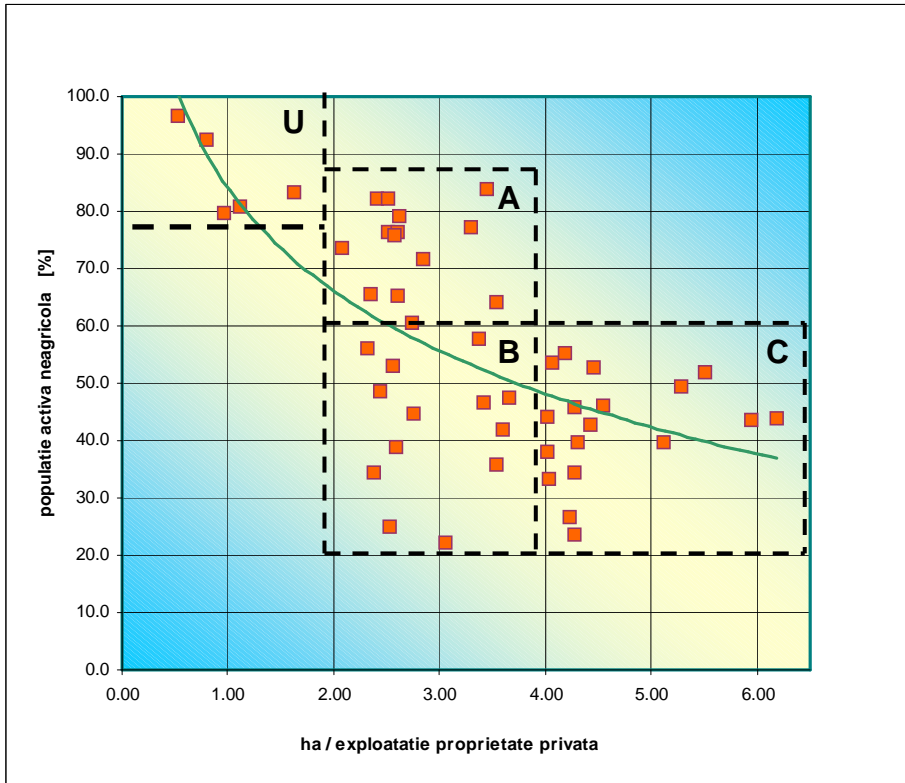

Fig. 1. Typologie de l'agriculture de la Plaine du Someș, en fonction de l'extension des exploitations et du poids de la population active non-agricole, en 1997.

La typologie à dominante sectorielle unique utilise les indicateurs d'un seul critère de classification, donc c'est une *typologie unidimensionnelle* qui n'est pas propre à exprimer la multitude des caractéristiques de l'agriculture. Pour une classification plus pertinente on peut appliquer par corrélation les indicateurs de deux, trois ou plusieurs critères de classification, par exemple les indicateurs du potentiel écologique avec ceux de la spécialisation, les indicateurs du potentiel démographique avec les données de la propriété foncière, les indicateurs des investissements avec ceux de la main d'œuvre, de la production ou de la destination etc. On obtient ainsi des typologies *bi-, tri- ou multidimensionnelles* qui, bien que nécessitent le traitement d'un volume de données bien plus élevé, sont en état d'établir des types d'agriculture à un niveau de complexité supérieur et plus suggestif.

Un exemple de typologie bidimensionnelle est la *typologie démo-foncière* réalisée par la corrélation entre l'*extension des exploitations privées* et le *poids de la population active non-agricole*. S'il n'y a apparemment aucune liaison entre les deux phénomènes ou il semble plutôt que l'extension des exploitations privées croît à mesure que le poids de la population non-agricole est plus élevé (ayant en vue le nécessaire plus réduit de main d'œuvre sur les propriétés plus grandes), l'étude des propriétés dans la Plaine du Someș montre une corrélation plutôt négative, c'est-à-dire que l'extension des exploitations privées décroît à mesure que le poids de la population active non-agricole est plus élevé (fig. 1).

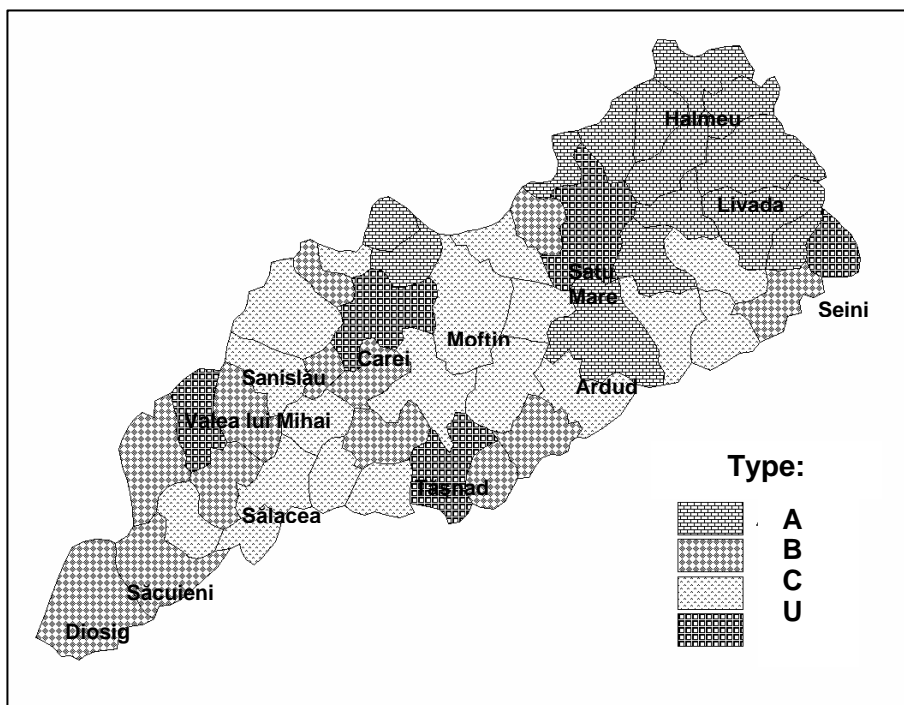

Fig. 2. Les types d'agriculture de la Plaine du Someș, d'après la classification bidimensionnelle.

Ce phénomène s'explique par la distribution géographique des cas concernés: les communes à population active non-agricole nombreuse se trouvent généralement dans la partie nord-est de la plaine, où la migration vers les villes et la navette sont plus fréquentes, mais la densité agricole est pourtant supérieure aux communes situées au centre ou au sud-ouest de la plaine. La densité agricole plus élevée entraîne une fragmentation plus accentuée de la propriété foncière, dominée par des exploitations privées non-associées. Dans le reste de la plaine, le poids de la population active non-agricole est plus réduit, mais la densité agricole est elle aussi plus réduite, d'où résulte l'extension relativement plus élevée des exploitations agricoles.

Considérant les deux dimensions définies plus tôt, à partir de la dispersion des points représentant les communes (Fig. 1), on peut séparer quatre types démo-fonciers majeurs:

- **le type A**, avec des exploitations entre 2 et 4 ha et le poids de la population active non-agricole entre 60% et 85%;
- **le type B**, avec des exploitations entre 2 et 4 ha et le poids de la population active non-agricole entre 20% et 60%;
- **le type C** avec des exploitations entre 4 et 6,5 ha et le poids de la population active non-agricole entre 20% et 60%;
- **le type U** (urbain) avec des exploitations sous 2 ha et le poids de la population active non-agricole de plus que 75%;

La distribution spatiale des types démo-fonciers (fig. 2) montre que la majorité des communes appartenant au **type A**, à population active non-agricole prépondérante et des exploitations petites, se trouve au nord-est de la plaine, dans la région Tur-Someș. L'agriculture de ces communes, bien que peu favorisée par le potentiel écologique (il y a surtout des sols pauvres à excès d'humidité), est légèrement dominée par l'élevage, notamment par les bovins, ce qui lui prête un certain caractère laitier. Étant donné le meilleur potentiel de communication (la majorité des villages est située sur les principaux axes de circulation entre Satu Mare-Baia Mare, Halmeu et Negrești-Oaș), les produits agricoles et surtout les produits animaliers sont partiellement valorifiés sur le marché des grandes villes.

Le **type B**, aux petites exploitations et un poids de la population active non-agricole moyen, apparaît surtout au sud-ouest de la plaine, dans la région Carei-Valea lui Mihai. Il s'agit surtout de communes situées dans la Plaine de Carei ou à la limite de deux ou trois sous-unités naturelles, avec un potentiel écologique élevé ou très varié qui permet la cultivation d'un spectre large de plantes, ce qui fait que dans ces communes la culture des plantes soit légèrement dominante et les porcins dominant l'élevage. La distance et le potentiel de communication est plus modeste, donc l'accès au marché des grandes villes est plus réduit. Les cas les plus favorisés sont les communes autour de Carei, ville qui dispose d'une importante capacité d'usage.

Le **type C**, à population active agricole dominante et des exploitations plus grandes, est fréquent au centre (région de la Crasna) mais aussi au sud-ouest de la plaine du Someș. Celui-ci comprend les cas les moins favorisés, à cause du potentiel écologique plus réduit (les terrains agricoles sont dominés par des sols de faible qualité), d'une population plus rare et fortement âgée et, dans la plupart des cas, d'un potentiel de communication modeste, avec des villages à position périphérique ou isolées même au plein centre de la plaine. L'extension plus grande des exploitations s'explique par le poids plus élevé des herbages (une partie importante des terrains est impropre à la cultivation arable), mais aussi par la densité agricole plus réduite.

Le **type U (urbain)** est représenté par les villes qui ont évidemment la plus grande proportion de population active non-agricole et, à cause des hautes densités de la population, l'extension moyenne des exploitations privées apparaît comme bien inférieure, mais en fait il s'agit seulement de l'effet de distorsion du nombre élevé de la population totale par rapport au villages.

Les typologies bi-, tri- et multidimensionnelles peuvent mener à un accroissement considérable de la complexité du tableau du paysage agricole de la Plaine du Someș. Comme le premier but des typologies agricoles est celui de mettre en évidence la différenciation des activités agricoles dans le territoire, il faut trouver une méthode qui, prenant en calcul tous les facteurs mentionnés, permette finalement d'établir les types généralement valables pour des espaces clairement délimités, même si les limites des indicateurs utilisés pour l'encadrement dans un type ou un autre d'agriculture sont plus larges qu'au cas des classifications simples ou multidimensionnelles. La meilleure méthode pour atteindre ce but est la méthode du modélage.

Le modélage mathématique revêt, selon P. Pilis (1978), deux aspects:

1. les caractéristiques de la reproduction agricole, formulées par l'économie agraire, qui peuvent être représentées par des formules mathématiques;
2. les processus non-linéaires, les relations de nature biologique, les problèmes concernant le fonds foncier et le rôle des facteurs aléatoires.

Les modèles économique-mathématiques de l'agriculture se présentent à trois niveaux: modèles de l'économie nationale (macroéconomiques), modèles agroéconomiques régionales et modèles d'entreprises. Pour la Plaine du Someș, ce sont les modèles des systèmes régionales qui présentent le plus d'intérêt, ayant en vue l'extension du territoire de la plaine et son niveau d'organisation.

Les modèles des systèmes régionaux ont deux objectifs primordiaux (D. Grigg, 1978): classifier toutes les unités de production (les fermes) à la base du niveau de similarité et grouper les formes ainsi obtenues en régions agricoles. C'est bien une forme de simplification, car elle comprime une bonne partie de l'information en un nombre relativement réduit de catégories, mais la classification permet la recherche des causes de la différenciation régionale de l'agriculture.

Une seconde fonction des systèmes régionaux et celle explicative: la fonctionnalité d'un système ne peut pas être comprise par un simple regard d'ensemble, donc pour comprendre les processus séparés, il est nécessaire d'en analyser un seul, ignorant les autres qui pourraient agir sur le système. Une telle démarche est souvent utilisée dans la théorie économique, mais elle peut aussi fournir des informations précieuses pour les enquêtes et les recherches géographiques. Un modèle de système régional est donc construit en tenant compte d'un nombre limité de processus qui agissent au sens de la différenciation du paysage agricole.

BIBLIOGRAPHIE

1. Bulgaru, M. (1982), *Statistica ramurilor neindustriale. Metode și tehnici de calcul și analiză statistică*. Ed. Didactică și Pedagogică, București
2. Grigg, D. (1970), *Regions, Models, and Classes*, Integrated Models in Geography, University Paperbacks, Methuen, London.
3. Kovács, Cs. (1998), *Types and Patterns of Geodemographic Evolution of the Rural Settlements in the Someș Plain*. Studia Universitatis Babeș -Bolyai, seria Geografie, nr.1, Cluj-Napoca.
4. Kovács, Cs. (2000), *Les types de propriété foncière et les exploitations agricoles dans la Plaine du Someș après 1989*, vol. « Geografia în contextul dezvoltării contemporane », vol. II, UBB Cluj-Napoca.

5. Molnár, E. (1967), *Contribuții la metodologia tipologiei agriculturii*. Simpozionul de geografia agriculturii, Craiova, 7-8 oct. 1967, *Comunicări de Geografie*, vol. IX.
6. Molnár, E. (1974), *Agriculture et régions agricoles en Roumanie*, *Bulletin de la Société Languedocienne de Géographie*, tome 8, fascicule 2, Montpellier.
7. Pilis, P. (1978), *Mezőgazdasági modellek (Modele agricole)*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.

ASPECTE PRIVIND ESTIMAREA VALORII POTENȚIALULUI TURISTIC ȘI A BAZEI MATERIALE DIN REGIUNEA DE NORD-VEST A ROMÂNIEI

N. CIANGĂ¹, ȘT. DEZSI¹, GABRIELA ROTAR¹

ABSTRACT.- *Aspects regarding the assessment of the touristic potential's value and of the touristic infrastructure from the north-western region of Romania.* The authors achieve a sistem of touristic hierarchy of the main components implied in the touristic phenomenon development (the natural and anthropic touristic potential and the touristic infrastructure). The main idea of the study consist in the equalization of the three components' chances in the touristic offer individualization at every UAT (commune, town) level. Beginning with granting maximum 50 points for every major category, a differentiation on subcomponents is done, whose value is measured according with the involvement of each one in the frame of the three big categories. Through cumulations, three partial hierarchies are achieved which lead to a general hierarchic differentiation which offers a real analytical image of every component framed in the general frame of the north-western region of Romania.

*

În faza anterioară de analiză a fenomenului turistic din Regiunea de Nord-Vest a României (Ciangă, N., Dezsi, Șt., 2001), au fost prezentate, la nivel de categorii de factori, situația existentă, atât pe ansamblul regiunii (pe regiuni naturale), cât și pe mari zone funcționale decelate în funcție de o serie de criterii specifice. În cadrul acestora au fost evidențiate varietatea potențialului turistic natural, diversitatea patrimoniului turistic antropic (cu prezența unor componente foarte valoroase), precum și stadiul actual al bazei materiale turistice (din punct de vedere al mărimii, structurii și repartiției în teritoriu). În funcție de toate acestea au fost surprinse principalele posibilități și direcții de dezvoltare ale turismului atât sub aspectul categoriilor cât și pe mari areale geografice.

Faza a doua de analiză, care constituie obiectul prezentului studiu are la bază o cercetare detaliată a fiecărei componente cu impact turistic, la nivel de unitate administrativ-teritorială elementară (comună, oraș), astfel încât să se poată face o "radiografie" precisă a situației reale existente, pe baza unui sistem de indicatori cuantificabili, astfel încât să poată fi face o proiecție obiectivă a posibilităților de dezvoltare viitoare.

S-au luat în considerare cele trei mari grupe de factori aparținândcadrului natural, antropic și bazei materiale. Fiecărea dintre acestea, considerate ca participante cu greutate egală în dezvoltarea turismului i s-a acordat același punctaj, respectiv 50. Acesta, la rândul său, a fost detaliat până la nivel de categorii turistice și elemente componente. În funcție de importanța fiecărea, în parte s-au diferențiat categorii valorice cu ecartul cuprins între 0 (în cazul lipsei respectivului element sau fenomen) și un punctaj maxim, în funcție de importanța acordată. Cumularea punctajelor parțiale pentru fiecare unitate administrativ-teritorială elementară conduce la diferențieri, în cadrul acestora, reușindu-se realizarea unei ierarhii reale bazate pe cunoașterea situației concrete din teren. Pe de altă parte, utilizarea unei metodologii unice pentru toate localitățile din cadrul Regiunii de Nord-Vest oferă posibilitatea surprinderii

¹ Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Geografie, 3400 Cluj-Napoca, România.

unor categorii valorice distincte, pe baza cărora se pot face, în cunoștință de cauză, recomandările pentru dezvoltare și mai ales prioritățile în dezvoltarea turistică și integrarea în circuite turistice funcționale a diverselor UAT.

În același timp, punctajele parțiale pot conduce și la surprinderea unor dominante factoriale teritoriale ale ofertei turistice, în funcție de care va depinde direcția de dezvoltare, tipurile și formele de practicare a turismului.

1. În cazul analizei potențialului turistic al cadrului natural și a componentelor sale și pornindu-se de la punctajul maxim parțial de 50, s-a realizat următoarea detaliere, ținându-se seama, în acordarea punctajului, de importanța și implicarea fiecărui component în stimularea dezvoltării fenomenului turistic.

1. 1. S-a considerat că dintre elementele cadrului natural cel mai important este *relieful* (factorul morfoturistic), atât sub aspectul diversității peisagistice, a contrastelor cât și a implicării în etajarea și diferențierea altitudinală a celorlalte componente (clima, apele, componentele biotice). Ca urmare, s-a utilizat un ecart cuprins între 0-26 puncte (deci mai mult de jumătate din punctajul parțial). În cadrul acestuia s-au diferențiat, cu participare diferențiată, principalele componente morfologice-litologice existente în Regiunea de Nord-Vest: relieful glaciatic între 0-7 puncte; relieful pe roci vulcanice între 0-3 puncte; relieful pe calcare și conglomerate (foarte variat ca forme existente, între care se impune relieful carstic) cu punctaj între 0-7, iar pentru existența și a altor categorii morfologice între 0 și 3 puncte. Existența unuia din cele mai spectaculoase forme de relief - cheile și defileele - a determinat introducerea unei categorii distincte, punctate între 0-5, iar pentru relieful pe sare, ce apare insular, între 0-1 punct.

1. 2. *Factorului climato-turistic*, prin implicarea principalelor elemente în individualizarea unui anumit micro- sau topoclimat cu impact asupra organismului uman și inducerea unui anumit confort termic sau stres bioclimat, ori posibilitatea realizării climatoterapiei și, nu în ultimul rând, a gradului de favorabilitate pentru practicarea sporturilor de iarnă, i s-a acordat un punctaj oscilând între 0-5 puncte.

1. 3. *Componentei hidrologice* i s-a rezervat un punctaj cuprins între 0-11, avându-se în vedere diversitatea elementelor care influențează turismul (apele minerale 0-4 puncte, apele termale între 0-4 puncte, suprafețele lacustre între 0-2, rețeaua hidrografică între 0-1).

1. 4. *Învelișul biotic* este influențat în dezvoltarea sa de relief și climă și contribuie la diversificarea și nuanțarea peisagistică. Avându-se în vedere aceste considerente a primit bonificație între 0-8 (vegetația, mai ales pădurea, între 0-2 puncte, fondul cinegetic și piscicol 0-1, la care se adaugă monumentele naturii care sporesc atractivitatea regiunii, notate cu 0-2 puncte și mai ales arealele protejate, culminând cu parcurile naționale sau marile rezervații ale biosferei, notate 0-3 puncte.

Aplicarea consecventă a acestei metodologii pentru fiecare comună sau oraș din Regiunea de nord-vest a condus la materializarea unei **ierarhii**, pe care o considerăm conformă cu realitatea, pe patru categorii (sau trepte) valorice, pentru potențialul cadrului natural.

a) Într-o primă categorie sunt incluse așezările cu *potențial turistic al cadrului natural foarte ridicat*, cuprinzând doar trei UAT care se înscriu cu peste 25 puncte:

- comuna Suncuiuș (județul Bihor) se remarcă prin cel mai variat relief carstic din regiune, la care, prin adăugarea și a celorlalte componente, a acumulat 26 puncte;

- stațiunea Sângeorz-Băi beneficiază de un potențial turistic natural complex (relief glaciatic, relief carstic, climat favorabil, zăcământ hidromineral valoros, valorificat de mai mult de un secol, componenta biogeografică);

- orașul-stațiune Borșa, a acumulat punctajul maxim (29 puncte) decurgând dintr-un potențial turistic complex și foarte valoros, favorabil practicării turismului: cel mai reprezentativ relief glaciatic din Carpații Orientali, relief pe calcare, climat montan favorabil drumeției montane

în sezonul estival și practicării sporturilor de iarnă, ape minerale carbogazoase, potențial biogeografic complex cuprins în arealul Rezervației Biosferei-Pietrosul Rodnei.

b) Așezări cu *potențial turistic natural ridicat*, cu punctaj oscilând între 16-25, caracterizat prin valoare și complexitate. Se impune cu deosebire componenta morfologică, prezentă prin forme variate și cu putere de atracție deosebită, la care se adaugă, cu implicări diferite, celelate componente ale cadrului natural. Cele mai numeroase localități aparținând acestei categorii sunt concentrate în județul Bihor și aparțin arealului montan al Munților Bihor și Pădurea Craiului, cu predominarea componentei litologice calcaroase: Criștoru de Jos, Cămpani, Pietroasa, Buntești, Budureasa, Curățele, Căbești, Remetea, Roșia, Bulz, Bratca, Vadu Crișului, Aștileu, Aleșd; Tărcaia în Munții Codru-Moma și doar Tinca în Dealurile Vestice. În județul Cluj, sunt incluse acestei categorii comunele Beliș, Mărgău și Băișoara, aparținând arealului montan Bihor-Muntele Mare.

În cadrul județului Bistrița-Năsăud, comunele cu potențial turistic natural ridicat se găsesc concentrate în bazinul Someșului Mare, incluzând versantul sudic al Munților Rodna (Telciu, Rebra, Maieru, Rodna, Sanț) și doar una în Munții Bărgăului (Bistrița Bărgăului). Județul Maramureș se alătură acestei categorii prin municipiul Baia Mare și orașul Vișeu de Sus și comunele Săcel și Moisei.

c. Așezări cu *potențial turistic natural mediu*, cu un punctaj cuprins între 5-15. Această grupă valorică include cele mai multe așezări, prezente masiv în toate județele. În cadrul acestora, și comparativ cu prima categorie, se impun singular componente morfoturistice sau hidrologice (ape minerale sau termale precum și areale forestiere).

d) Categoria UAT cu *potențial turistic natural redus*, grupează valorile cuprinse între 0-4 (provenind de la climă, componente hidrografice puțin importante, sau suprafețe forestiere de extensiune redusă). Așezările incluse în această categorie se concentrează în Câmpia Vestică (în județele Bihor și Satu Mare) și regiunea colinară a Dealurilor Vestice, Podișul Someșan și Câmpia Transilvaniei (în arealul județelor Cluj, Bistrița-Năsăud, Maramureș și Satu Mare).

2. Fondul turistic antropic este complementar celui natural (însursumarea celor două categorii majore de resurse atractive alcătuind oferta turistică primară a turismului, respectiv motivația declanșării actului turistic de orice natură ar fi acesta - recreativă, curativă sau culturalizantă), diferitele sale categorii de componente generând apariția unor forme specifice de turism.

Patrimoniul turistic antropic include obiectivele cultural-antropice (biserici, biserici-fortificate, cetăți, castele, complexe arhitectonice urbane etc.), care înmagazinează un cumul de însușiri atractive, grupate în mai multe categorii, în funcție de mai multe precum și cele care se leagă de cultura materială și spirituală din mediul rural (obiceiuri, tradiții etc.).

Astfel, conform Legii nr. 5 din 6 martie 2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a III-a – zone protejate, valorile de patrimoniu cultural de interes național (monumente istorice de valoare excepțională) se grupează în două categorii majore, astfel:

2.1. *Monumente și ansambluri de arhitectură*, care include 13 categorii disticte de componente: a. monumente și ansambluri de arhitectură; b. ansambluri curți domnești ruinate; c. biserici fortificate; d. castele, conace, palate; e. cule; f. clădiri civile urbane; g. ansambluri urbane; h. biserici din lemn; i. muzee etnografice în aer liber; j. biserici rupestre; k. biserici și ansambluri mănăstirești; l. arhitectură industrială; amenajări de căi de comunicație; m. monumente de arhitectură populară (locuințe sătești); n. ansambluri tradiționale rurale. Dintre componentele susmenționate în arealul regiunii de Nord-Vest sunt semnalate obiective incluse subcategoriilor de la punctele a, d, f, g, h, i, j, k și m.

2.2. *Monumente și situri arheologice* – alcătuite, la rândul său, din 11 categorii distincte: a. complexe paleolitice; b. așezări neolitice și eneolitice; c. așezări și necropole din epoca bronzului; d. fortificații și așezări din prima epocă a fierului (hallstattiene); e. fortificații dacice; i. necropole și zone sacre – epoca fierului; j. castre și așezări civile aferente; fortificații romano-bizantine; k. orașe antice; l. edificii; m. monumente medievale identificate pe baza cercetărilor arheologice; n. rezervații arheologice cuprinzând situri cu niveluri de locuire pe perioade îndelungate – așezări și necropole.

Dintre componentele incluse acestei categorii în cadrul Regiunii de Nord-Vest sunt semnalate obiective grupate în subcategoriile a, c, f, g, h și j.

Pe de altă parte, Direcția Monumentelor Istorice din cadrul Ministerului Culturii a realizat o inventariere exhaustivă și extrem de detaliată a tuturor obiectivelor de interes cultural-istoric și, implicit turistic, la nivel național, pe care le-a grupat însă în doar 5 categorii majore, fiecare cu un număr foarte ridicat de subcategorii și elemente), astfel:

- categoria A: monumente și situri arheologice (vestigii materiale – așezări, necropole, tumului, fragmente de cetăți sau biserici, din diferite epoci istorice)
- categoria B: monumente și situri de arhitectură;
- categoria C: clădiri memoriale;
- categoria D: monumente și ansambluri de artă plastică;
- categoria E: rezervații de arhitectură și urbanism.

Aprecierea **potențialul turistic antropic** a urmărit aceeași metodologie ca și în cazul celui natural, însă pentru ca acest demers să fie cât mai apropiat de realitate, iar valorile obținute să fie *reprezentative* pentru scopul urmărit, respectiv decelarea particularităților atractive ale fiecărei unități administrativ-teritoriale elementare în parte, s-au avut în vedere ambele tipuri de clasificări susmenționate.

Astfel, pe de o parte, s-au acordat indici valorici calitativi (puncte) diferențiați pentru fiecare dintre componentele incluse celor două categorii de elemente semnalate de Legea nr. 5 din 6 martie 2000 (în funcție de valoarea atractivă înmagazinată de fiecare categorie de componente în parte), iar pe de altă parte, indici cantitativi (cuprinși într-un ecart de 0-25 puncte, în funcție de numărul de componente/obiective din cadrul categoriilor B, C, D și E - din inventarierea realizată de D.M.I. din cadrul Ministerului Culturii prezente în cadrul fiecărei UAT), fără, însă, ca însumarea valorilor obținute acestora să depășească, **50 de puncte** (valoarea maximă acordată unei UAT care concentrează cel mai important potențial turistic antropic).

În acest context, punctele acordate pentru prezența unor obiective antropice din categoriile stabilite prin Legea nr. 5 din 6 martie 2000 sunt următoarele:

- categoriei *monumente și ansambluri de arhitectură* i s-au acordat 20 de puncte, celor 8 componente identificate în cadrul Regiunii de Nord-Vest (din totalul de 13 prezente pe întreg teritoriul țării) revenindu-le punctaje diferențiate după cum urmează: cetăți: 1 punct; castele, conace, palate: 2 puncte; clădiri civile urbane: 2,5 puncte; ansambluri urbane: 4,5 puncte; biserici din lemn: 2,5 puncte; muzee etnografice: 4 puncte; biserici și ansambluri mănăstirești: 3 puncte; monumente e arhitectură populară (locuințe sătești): 0,5 puncte;

- categoria *monumente și situri arheologice* cumulează doar 5 puncte, distribuite, la nivelul celor 6 categorii (din 11 prezente la nivel național) astfel: complexe paleolitice: 0,5 puncte; așezări și necropole din epoca bronzului: 0,5 puncte; necropole și zone sacre – epoca fierului: 0,5 puncte; castre și așezări civile aferente, fortificații romano-bizantine: 1 punct; orașe antice: 2 puncte; monumente medievale identificate pe baza cercetărilor arheologice: 0,5 puncte.

La punctajul obținut din însumarea valorilor obținute de fiecare UAT în funcție de primul tip de clasificare s-au adăugat și punctele acordate diferențiat, între 0 puncte, pentru

lipsa obiectivelor incluse în categoriile menționate și un maxim de 25 puncte, în cazul sitului urban care concentrează detașat cel mai ridicat număr de obiective de interes cultural-istoric din regiunea analizată – am numit municipiul Cluj-Napoca, în funcție de ponderea cantitativă a uneia sau mai multor componente incluse celor cinci categorii stabilite de D.M.I. din cadrul Ministerului Culturii.

Din punctajul cumulat obținut de fiecare UAT în parte reiese cu claritate distribuția teritorială și, evident, concentrarea, respectiv dispersia componentelor atractive durate în decursul timpului de civilizația umană și, implicit, a potențialului turistic antropoc al acestora în cadrul Regiunii de Nord-Vest a României.

În urma aplicării metodei de cuantificare pe baza acordării de indici valorici calitativi și cantitativi descrisă mai sus s-au individualizat patru mari categorii de potențial turistic antropoc, diferențiate la nivelul fiecărei unități administrativ-teritoriale în parte după cum urmează:

- a. potențial foarte ridicat: UAT care însumează peste 30 de puncte;
- b. potențial ridicat: UAT care au întrunit între 15-29,9 puncte;
- c. potențial mediu: UAT care au întrunit între 5-14,9 puncte;
- d. potențial scăzut: UAT care au întrunit sub 5 puncte.

Analiza distribuției teritoriale a punctajului obținut în urma cuantificării realizate pe baza rezultatelor obținute pune în evidență următoarele situații:

a) Categoria UAT cu *potențial antropoc foarte ridicat* este extrem de restrânsă numeric, doar 4 așezări urbane întrunind punctajul necesar unei astfel de poziționări. În cadrul acestora se detașează net municipiul Cluj-Napoca, care, în urma acordării punctajelor menționate, întrunește valoarea maximă, respectiv 50 de puncte, obținute din însumarea punctajele parțiale, care provin din faptul că grupează o număr impresionant de monumente cultural-istorice excepționale (nu mai puțin de 477) și de o varietate deosebită, realizate pe parcursul a peste două milenii – de la vestigiile anticului oraș Napoca, la cetatea medievală fortificată și până la clădirile și ansamblurile arhitectonice urbane din diverse epoci istorice, catedralele, ansamblurile bisericesti, statuile sau grupurile statuare și, nu în ultimul rând, la Muzeul Etnografic al Transilvaniei. Tot în această categorie, însă la o distanță destul de mare față de municipiul de pe Someș, se înscriu alte situri urbane – am numit Oradea (34,5), Bistrița (32) și Gherla (31,5 puncte), toate grupând, la rândul lor, un număr însemnat de obiective de proveniență antropocă cu o diversitate ridicată și un specific aparte, rezultat al interferării culturii autohtone cu cele specifice diverselor etnii așezate ulterior, în diverse perioade istorice (sași, în cazul Bistriței, armeni, în cazul, orașului Gherla, respectiv maghiari în cazul municipiului Oradea). Poziția orașului Gherla în topul acestei ierarhii, deși aparent surprinzătoare, nu trebuie să surprindă, deoarece, în pofida taliei demografice mijlocii-mici în ierarhia urbană, grupează nu mai puțin de 133 de obiective cultural-istorice incluse pe listele D.M.I., față de "numai" 97 câte deține Bistrița, respectiv 87 de asemenea obiective, câte municipiului Oradea.

b) În categoria UAT cu *potențial turistic antropoc ridicat* (cu un punctaj cuprins între 15 și 29,9) sunt incluse, celelalte municipii reședință de județ din Regiunea de Nord-Vest (Baia Mare - posesoare a 71 de obiective cultural-istorice din categoriile B, C, D și E - și Satu Mare, cu 62, exceptând Zalău, care "găzduiește" un număr mai redus de asemenea obiective, 31), precum și alte trei municipii posesoare ale unui bogat fond de obiective din categoriile menționate: Sighetu Marmăției (99 de obiective cultural-istorice din categoriile B, C, D și E), Dej (75), respectiv Turda (55).

c) Categoria *potențial turistic mediu* înglobează un număr considerabil mai ridicat de unități administrativ-teritoriale cu o răspândire teritorială extrem de eterogenă, o concentrare mai ridicată a acestora remarcându-se în județele Cluj (în special clădiri civile urbane și/sau rurale

din categoria castelelor, conacelor, palatelor sau a edificiilor bisericești de zid) și Maramureș (unde se remarcă o concentrare foarte ridicată a bisericile construite din lemn).

Având în vedere ecartul de 15 puncte în limitele căruia se înscriu, UAT din această categorie grupează, deopotrivă o serie de unități administrativ-teritoriale de dimensiuni mai reduse și posesoare al unui quantum mai modest de obiective cultural-istorice de interes cultural-istoric și turistic (în comparație cu orașele incluse primelor două categorii), precum Carei, Câmpia Turzii, Beiuș, Seini, Baia Sprie, Cavnic, Târgu Lăpuș, Vișeu de Sus, Borșa, Năsăud, Șimleul Silvaniei, Cehu Silvaniei și, deopotrivă, unități administrativ-teritoriale rurale mai importante, ale căror trecut istoric este marcat prin prezența unor construcții laice și religioase din categoria celor menționate (ex. Mihai Viteazu, Moldovenești, Iara, Tureni, Feleacu, Cojocna, Mociu, Suatu, Gilau, Baci, Căpușu Mare, Gârbău, Mănăstireni, Călășele, Sânpaul, Chinteni, Vultureni, Panceu, Dăbâca, Bonțida, Sic, Țaga, Sânmărtin, Unguraș, Mica, Mintiu Gherlii, Bobâlna, Vad, Cățcău – în județul Cluj; Petru Rareș, Chiochiș, Matei, Lechința, Galații Bistriței, Milaș, Budacu de Jos și Livezile – în județul Bistrița-Năsăud; Pietroasa, Rieni, Pomez, Sâmbăta, Bratca, Așeu, Țețchea, Derna, Săcueni și Biharia – în județul Bihor; Acăș, Socond și Livada – în județul Satu Mare; Ip, Creaca, Românași, Ileanda și Letca – în județul Sălaj; Ulmeni, Șomcuta Mare, Remetea Chioarului, Săcălășeni, Vima Mică, Copalnic-Mănăștur, Cupșeni, Sisești, Tăuții Măgherauș, Ocna Șugatag, Budești, Giulești, Călinești, Bârsana, Rona de Sus, Botiza, Ieud, Rozavlea, Bogdan Vodă – în județul Maramureș).

d) Datorită cumulării unui punctaj minim (nedepășind, conform criteriilor aplicate, 5 puncte), celelalte unități administrativ-teritoriale (care alcătuiesc componenta numerică cea mai reprezentativă la nivelul regiunii de Nord-Vest) au fost grupate în categoria celor cu *potențial turistic scăzut*, fiecare dintre acestea dispunând de un număr redus (în multe cazuri singulare sau chiar lipsind) de obiective antropice cu relevanță în cuantificarea realizată.

3. Potențialul turistic al bazei materiale. Expresie a gradului de valorificare a resurselor turistice naturale și antropice, baza materială turistică cuprinde două categorii de elemente: *infrastructura specifică* (structuri de cazare, echipamente pentru recreere și cură) și *infrastructura generală* (căi de comunicație, unități comerciale și alte dotări adiacente).

În demersul de cuantificare a potențialului turistic al Regiunii de Nord-Vest, bazei materiale turistice i-au revenit 50 de puncte acordate pentru următoarele elemente:

- *structurile de cazare*: 40 de puncte acordate în funcție de tipul de structură de cazare, în cadrul fiecărui tip făcându-se diferențieri după mărimea capacității de cazare și după categoria de confort (1 – 4 stele/flori).

- *dotările pentru cură*: 2 puncte care au revenit stațiunilor balneare, în funcție de importanța lor pe plan internațional, național, regional sau local, sau altor tipuri de așezări turistice care dețin astfel de dotări.

- *echipamentele pentru agrement*: 4 puncte conferite după criteriul complexității și densității acestora, punctajul cel mai ridicat întruindu-l stațiunile pentru sporturi de iarnă.

- *potențialul de comunicație*, considerat vital pentru valorificarea optimă a resurselor turistice: 4 puncte acordate diferențiat pentru gradul de accesibilitate a structurilor turistice pe drumuri europene, drumuri modernizate, căi ferate și alte categorii de drumuri.

Aplicarea acestei modalități de cuantificare ne-a permis stabilirea a patru unor clase de valori ale potențialului turistic al bazei materiale:

- a. potențial foarte ridicat: UAT care au întrunit peste 30 de puncte;
- b. potențial ridicat: UAT care au întrunit între 15-29,9 puncte;
- c. potențial mediu: UAT care au întrunit între 5-14,9 puncte;
- d. potențial scăzut: UAT care au întrunit sub 5 puncte.

Analiza rezultatelor obținute pune în evidență următoarele situații:

a) Doar în două cazuri se poate vorbi de *potențial foarte ridicat* al bazei materiale turistice: Cluj-Napoca, cu 32,7 puncte și Sânmartin, 31,7 puncte (pe teritoriul căruia se găsesc stațiunile balneoclimaterice Felix și 1 Mai), cele două deținând împreună 39 % din totalul bazei de cazare a regiunii analizate (22052 locuri). Acestui element i se adaugă diversitatea tipurilor de structuri de cazare și gradul lor ridicat de confort (mai ales în cazul municipiului Cluj-Napoca) sau complexitatea dotărilor pentru turism curativ și de agrement, în cazul comunei Sânmărtin pe teritoriul căreia se găsesc Băile Felix, singura stațiune balneară de talie internațională din regiune, și stațiunea 1 Mai.

b) *Potențial turistic ridicat* au celelalte orașe-reședință de județ, cu excepția Zalăului. Din această categorie, cel mai ridicat punctaj îl deține Baia Mare (27,7) care dispune de o infrastructură de cazare și de agrement foarte variată, localizată în municipiul propriu-zis (hoteluri, moteluri) și în stațiunea Izvoare și complexul turistic Mogoșa, precum și în preajma lacului Firiza (dotări pentru sporturile de iarnă și pentru agrement). Urmează Oradea (18,4), Satu Mare (18,1) și Bistrița (17,3), împreună cu localitățile componente, de asemenea cu infrastructură diversificată și facilități pentru agrement.

În această categorie se înscriu și comunele Sângeorz-Băi (18,7) și Borșa (15,1), cu stațiuni de interes regional, cu multiple și complexe dotări pentru turismul balnear și pentru sporturile de iarnă.

Se adaugă comuna Gilău cu 18,8 puncte acumulate datorită prezenței unor infrastructuri de cazare diversificate, unele de mari dimensiuni, deservind turismul de tranzit și de week-end.

În general, localitățile din această categorie dispun și de un bun potențial de comunicație.

c) Categoria de UAT cu *potențial turistic mediu* al bazei materiale este cea mai largă, înglobând:

- *Comune pe teritoriul cărora se găsesc stațiuni pentru sporturi de iarnă*: Băișoara (13,3), Beliș (13,1) cu stațiunea Beliș-Fântânele, Budureasa (11,5) cu stațiunea Stâna de Vale. De obicei, în această stațiuni și capacitatea de cazare destinată turismului rural este ridicată.

- *Comunele pe teritoriul cărora funcționează stațiunile balneare de importanță locală*: Ileana (13,5) cu stațiunea Bizușa, Nușfalău (11,7) cu Băile Boghiș sau orașul Marghita (9,2).

- *Localități care se dezvoltă exclusiv pe coordonatele turismului rural*: Sâncraiu (10,6), Botiza (10,1), Vadu Izei (10,1), Mărgău (9,1).

- *Localități urbane mici, cu funcție turistică*: Sighetu Marmației (13,7), Gherla (13,2), Câmpia Turzii (9,6), cu bază de cazare diversificată, dar de mici dimensiuni.

- *Localități cu potențial mediu, dar spre limita inferioară a ecartului*:

- orașe mici: Zalău (8,5), Dej (7,2), Beclean (5,5), cu spații de cazare turistică și dotări pentru agrement;

- stațiuni balneare de importanță locală: Tinca (7,5), Vama (7,9), Cojocna (5,2);

- localități rurale deținând diverse spații de cazare și/sau dotări pentru agrement: Mihai Viteazu (7,3), Tiha Bârgăului (6,7), Moisei (6,4), Călinești-Oaș (6,2).

d) Categoria UAT cu *potențial turistic scăzut* revine fie unor orașe lipsite de atractivități turistice, dar care posedă o baza materială în general de dimensiuni reduse - Șimleul Silvaniei (4,0), fie unor localități rurale ce posedă, de obicei, câte o structură de primire și sunt amplasate, în unele cazuri, în lungul unor artere de comunicație rutieră de importanță europeană: Borod (4,5), Ieud (4,5), Fildu de Jos (4,1), Săpânța (3,8), Tureni (3,5), Măguri-Răcățău (3,1), Pietroasa (3,0).

4. Potențialul turistic total a rezultat din însumarea celor trei punctaje parțiale (constituit din potențialul turistic natural și antropic, a căror cumulare permite obținerea potențialului ofertei turistice primare, respectiv potențialul turistic al ofertei secundare) și a condus la concretizarea unei situații conforme cu realitatea turistică actuală (fig. 1).

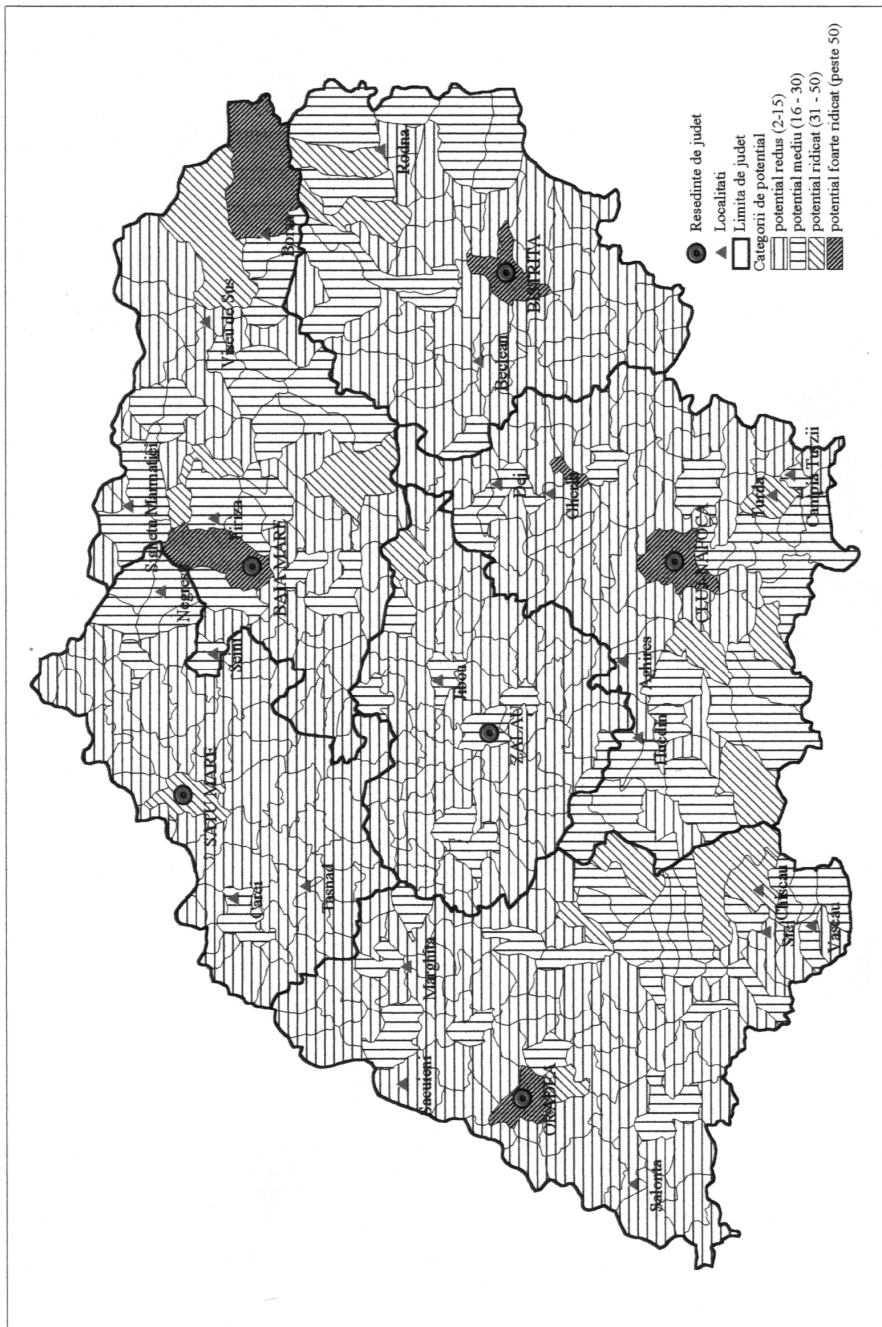

Fig. 1. Categori de potențial turistic total (oferta turistică primară și secundară) la nivelul UAT-urilor din Regiunea de Nord-Vest a României

Potrivit metodologiei aplicate, la nivelul comunelor și orașelor, acestea se încadrează într-un ecart foarte larg – între 3 și 97 puncte. Și în acest caz, a fost realizată o ierarhizare pe patru categorii valorice utilizând o scală crescândă: pentru *potențial turistic redus* – între 2 – 15 puncte; pentru *potențial turistic mediu* – între 16 – 30; pentru *potențialul turistic ridicat* – între 31 – 50, iar pentru *potențialul turistic foarte ridicat* – peste 51 puncte.

a) În prima categorie valorică, a localităților cu *potențial turistic foarte ridicat*, se detașează 6 UAT, care își datorează poziția dominantă, unui cumul de factori de natură diversă:

- Cluj-Napoca - a înregistrat cel mai ridicat punctaj (97 puncte), datorită implicării potențialului turistic antropocumulat pe un interval de două milenii, unei baze materiale dimensionate și complexe, precum și, în parte, și potențialului turistic natural;

- Oradea – se situează pe locul secund, datorită implicării puternice a potențialului turistic antropocumulat și, în parte surselor hidrotermale;

- Bistrița – beneficiază de un potențial turistic antropocumulat valoros și de o bază materială complexă;

- Baia Mare - este singurul oraș din această categorie valorică în cadrul căruia sunt implicate în proporții sensibil apropiate, toate cele trei componente: potențialul turistic natural, antropocumulat și o bază materială complexă;

- Gherla – oraș mijlociu ca număr de locuitori, își datorează poziția aproape în exclusivitate potențialului turistic antropocumulat (cu cele 133 de monumente se plasează pe locul secund, după Cluj-Napoca), la care se adaugă prezența stațiunii Băița în apropiere, dar și poziției pe un drum european important (E576);

- Borșa - este singura stațiune inclusă în prima categorie valorică de localități, poziția sa datorându-se valorii excepționale a potențialului turistic natural (pe primul loc ca punctaj în Regiunea de Nord-Vest) și unei baze turistice complexe, unde se impun hotelurile și complexurile hoteliere cu bază terapeutică.

b) Categoria cu *potențial turistic ridicat*, cuprinde un număr mai mare de UAT a căror poziție este determinată de un complex de factori:

- orașe cu obiective antropice, la care se adaugă și componente ale cadrului natural și baza materială de dimensiuni medii – Satu Mare și Turda;

- orașe mijlocii-mici, cu un potențial turistic natural și antropocumulat ridicat: Târgu Lăpuș și Vișeu de Sus;

- UAT care dețin stațiuni balneoturistice, a căror existență se datorează valorificării potențialului turistic natural, la care se implică și cel antropocumulat, toate dublate de o bază materială complexă: Sângeorz Băi, Băișoara, Beliș-Fântânele, Budureasa (Stâna de Vale), Sânmărtin (Felix și 1 Mai);

- UAT rurale, a căror poziție se datorează prin excelență potențialului turistic natural și în subsidiar bazei materiale: în Carpații Orientali – Rodna și Ocna Șugatag; în Munții Apuseni – Pietroasa, Vadu Crișului, Bulz și Ileanda – în Podișul Someșan;

- O situație particulară înregistrează comuna Gilău, a cărei poziție se datorează cu potențial turistic natural morfologic, cu o bază turistică dimensionată și situarea pe axa rutieră europeană E60.

c) Categoria incluzând UAT cu *potențial turistic mediu* este concentrată în Munții Apuseni, regiunea munților vulcanici și Depresiunea Maramureșului, bazinul Someșului Mare și Munții Bârgăului. Insular, se detașează în marea masă a UAT-urilor cu potențial turistic redus, orașe și comune care dețin un număr relativ ridicat de obiective antropice - Zalău, Jibou, Dej.

d) Categoria incluzând UAT-uri cu *potențial turistic redus* are o distribuție teritorială extrem de eterogenă, fiind prezentă, practic, pe tot cuprinsul regiunii supuse analizei, remarcându-se totuși, o concentrare mai ridicată în arealele mai joase (colinare și de câmpie), unde slabei reprezentări a componentei morfologice, se adaugă o prezență mai redusă a unor obiective antropice care înmagazinează valențe turistice semnificative.

BIBLIOGRAFIE

1. Ciangă, N. (1984), *Economia turismului în Depresiunea Transilvaniei*, Studia Universitatis Babeș- Bolyai, seria Geol.-Geogr., Cluj-Napoca.
2. Ciangă, N. (1985), *Turismul în Munții Apuseni*, Studia Universitatis Babeș- Bolyai, seria Geol.-Geogr., Cluj-Napoca.
3. Ciangă, N., Rotar, Gabriela, Dezi, Șt. (1999), *L' aménagement touristique des franges interdépartementales du nord-ouest de la Roumanie*, Studia Universitatis Babeș- Bolyai, nr. 2, Cluj-Napoca.
4. Ciangă, N., Rotar, Gabriela., Dezi Șt. (2001), *Tipuri de amenajare turistică cu impact regional și interjudețean în partea de nord- vest a României*, în rev. "Geography within the Context of Contemporary Development", Edit. Napoca Star, Cluj-Napoca.
5. Ciangă, N., Rotar, Gabriela, Dezi Șt. (2001), *Types d'aménagement touristique dans les zones montagneuses des franges interdépartementales du nord-ouest de la Roumanie*, în Rev. Geography within the Context of Contemporary Development, 1999, Edit. Napoca Star, Cluj-Napoca.
6. Ciangă, N., Dezi, Șt. (2001), *Implicațiile turismului în dezvoltarea Regiunii de Nord-Vest a României*, în rev. Seminarului Geografic "Dimitrie Cantemir", ed. A XXI-a, Iași (in press.).
7. Dezi, Șt. (1997), *The Rustic Castles and The Walled Churches from The Târnave Plateau- A Characteristic Touristical Component*, în rev. Noosfera editată de Centrul Carpato - Danubian de Geoecologie, București.
8. Dezi, Șt. (1997), *Patrimoniul turistic antropic feudal din bazinul Târnavelor - componentă turistică specifică; aspecte de geografie istorică și fizionomică*, Analele Universității din Oradea, Seria Geografie, Tom. VII, Oradea.
9. Dezi, Șt. (1998), *Westschätzungen über die Wichtigsten Degradationsfaktoren des touristischen Potentials und einige Vorbeugungs und Bekämpfungsmaßnahmen gegen ihrer Aktion*, Studia Universitatis Babeș- Bolyai, nr. 1/1998, Cluj-Napoca.

RÉFLEXIONS SUR LES COMMENCEMENTS DU PHÉNOMÈNE TOURISTIQUE

AL. PĂCURAR¹

ABSTRACT.- *Reflexions on the Beginnings of the Touristic Phenomenon.* The author presents the general evolution of the touristic phenomenon from ancient times up to the present. The main stages of the appearance and development of the forms of international tourism are shown and the impact of transportation on the development of international tourism is emphasized.

*

Les déplacements pour l'obtention de la nourriture dans la commune primitive, ensuite les voyages en vue de l'échange de produits, aussi bien que les guerres, sont les premières motivations des voyages. Même si ceux-ci ne peuvent pas s'identifier aux voyages dans des buts touristiques, ils ont contribué grâce à la curiosité naturelle des hommes à éveiller le désir de déplacement pour la connaissance de l'horizon local. Dans l'Antiquité l'apparition du voyage touristique est certain.

Dans la Grèce antique, les Grecs désiraient être en sécurité lorsqu'ils visitaient des villes plus lointaines; une sorte de contrats de visites réciproques étaient conclus entre les gens ayant la même occupation. Les pèlerinages aux lieux saints, les bains curatifs, les jeux et les fêtes entraînaient un nombre important de gens. Ainsi, les temples de Dodone et Delphes attiraient des pèlerins de tous les coins de la Grèce, ensuite les jeux sportifs organisés régulièrement à Delphes (tous les quatre ans), Corinthe (les jeux Isthmiques), Némée (les jeux hippiques) aussi bien que les jeux d'Olympie. Les Jeux Olympiques étaient des occasions de rencontre pour des gens venus dans ce but. En ce qui concerne les Jeux Olympiques, apparaissent les premières manifestations "de propagande" et "d'organisation" des voyages, car la date et le programme des jeux étaient annoncés à la population des villes par des messagers montés.

Dans la Rome antique, le système social a créé les conditions pour une couche sociale riche de voyager pour le plaisir ou pour enrichir ses connaissances; la majorité des voyages avaient des buts commerciaux, militaires et culturels (en particulier pèlerinages). La construction des routes et la technique des communications ont beaucoup favorisé la circulation des hommes. Par l'édification d'un véritable système de routes, à part les marchandises transportées, le déplacement des militaires, etc., on favorisait le déplacement dans des buts de récréation soit vers des zones littorales – Rome-Ostie, soit vers des centres à eaux thermales – Herculane (Ad aquas Herculis sacris) ou les Bains Geoagiu (Germisara, ensuite Thermae Dodone), Acque Sulis (Bath) en Angleterre etc.

Pendant le règne de l'empereur Auguste (63 av.J.-C. – 14 apr.J.-C.), des voitures de poste impériales circulaient selon un horaire fixe, les voyageurs pouvant se reposer pendant qu'on changeait les chevaux.

¹ *Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de Geografie, 3400 Cluj-Napoca, România.*

Plus tard, des agences privées s'occupaient de l'organisation des voyages, alors que le pouvoir impérial favorisait la construction d'auberges, d'endroits de relais de poste et de repos.

Un nombre croissant d'étrangers affluaient vers Rome, qui portaient comme signe distinctif un insigne en bronze ou en ivoire "tessera hospitalis", qui leur assurait la sécurité et l'hospitalité, et des guides instruits, appelés "perigeta" ou "exegeta", les conduisaient en ville et leur présentaient les lieux d'intérêt public.

On peut parler d'une intense circulation vers les bains curatifs dans le cadre de l'empire, où il y avait une série de stations thermo-minérales du temps des Romains – Aquincum en Hongrie, Vichy et Aix-les-Bains en France, Aachen en Allemagne, Bath en Angleterre ou les bains de Roumanie cités ci-dessus, aussi bien que vers ceux de la Péninsule Italique – Balae, Cantibus et Puteoli, fréquentés par les riches patriciens.

Au Moyen Age, la gamme sociale des voyages s'élargit; dans ce cadre il faut énumérer les ambassadeurs, les commerçants, les prêtres, les pèlerins vers les lieux saints. Ensuite, un segment de plus en plus important est formé par des scientifiques, des compagnons et des étudiants qui allaient vers les grands centres universitaires, puis il y avait aussi les artistes ambulants. Dans cette période la sécurité des routes était incertaine et le voyage en soi n'était pas un plaisir, ce qui est démontré par de nombreux livres de voyage. Ainsi, le premier guide touristique est considéré être le livre du moine Aimeri Picaud de 1130, qui s'adressait aux pèlerins vers Santiago de Compostella, en leur proposant le trajet le plus sûr.

L'apparition des fameux centres manufacturiers (Lyon, Bruges, Milan pour les tissus, Cordoue pour le cuir, Tolède, Nuremberg pour les aciers, etc.) détermine l'intensification des échanges commerciaux et implicitement, fait croître les déplacements. Le bassin de la Mer Méditerranée polarisait les routes commerciales: les villes italiennes – Venise, Gênes, ensuite les villes françaises commerciales – Marseille, Lyon, Bordeaux, les villes allemandes – Nuremberg, Munich et ceux du nord – Bremen, Hambourg, les villes de Flandre – Anvers, Bruges, etc. Par la suite, le commerce s'étend vers l'est (voir le rôle des villes de la Ligue Hanséatique) et vers le Nouveau Monde, les villes de la côte atlantique – Bordeaux, Séville, Lisbonne, Londres, etc. - devenant de plus en plus importantes.

Suite à l'approfondissement de la division du travail, le commerce intérieur et international se développe, les produits se transforment en marchandises, la circulation de l'argent se développe et l'économie naturelle se transforme en économie de marché. La découverte du Nouveau Monde et de la route des Indes favorise le développement de vastes empires coloniaux avec des répercussions dans le développement du commerce entre les métropoles et les colonies. La circulation commerciale en voie de développement entraîne l'essor de la circulation des voyageurs; les premières migrations massives commencent d'Europe vers le Nouveau Monde.

De grands déplacements humains ont eu lieu aussi pour des buts religieux, tant ceux des chrétiens qui se déplaçaient vers une série de centres de pèlerinage (Rome, Jérusalem, etc.) que d'autres ethnies: les musulmans, qui allaient en pèlerinage vers Mecque ou les brahmanes, qui se dirigeaient vers Benares, etc. Des pèlerinages comme celui de 1478-1480, entrepris à l'occasion de la bénédiction de l'Eglise Frauenkirche de Munich, a donné lieu au premier recueil de dates concernant la statistique du tourisme, 124 000 visiteurs étant enregistrés.

Parallèlement au transport des marchandises et aux voitures de poste, se développe le transport sur l'eau. L'habitude d'offrir le logement se perpétue un certain temps au Moyen Age, de sorte que les nobles munis de lettres de recommandation se font loger par

d'autres seigneurs ou prélats. Les monastères et les auberges offrent cependant le plus grand nombre de places aux voyageurs. De nombreux décrets commencent à protéger les voyageurs, comme celui de 1254 en France, qui limite le logement dans les auberges aux voyageurs, ou ceux de 1314 et 1315 de la ville de Zurich, qui disposent le dépôt des armes blanches des voyageurs durant leur logement ou punissent les aubergistes qui s'approprient les biens des voyageurs décédés, ou encore des réglementations concernant la propreté ordonnées par la ville de Lucerne, qui sont les premières réglementations juridiques des transports touristiques.

Aux XVe-XVIe siècles, les missionnaires commencent à voyager de plus en plus loin et entrent en contact avec d'autres espaces culturels dont la description éveille la curiosité et l'intérêt.

La couche sociale de la bourgeoisie qui commence à se développer dispose d'une plus grande mobilité, n'étant pas liée à un domaine foncier. Avec la formation des États centralisés et la croissance de l'autorité royale, la majorité des nobles s'installent à la Cour, en se déplaçant vers leurs propriétés au printemps et à l'automne, générant de la sorte les premiers voyages de villégiature auxquels participe la bourgeoisie de l'époque.

Une nouvelle motivation de voyage est énoncée par l'écrivain français Montaigne (1533-1542), qui anticipe le mobile de l'époque actuelle, en avouant qu'il "a voyagé pour voir de nouveaux pays, vivre de nouvelles expériences, apprendre et se divertir", comme il affirme dans "Essais", marquant le début de nouvelles préoccupations dans le mode de vie de l'intelligentsia et de la bourgeoisie en général.

Avec l'affirmation du pouvoir maritime de l'Angleterre et la liberté d'établir des contacts permanents avec ses propres colonies, la coutume d'envoyer la jeune génération parfaire son éducation à l'étranger s'enracine. A cette occasion, apparaissent les termes de "tourisme" et "touriste".

Jean Jacques Rousseau (1712-1778) relate dans "Confessions" ses impressions touristiques dans les Alpes, influençant la motivation des voyages dans les zones montagneuses vers l'admiration de la nature et des anciens vestiges, tendance qui se développera avec la période romantique.

Avec la croissance du trafic de voyageurs apparaissent les premiers établissements hôteliers, dès les XVIe-XVIIe siècles, et les communications – les routes et les moyens de transport – se développent également. En Europe de l'Ouest on ressent de façon plus aiguë le manque des routes, pour la construction desquelles une série de mesures sont prises. En Angleterre la construction des routes commence en 1663, en France en 1716 et en Allemagne en 1751. Sur le territoire des Principautés Roumaines on prend les premières mesures pour l'amélioration de la qualité des routes – la route de Lemburg entre Lvov et Bucarest, sur la Vallée du Siret, la route de Lipsca entre Leipzig et Bucarest, par Sibiu et Bucarest, par le col de Bran, et la route commerciale entre Bistrita et Suceava, par le col de Tihuta, construit à la fin du XVIIIe siècle.

Si les routes se construisaient lentement, le progrès des moyens de transport était plus rapide. En France l'utilisation des voitures à cheval collectives a commencé au milieu du XVe siècle, en 1594 elle a été réglementée et en 1597 elle a été complétée avec la modalité de fonctionnement des stations. Entre Londres et les villes limitrophes, la première voiture de poste a été introduite en 1609, par la suite ce type de transport s'est développé graduellement, de sorte qu'à la fin du XVIIIe siècle il y avait trois courses hebdomadaires vers Paris; on peut citer d'autres exemples en Europe: Paris – Bruxelles, une course quotidienne, Augsbourg – Rome, une course hebdomadaire, etc. Parallèlement, grâce au progrès technique, la vitesse des voyages

augmente sur les nouvelles routes, de 50 km/jour à 80 km/jour à la fin du XVIIIe siècle. Dans cette période la distance entre Paris et Marseille se parcourait en 13 jours, Paris – Bordeaux en 6 jours, Londres – Manchester en 4 jours et Calais – Paris en 34 heures.

La transformation de la circulation des voyageurs en tourisme a commencé à la fin des guerres napoléoniennes et elle s'est manifestée initialement par la croissance du nombre de touristes anglais, en particulier vers l'Italie par la France et la Suisse. Leur exemple est pris par les Français, les Allemands, les Autrichiens et les Hollandais.

La découverte du moteur à vapeur et son application aux bateaux et aux trains a donné une vive impulsion au développement du tourisme. L'inventeur américain Robert Fulton fait sa première démonstration en 1807, avec le bateau "Clermont" sur la rivière Hudson, et le bateau "Savannah" traverse en 1818 l'Atlantique propulsé par le moteur à vapeur. En Europe, sur le Danube, la Société pour la navigation sur le Danube est créée en 1829 et le premier bateau Peste - Vienne part en septembre 1830.

La première voie ferrée pour locomotives à vapeur a été ouverte à la circulation en Angleterre en 1830, entre Liverpool et Manchester, train qui a parcouru la distance de 51 km en 2 heures. L'invention de l'Écossais Mac Adam, par laquelle les trains circulaient sur des terrassements construits en pierre cassée, est également liée à l'extension des voies ferrées en Europe, réalisée entre 1830-1880.

Parallèlement au développement des transports, se développent les stations balnéaires vers lesquelles se dirigent un nombre important de touristes, au XIXe siècle étant mentionnées approximativement 160 stations balnéaires en Europe. Parmi celles-ci figurent Baden-Baden, Wiesbaden, Aachen, Kissingen en Allemagne, Baden bei Wien et Gasteren en Autriche, Karlsbad et Marienbad en Tchécoslovaquie et Ramlosa en Suède, Spaa en Belgique, Bath en Angleterre, Ischia en Italie, quelques-unes d'entre elles ayant une fréquence de quelques dizaines de milliers de touristes par an. Puis, la mode dicte les voyages à la mer; ainsi apparaissent initialement des stations au bord de la Mer du Nord (moins hospitalière) aussi bien qu'au bord de la Méditerranée, sur les côtes françaises et italiennes, les fameuses Rivières – la Côte d'Azur, Riviera del Ponente et Riviera del Levante (Berlescu, Elena, 1971).

Au XIXe siècle on a construit les routes à travers les cols des Alpes: par le col Simplon entre 1801-1805, par les cols Saint Bernard le Petit et Stilsfer en 1824, la route Gotthard et Alpengellerstrasse en 1830, la Suisse et l'Autriche étant envahies par des touristes.

Dans la première moitié du XIXe siècle le développement du tourisme a été précédé par l'amélioration des conditions de logement dans les hôtels. Dans les grandes métropoles européennes Paris, Londres, Berlin et Vienne, les prix étaient élevés, favorisant seulement les touristes aux gros revenus; les autres catégories sociales utilisaient les habitations privées louées. Dans des États comme l'Italie, la Suisse et l'Autriche, les difficultés de voyage étaient dues aussi aux systèmes monétaires de ceux-ci, qui défavorisaient les touristes; le phénomène était aggravé par la désintégration des États. En Italie, chaque État avait ses propres réglementations, ses propres douanes, et en Suisse chaque canton avait ses propres réglementations concernant les devises. En Autriche le système douanier et policier était beaucoup plus lourd et même restrictif, car les étrangers ne pouvaient entrer sur le territoire autrichien que s'ils avaient un passeport avec le visa du consulat autrichien du pays d'origine et après un contrôle détaillé à la frontière. Ceux qui visitaient Vienne étaient obligés de se présenter à la police où, en échange du passeport et d'une taxe, ils recevaient, pour la durée de leur séjour dans la capitale, un permis de séjour.

Cependant, la circulation touristique internationale continuait de se développer malgré ces mesures restrictives et obstacles (c'était la période des révolutions de 1848, quand à tour de rôle, toute l'Europe était saisie par les mouvements contestataires des peuples qui désiraient l'émancipation politique et sociale).

Les premières mesures de limitation de l'écoulement des revenus apparaissent maintenant par la limitation des départs touristiques, appelées "out-going". Depuis le XIXe siècle on peut parler de l'apparition de l'industrie touristique, dont se lie tout une série de nouvelles activités dans l'industrie hôtelière, dans l'édition de guides ou le métier de guide, restaurateur, croupier, etc.; dans la deuxième moitié du siècle a lieu l'ouverture du premier bureau de voyage dont le but était l'organisation des voyages en groupe et dont le fondateur a été l'Anglais Thomas Cook. Initialement, l'organisation des voyages a eu des buts socio-moraux, c'est-à-dire la participation à une série de réunions à caractère religieux. Thomas Cook entame les négociations avec la société ferroviaire Midland pour le transport à prix réduit, aller-retour, de groupes de personnes; l'offre étant acceptée à titre d'expérience, en 1841 la société de voies ferrées transporte un groupe de 570 personnes participant à une réunion de Loughborough, qui paye un shilling pour une distance de 24 miles entre Leicester et Loughborough. L'idée visionnaire de Cook prend et la première compagnie du même nom est créée, avec des ramifications partout dans le monde, dont se lie le développement du tourisme international dans la deuxième moitié du XIXe siècle; le personnel de la compagnie s'accroît de 5 employés en 1845 à 1714 en 1890. En 1851 la firme organise la visite de l'Exposition Universelle de Londres, qui recevait 165 000 visiteurs, et l'organisation de l'Exposition Universelle de Paris de 1855 marque le début de son activité à l'étranger. En 1872, la firme Cook organisait déjà des tours de Suisse, Italie, et la même année elle organisait le premier voyage autour du monde. Le succès de la firme Cook est dû à l'introduction dans le système unitaire de tickets de voyage, à l'étroite liaison avec les prestataires du tourisme et à l'attention accordée au voyageur. Son exemple a été suivi par d'autres bureaux de voyage d'Angleterre, Allemagne, France, Norvège, Hollande et Suède. Depuis 1872, le bureau américain de voyage "American Express" a étendu son activité en Europe par l'arrivée sur l'ancien vieux continent du premier groupe de touristes américains, avec des conséquences des plus importantes. Cependant, les dernières décennies du XIXe siècle aussi bien que la première décennie du XXe siècle sont dominées par les touristes anglais, qui ont modelé le développement du tourisme.

Le perfectionnement des bateaux et de la navigation ont impulsé les voyages transcontinentaux - c'est l'époque des grands transatlantiques qui traversent les océans du monde. L'édification du réseau mondial de voies ferrées a beaucoup favorisé la circulation touristique, celle-ci devenant plus rapide et moins chère, plus commode et sûre pour des masses de plus en plus larges; des liaisons ferroviaires apparaissent entre les points extrêmes du continent, favorisant le déplacement - l'exemple de l'Orient Express dont l'aura rétro attire de nos jours encore les clients est édifiant (Cocean, P., 1996).

L'industrie hôtelière se développe et commence à se spécialiser: apparaissent des hôtels destinés aux voyageurs en transit, situés aux points d'intense trafic, des hôtels de luxe dans les grandes métropoles, des hôtels dans les stations balnéaires et climatiques, quelques-uns d'entre eux emblèmes de marque encore aujourd'hui: Grand Hotel et Hotel de Louvre, Ritz à Paris, Hotel Gellert à Budapest, Hotel Russel, Charing Cross Hotel à Londres, Keiserhof à Berlin, Waldorf Astoria à New York, Athénée Palace à Bucarest, Hotel Negresco à Nice, etc. La fin du XIXe et le début du XXe siècle constituent un véritable boom de la construction hôtelière. Le nombre des villégiaturistes dans les stations thermales et climatiques s'accroît - Vichy, Aix-les-Bains, Biarritz, Deauville, Cannes, Nice, Monte Carlo, San Remo sont les plus fréquentées. Les casinos apparaissent, tels que celui de Monte Carlo, ouvert depuis 1855, qui sont fréquentés par la haute société de l'époque.

Un important facteur stimulant pour le développement de la circulation touristique, qui commence à se faire sentir dès la deuxième moitié du XIXe siècle, a été le sport et parmi ses disciplines, l'alpinisme a eu un rôle prédominant au début. Des associations d'alpinisme naissent en Angleterre, Suisse, France, Autriche, Italie, dont les membres, les alpinistes, attireront l'attention sur le potentiel des zones montagneuses, stimulant la circulation touristique interne et internationale. Des chalets de refuge commencent à apparaître, ensuite des hôtels, des voies ferrées étroites à crémaillère pour faciliter l'accès et même des funiculaires. Le mouvement sportif s'amplifie, le Français Pierre de Coubertin fait renaître l'esprit olympique, mobilisant la communauté mondiale qui décide en 1894 à Paris qu'à partir de 1896, tous les quatre ans auront lieu les Jeux Olympiques Internationaux. La première édition a lieu à Athènes en 1896 et ensuite, jusqu'à la première guerre mondiale, à Paris, Saint Louis, Londres et Stockholm. De grandes masses d'hommes seront attirées vers ces olympiades, s'ajoutant au nombre des touristes. Puis, d'autres disciplines sportives s'affirmeront comme modalités d'amplification des flux touristiques. Ainsi, le ski, le cyclisme, les courses automobiles et les raids aériens élargissent l'horizon de la connaissance et éveillent la curiosité pour de nouveaux espaces, pour de nouvelles cultures et civilisations. Après la première guerre mondiale l'avion commence à devenir un moyen de transport destiné aux voyageurs et l'automobile conquiert de nouveaux segments de la population (surtout après 1905, quand Ford lance le célèbre modèle d'automobile Ford T, pour les masses).

Malgré le développement du tourisme, jusqu'en 1914 il n'y avait pas de statistiques touristiques, mais seulement des données disparates et fragmentées; leur connaissance nous donne tout de même une idée sur les dimensions du phénomène touristique. Ainsi, en 1896, Paris a été visité par approximativement 1 million de touristes étrangers, Berlin par plus de 700 000 touristes, Vienne par 400 000 touristes, Munich par 300 000 et Zurich par plus de 200 000 touristes étrangers. Les économistes de l'époque ont estimé les revenus rapportés par le tourisme international à 40 millions de couronnes pour l'Autriche entre 1890-1902, pour la Suisse en 1890 à 120 millions de francs suisses et pour l'Italie les revenus ont atteint 300 millions de livres en 1897 et 750 millions de livres en 1913. Ces chiffres prouvent que le tourisme était devenu une activité profitable, génératrice de revenus et d'emplois, l'activité touristique se développant malgré des formalités difficiles pour l'obtention des visas, à la frontière, à la douane, et malgré les limitations de devises; en plus, les pays forment leur offre touristique en fonction de leur potentiel naturel et anthropique, des possibilités économiques qui les caractérisaient.

Au début du XXe siècle, une spécialisation dans le domaine du tourisme commençait déjà à prendre contour. En France, Suisse, Italie, Autriche et Allemagne, à part l'initiative privée, les offres touristiques commençaient à s'organiser et à se diversifier, par l'implication des communautés locales, et des associations et des coopératives locales spécialisées dans l'activité touristique commençaient à apparaître. En France sont créées des corporations d'initiative qui coordonnent sur plan local l'activité des firmes touristiques et qui créeront en 1914 le premier Office National du Tourisme ayant un rôle dans la coordination et la recommandation des actions dans le domaine du tourisme, aussi bien qu'un certain rôle dans la propagande touristique. On remarque le fait que les autorités locales n'étaient pas encore conscientes de l'importance des activités touristiques comme une chance de revenus, comme un accélérateur du développement économique, comme promoteur de l'image.

La première guerre mondiale interrompt brusquement le mouvement touristique international, qui est repris après 1919 avec toute une série de transformations causées par l'apparition de nouveaux Etats sur la carte de l'Europe.

La première guerre mondiale a été suivie par de nombreuses modifications dans la circulation touristique: l'offre touristique s'est déstructurée, la demande touristique s'est amplifiée par l'inclusion de nouvelles masses de voyageurs aussi bien que par l'apparition de nouvelles motivations de voyage, les destinations touristiques se sont multipliées suite à l'évolution des moyens de transport, de nouvelles habitudes de voyage ont été adoptées, tout cela esquissant un nouveau tableau de la circulation touristique internationale.

L'offre touristique internationale s'est différenciée et s'est élargie; aux pays touristiques traditionnels se sont ajoutés de nouveaux pays promouvant une propagande soutenue qui faisait connaître leur offre, en les propulsant dans la conscience des consommateurs de tourisme – la Tchécoslovaquie, la Roumanie et la Yougoslavie, suivies par la Pologne, la Hongrie et la Bulgarie, qui sont entrés sur le marché mondial du tourisme.

L'activité touristique n'est plus regardée seulement comme une activité économique privée, mais elle est regardée comme une activité économique qui peut offrir des solutions pour la sortie de la crise; les Etats s'impliquent par une série d'organismes propres, spécialisés, dans l'orientation et la politique générale de développement du tourisme. La politique des visas, l'apanage de l'Etat, devient un instrument pour favoriser (l'encouragement de la circulation touristique des citoyens des pays riches – Angleterre, Allemagne, Etats-Unis) ou pour restreindre les déplacements touristiques. Les interventions de l'Etat ont eu lieu aussi dans le domaine financier, assez précaire après la guerre, car la compétitivité touristique de certains pays européens a été sérieusement affectée par les dépenses de guerre, par les destructions provoquées par celle-ci et par certaines transformations politiques et sociales profondes (le cas de l'Allemagne, de l'Autriche et de la Russie) conduisant à l'apparition de pays à devise forte et à d'autres à devise faible. Les Etats à devise forte ont adopté des mesures destinées à protéger leur industrie touristique en crise à cause de la réduction de la circulation touristique provenant des pays à devise faible. Les problèmes financiers se sont aggravés avec la crise économique générale de 1929-1933, les problèmes de devises des pays européens qui ont commencé à appliquer des restrictions aux voyages à l'étranger se sont accentués; l'Allemagne a été le premier pays européen (suivi bientôt par d'autres pays) qui a introduit en 1931 de telles restrictions. Par conséquent, la circulation touristique intereuropéenne diminue, mais la circulation touristique de provenance américaine s'accroît (Cristureanu, Cristiana, 1992).

Le tourisme étant reconnu comme "une marchandise invisible", les revenus provenant de l'activité touristique ont la même importance que ceux provenant d'exportations. Une série de limitations du nombre de touristes commence, car certains pays établissent des corrélations entre l'exportation des marchandises et l'importation du tourisme. Par exemple, l'Allemagne conditionnait le départ des Allemands en Suisse par l'achat de houblon, sucre et combustible solide par la Suisse en Allemagne, la Pologne conditionnait le départ des Polonais en Autriche par l'obligation de celle-ci d'acheter en Pologne un nombre d'animaux domestiques pour chaque touriste polonais (Cristureanu, Cristiana, 1992).

Des facilités sont accordées aux touristes étrangers pour élever la compétitivité du tourisme: des réductions de 50-80% du coût du transport sur les voies ferrées en Tchécoslovaquie, Autriche, France, Italie, avec une croissance progressive de la réduction en fonction de la distance parcourue; ensuite, des pays comme la Belgique, la Suisse, la France accordent des bons d'essence aux automobilistes; d'autres pays comme l'Allemagne, l'Italie et la Yougoslavie accordaient des facilités financières (la paye des services touristiques dans une devise moins chère). Toutes ces mesures commerciales représentent des stimulants pour les touristes et font l'offre touristique plus tentante.

Avec le développement du transport automobile et aérien, la circulation touristique s'est déplacée des voies ferrées vers les chaussées et les aéroports, conduisant au développement de l'infrastructure de ces types de transport et, en relation avec ce développement, apparaissent les stations d'approvisionnement de combustible et les motels au bord des routes. Une nouvelle forme de tourisme apparaît, le camping, où les touristes transportent eux-mêmes l'équipement nécessaire.

Les moyens modernes de transport réduisent le temps affecté au voyage, le touriste ayant la possibilité de visiter plus d'endroits et ainsi, le tourisme de villégiature se transforme partiellement en tourisme de circuit, le tourisme passif, sédentaire, se transforme en tourisme actif, sportif, dynamique.

La légifération des congés payés crée des prémisses favorables pour le développement du tourisme; les premières légiférations qui apparaissent en Italie – 1927, Allemagne – 1934, Belgique et France – 1936, accordent des périodes différentes de vacances (en fonction du pays) aux employés industriels et de nouvelles organisations apparaissent pour l'organisation des loisirs de ces nouvelles catégories sociales qui s'ajoutent à la masse des touristes, comme en 1922, en Angleterre, "Workers Travel Association", qui en 1927 organisait des excursions pour 60 000 travailleurs (Cristureanu, Cristiana, 1992).

La Roumanie n'est pas restée en dehors des flux touristiques, mais sa désintégration en trois principautés et l'union relativement tardive de celles-ci, en 1918, n'a pas favorisé la circulation touristique. Le tourisme international s'est réduit aux départs d'un nombre limité de Roumains à l'étranger, qui appartenaient aux classes très riches, alors que les Principautés n'étaient visées que par des commerçants, des diplomates et sporadiquement par des voyageurs. Après la Grande Union, réalisée sous la dynastie de Hohenzollern, la Roumanie se range parmi les Etats modernes: si le tourisme international était trop peu valorisé (malgré les préoccupations et les efforts dans ce sens, il existait une excellente propagande, voir la revue ONT "La Roumanie" de la période de l'entre-deux-guerres), le tourisme intérieur était relativement développé (en particulier le tourisme balnéaire).

Des sociétés touristiques qui promouvaient la connaissance du pays et le tourisme sont créées dès la fin du XIXe siècle; en 1895, "Societatea Carpatina" de Sinaia organisait des excursions dans les Monts Bucegi, "Societatea turistilor români" en 1903, "Touring-Clubul României" créé en 1925, "Fratia Munteana" de Transylvanie avec plusieurs sections et plus de 4000 membres, "Prietenii Marii" – 1925, avec son propre camping, "Liga navala", le premier club nautique roumain. Il faut dire un mot sur le Touring Club de Roumanie, qui a édité de nombreuses cartes touristiques d'une exactitude particulière et d'une qualité cartographique inégalée jusqu'à aujourd'hui (les cartes touristiques des massifs Retezat, Bucegi-Gârbova, Ceahlăul et les Gorges de Bicaz, Făgăraș, etc.).

Automobil Clubul Român est une présence vive, manifestée tant par la participation à de nombreux rallyes nationaux et internationaux, l'approvisionnement en combustible, des informations accordées aux touristes par des dépliants, que par l'édition de cartes et d'atlas routiers d'une haute qualité.

En 1924 est créé l'Office National du Tourisme (ONT), organisation officielle qui, par une série de réorganisations successives, est incluse dans le Ministère de l'Intérieur depuis 1936, ayant les attributions suivantes:

-le développement du tourisme par la coopération entre les institutions centrales et locales de l'Etat et les institutions privées;

-l'information du public sur le programme d'organisation touristique;

-l'organisation de la modernisation des moyens de transport, de l'infrastructure des transports, des hôtels, etc;

-une propagande touristique active par la publication et la diffusion de matériaux audio-visuels.

Sur la base de conventions conclues avec CFR, l'Office National du Tourisme assure une série de facilités, par des réductions pour le transport: 50% pour 42 stations, 25% pour 74 stations et 25-50% pour 15 stations d'hiver. Le réseau d'hôtels se développe à Mamaia, Vâlcov, Balcic, Turnu Severin, aussi bien que dans les stations de montagne et balnéoclimatiques – Sinaia, Predeal, Calimanesti, Vatra Dornei, Slanic Moldova, Baile Herculane, etc. (Țeposu, V., Pușcariu, V., 1932).

La propagande touristique internationale est effectuée par les bureaux ONT de Paris, Berlin, Prague, Varsovie, en 1937 l'Office ayant 19 vitrines de propagande touristique dans 19 villes européennes, aussi bien que des stands touristiques spéciaux aux expositions mondiales et spécialisées de l'époque: Paris, New York, Milan, Leipzig, Prague, Breslau, Bari, Belgrade, Lvov. L'Office publie la revue "La Roumanie", revue de propagande touristique (inégalée jusqu'à présent en ce qui concerne l'art photographique), et une série de livres et films documentaires sur Bucarest, les monastères de Bucovine, le pays de Hateg. "Le mois de Bucarest", activité journalistique et expositionnelle déroulée au mois de mai entre 1935-1939, publie différents matériaux de propagande touristique: "Bucurestii Vechi", "Bucarest et ses environs", "Palatul regal" et "Bucurestiul pitoresc".

Suite à ces activités soutenues de propagande, en 1936 la Roumanie a été visitée par 104 000 touristes étrangers et 55 000 Roumains sont partis à l'étranger; dans le pays, le mouvement touristique intérieur a entraîné plus de 0,6 millions de personnes.

L'infrastructure d'accès était cependant insuffisamment développée, mais il faut remarquer qu'elle était supérieure à tous les pays voisins (ce qui aujourd'hui n'est plus le cas), et dans le domaine des transports aériens, la Roumanie disposait déjà en 1919 d'un réseau (nettement étendu dans les années 30) de transports avec des liaisons vers Paris, Sofia, Budapest, Vienne, Milan, Varsovie.

La seconde guerre mondiale réduit beaucoup le mouvement touristique, ensuite la Roumanie tombe dans la sphère d'influence soviétique, ce qui bouleversera l'ordre d'Etat et constitutionnel qui avait assuré le progrès ininterrompu du pays depuis 1866.

Après l'instauration du communisme en Roumanie, le pays s'autoexclut du mouvement touristique international jusque vers le milieu de la 6e décennie du XXe siècle, quand apparaissent des possibilités limitées d'effectuer des excursions à l'étranger selon d'autres critères que la fidélité et l'obédience envers le parti communiste.

La Roumanie devient une cible préférée pour les touristes des pays de l'Est et en particulier pour les Tchèques et les Slovaques pour le littoral roumain, mais dans les années 80, ceux-ci se dirigent vers le littoral bulgare et yougoslave.

Après 1990, le désir des Roumains de voyager à l'étranger s'accroît de manière explosive; mais la politique restrictive des visas pour les Roumains limite les départs dans les pays européens et nord-américains à quelques centaines de milliers par an, alors que les Roumains peuvent visiter sans visas la Bulgarie, la Turquie, l'ex-Yougoslavie. La politique incohérente et partisane de privatisation du secteur touristique, qui mène à une crise de celui-ci, décroît la qualité des services, de sorte que le nombre des touristes étrangers qui visitent notre pays diminue. En 1995 on a enregistré 2,8 millions de touristes étrangers (4% de moins qu'en 1994, leur provenance étant la suivante: 38% CEI, 17% Bulgarie, 13% Hongrie, 13% Yougoslavie, 3% Turquie et 18% autre pays (les pays développés). Les chiffres sont évocateurs si l'on pense aux possibilités financières et à la qualité des touristes des pays avec des valeurs élevées.

L'Office National du Tourisme et le Ministère du Tourisme organisent l'activité touristique, étant affiliés aux grandes organisations touristiques internationales, à l'Organisation Mondiale du Tourisme (OMT) et à l'Union Internationale des Organismes Officiels du Tourisme (UIOOT).

Il y a eu deux tendances qui préfigurent une lente modification d'une situation, longtemps statique: celle de dépassement la zone européenne lors des déplacements touristiques pour les européens, jusqu'aux événements du 11 septembre 2001 à New York. D'une part, le désir de voyager à l'étranger est direct et hautement dépendant du niveau et de l'évolution des revenus individuels.

D'autre part, la tendance de croissance des voyages à l'étranger, qui suit un rythme plus rapide que celle du tourisme à l'intérieur du territoire national est observée dans tous les pays industriels.

Sur un marché qui s'est internationalisé progressivement, l'ouverture touristique générale du monde qui était en train de se produire et qui a pris une tournure spectaculaire s'est effondrée après les attaques terroristes du 11 septembre qui se sont produits à New York et Washington. Les transports aériens ont baissé d'une manière spectaculaire. Le tourisme international semble être en crise!

BIBLIOGRAFIE

1. Barbier, B. (1987), *Ski et stations de sport d'hiver dans le monde*, Wiener Geographische Schinften 51 /52, Butrage zur Fremden, Verkersgeographie, I, Wien.
2. Berlescu, Elena (1971), *Stațiunile balneare de-a lungul timpului*, Ed. Medicală, București.
3. Claverdon, R. Edwards, A., (1982), *International Tourism to 1990*, Edit Abt Books, Cambridge.
4. Cocean, P. (1996), *Geografia turismului*, Edit. Carro, București.
5. Cristureanu, Cristiana (1992), *Economia și politica turismului internațional*, Casa Editorială Abeona, București.
6. Istrate, I. (1988), *Turismul, un fenomen în mișcare*, Edit. Sport-Turism, București.
7. Loy, Pudon, (1983), *Géographie touristique*, Edit. Delta et Spas, Denges.
8. Munteanu, L. Stoicescu, C. Grigore, L., (1980), *Guide des stations thermales et climatiques de Roumanie*, Edit. Sport-turism, București.
9. Țeposu, V., Pușcariu, V. (1932), *România balneară și turistică*, Edit. Cartea Românească, București.

NOTE, CRONICI ȘI RECENZII *
NOTES, CHRONICLES AND BOOK REVIEWS

**HALF OF CENTURY OF RESEARCH AND UNIVERSITY
LEARNING OF THE GEOGRAPHY OF TOURISM IN ROMANIA**

N. CIANGĂ¹

ABSTRACT. – *Half of Century of Research and University Learning of the Geography of Tourism in Romania.* The paper comprises an analysis of the stages and the categories of issues concerning the knowledge and research of the tourist phenomenon, from a geographical point of view. The early contributions of the 19th century are emphasized, when a larger class of specialists have been involved. The contribution of the Geography departments was more and more significant after they were founded and the Geography of Tourism recognized as a part of the mother-science. The scientific geographical research is analysed step by step in its development as a true "school", remarkable for the good quality contributions. The seven national Tourism congresses, which took place between 1968 and 1977, are a good proof, and so are the PhD theses and some published papers having a larger nature. The development of the geographical university learning having Tourism departments fully contributed to the formation and preparation of specialists, either within long or short learning (College) period. Good quality courses and papers are at their disposal.

*

On a special moment, when a century of university geographical learning is celebrated, we considered necessary to point out the "anabasis" of one of the geographical fields a bit more "exclusive" from the point of view of its object and methodology, which has (in Romania) about half the age of the mother-science.

Like many other situations, the object of study of the Geography of Tourism anticipated it by several decades, and its research by more or less geographical means has been initiated since the beginning of the 20th century, by geographers like Simion Mehedinți, Mihai Haret, or geologists like Ludovic Mrazec or C. Munteanu-Murgoci.

In the period between the wars, the research of the touristic phenomenon intensified, but seldom engaged in something else than descriptivism – some information about the mountain units (M. Horet, V. Pușcariu, R. Ficheux), Carpathian villages (N. Popp, V. Pușcariu), elements of material or spiritual civilisation (T. Morariu, Mara N. Popp, R. Ficheux), or monographies about resorts or spas (E. Țeposu, V. Pușcariu, 1932), popularization series like "Through Our Mountains" written by I. Simionescu, or popularization works having also a literary value ("The Book of Mountains" by Bucura Dumbravă). During the same period, an important event was the Geography Congress which took place at Warsaw (1932), when the Geography of Tourism was pointed out as a component of Geography.

We consider that the moment of a real change of geographical research in the field of the Geography of Tourism was the year 1946, when Professor N. Al. Rădulescu published "On the Geography of Tourism", and it was the first time when the object and methodology of this field have been approached. A definition is given and the first touristic regionalisation of Romania is realized.

¹ *Universitatea Babeș-Bolyai, Facultatea de geografie, 3400 Cluj-Napoca, România.*

A decade after the publication of this remarkable paper, the efforts concerning this field have intensified, Geographers or groups of geographical researchers from the three departments of Geography, the Institute of Geography, or the research groups of the Academy approached the theoretical aspects regarding the object of the Geography of Tourism in a modern way (Cl. Giurcăneanu, 1956, I. Șandru, 1966, Petrescu Carmen, 1970).

Between 1960 and 1970, the area of research diversified, marking an important qualitative leap, materialized by the successive publication of many papers in the geographical magazines, studies which have imposed themselves in the Romanian geographical literature and have drawn attention at the international scientific conferences. The contributions were mainly on the place of the Geography of Tourism within Geography (I. Șandru, 1966, M. Iancu, 1966); models of touristic geographical research of some representative regions (Swizevschi, C., Ungureanu, Al., Nimigeanu, V., 1966); the application of the quantitative methods in finding some specific indicators – the touristic movement, the touristic flows, the touristic potential (Șandru, I., 1970, Jordan, I., Niculescu C., 1969), the approach of the tourist phenomenon within the larger context of European and global tourism (Petrescu Carmen, 1971, Dragomirescu, Ș., Crahmaliuc, B., 1969); or the purpose of Geography of Tourism in learning (Carmen Petrescu).

A distinctive stage is the period between 1968 and 1978, when large scientific meetings have been organised, having Geography of Tourism as a subject and comprising the entire university learning (and not only) and the geographical research. In the first place, one should notice the four National Congresses of Geography of Tourism (the first two having an international presence), which had complex and generous themes and took place in 1968, 1970, 1974 and 1977. The papers of the 1st, 2nd and 4th Congress have been published in different volumes. The investigation field comprised the entire topic of the Geography of Tourism, but there were also interdisciplinary studies, made by geographers in collaboration with economists, sociologists, psychologists, physicists, planners. The four meetings also represented a model of cooperation, not only from the point of view of their organizing, between the Institute of Geography from Bucharest and IECIT (The Economic Institute of Internal Commerce and Tourism), within which many geographical researchers worked and then imposed themselves in the university learning (Glăvan, V., Istrate, I.).

At the same time, the complex system of approaching the touristic phenomenon within the four Congresses was particularized by the organisation and the proceedings of three other significant scientific meetings, of Balneology Tourism (1976), Mountain Tourism (1977) and Touristic Regionalisation (1976), which were also published.

The author personally believes that the six volumes dedicated to these scientific meetings can be considered as belonging to the geographical heritage and they are an indispensable part of any research done in the field of Geography of Tourism. As Carmen Petrescu emphasized in 1974, a real school of Geography of Tourism started appearing in Romania.

One may also notice that during that time (a period of economic revival) there was a real impact between the research of Tourism and the economic efforts for planning and building in Tourism, at a pace which had never been reached before.

The issues of the Geography of Tourism are well reflected, too, in the two major geographical creations – the Atlas of Romania and the Geography of Romania (especially volume II – Human and Economic Geography). These represent the Romanian geographical community.

The PhD scientific research has a special place. In this context, PhD theses concerning the Geography of Tourism began to be requested, drawn up and first appeared in 1975. Within them, there applied a methodology worked up in the complex analysis of Geography and

Tourism in a number of natural units – Mont Blanc-Chamonix (Carmen Petrescu), The Apuseni Mountains (Pompei Cocean, 1980; it included a chapter concerning the economic utilization of karst), The Western Romania (Silviu Truți, 1985), The Banat Mountains (Martin Olaru, 1985), The Eastern Carpathians (Nicolae Ciangă, 1991). The theses, most of them published by famous editors, also reflect qualitative moments and levels which are relevant in the geographical research.

The Romanian geographers were also frequently present on the international scientific "market", having important contributions in the field. At first, they took part at Conferences in nearby Eastern European countries (Warsaw, Budapest), then Congresses organised in Western Europe and in the entire world (as it was that of Seoul, 2000).

The positive effects of such participations was the publication in English, for the first time, of a Touristic Monography of the Romanian Carpathians, by the contribution of geographers of the three university centres (Cluj-Napoca, Iași, Bucharest), in 1988, at the same time with the Proceedings of the Symposium of Geography of Tourism, at Warsaw (1986).

This turn in the research of the tourist phenomenon, which became an object of study, led to the introduction of the Geography of Tourism as a facultative, then an optional, and today a compulsory subject for study in the geographical university learning, and also the materialization of departments and profiles of short or long learning period.

After 1990, within the geographical university learning, departments of Geography of Tourism have been initiated and two directions appear: *the long learning period* (4 years), at the Faculty of Geography at Bucharest, the Faculty of Geography of Tourism Sibiu (within the "D. Cantemir" Christian University), the Academy of Economic Sciences Bucharest, the departments of Geography at Suceava, Oradea, Timișoara; *the short learning period* (3 years), having an applied tendency, University-College type, initiated at the Faculty of Geography of Cluj, in 1993; then similar Colleges were founded by the same faculty in other centres having an obvious touristic potential (Gheorghieni, Sighetu Marmăției, Bistrița, Zalău). The Faculty of Geography of Bucharest also has this profile and coordinates the Colleges at Predeal and Călimănești.

After a relatively shy start, when this subject was conceived as peripheral or complementary, it imposed itself due to professors who elaborated and then published courses or books that gained a precise location in the Romanian geographical literature, attracting a growing number of Geography students. It is necessary to acknowledge these works in chronological order, noticing the more and more diversified problems which were tackled and the evolution of the contributions, from the university lectures.

The curricula which plan the activity of these profiles have a complex geographical structure, completed with economic, juridical and foreign language courses, essential for their given purpose. It is possible for those who graduate from one of these profiles to become basic pieces of the potential engine that Tourism may become for the social and economic revitalization of the country.

SELECTIVE BIBLIOGRAPHY

1. Badea L., Grumăzescu H. (1975), *Considerații metodologice asupra regiunii turistice a teritoriului României*, Lucrările celui de-al doilea Colocviu Național de Geografia turismului, Edit. Sport-Turism, București.
2. Căndea Melinda, Erdeli G., Simon Tamara (2000), *România. Potențial turistic și turism*, Editura Universității din București.

3. Ciangă N. (1979), *Rolul stațiunilor din Carpați, în dezvoltarea turismului*, Studia Univ. Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, Seria geol.-geogr. nr. 1.
4. Ciangă N. (1981), *Consideration géographiques sur les villes-station balneoclimatique des Carpates Orientales*, Revue Roumaine de G.G.G. – géographie, tom. 25, nr. 2.
5. Ciangă N. (1987), *Aparition et la developpement du tourisme dans les Carpates*, Studia Univ. Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, Seria geol.-geogr. nr. 3.
6. Ciangă N. (1988), *History of tourism, curative infrastructure and traffic* in Tourist Monograph of the Carpathians. The Romanian Carpathians, Zeszyty Naukowe Uniwersitetu Jagielonskiego, Krakow.
7. Ciangă N. (1991), *Turismul în Carpații Orientali. Studiu de Geografie Umană*, Editura Presa Universitară Clujană, Cluj-Napoca.
8. Ciangă N. (1993), *Orientări ale turismului european și tendințele de integrare ale turismului românesc*, Studia univ. Babeș-Bolyai, Seria geogr. nr. 2.
9. Ciangă N. (1994), *The Setting up of the Balneotouristic System in the Romanian Carpathians*, Studia univ. Babeș-Bolyai, Seria geogr. nr. 2.
10. Ciangă N. (1995), *Today's tendencies in Roumanian Tourism*, Studia Univ. nr. 1, 2, Cluj-Napoca.
11. Cocean P. (1988), *Chei și defilee în Munții Apuseni*, Editura Academiei, București.
12. Cocean P. (1993), *Geografia turismului* (curs), Cluj-Napoca.
13. Cocean P. (1995), *Peșterile României: potențial turistic*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
14. Cocean P. (1996), *Geografia turismului*, Editura Carro, București.
15. Cocean P. (1997), *Geografia turismului românesc*, Editura Focul Viu, Cluj-Napoca.
16. Cocean P., Dezsi Șt. (2001), *Prospectare și geoinformare turistică*, Editura Presa Universitară Clujană, Cluj-Napoca.
17. Fărcaș I., Bențe D., Trifa P. (1969), *Indicele climatic-turistic. Aplicații la teritoriul R.S. România*, Studia Univ. Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, Seria geol.-geogr., fasc. 1.
18. Giurcăneanu Cl. (1956), *Aspecte ale Geografiei turismului*, Natura, nr. 3, anul VIII.
19. Giurcăneanu Cl. (1967), *Factorii de atracție turistică în Carpații Orientali*, Studia Univ Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, Seria geol.-geogr., fasc. 2.
20. Glăvan V., Stoian O. (1978), *Potențialul turistic montan din România. Categorii de potențial și priorități de valorificare în turism*, în vol. Studii de turism, vol. II, Turism montan, București.
21. Glăvan V., (2000), *Resurse turistice pe Terra*, Editura economică, București.
22. Grigore M. (1974), *Potențialul turistic natural al turismului*, (curs), București.
23. Grigore M. (1989), *Defilee, chei și văi de tip canion în România*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București.
24. Iancu M., Iancu Silvia, (1967), *Câteva considerații asupra Geografiei turismului*, Studia Univ. Babeș-Bolyai, Cluj, Seria geol.-geogr., nr. 2 (extras).
25. Iordan I., Niculescu Gh. (1975), *O metodă de determinare a potențialului turistic*, Lucrările celui de-al doilea Colocviu Național de Geografia turismului, Edit. Sport-Turism, București.
26. Istrate I., Bordeanu S. (1977), *Implicații ale urbanizării în dezvoltarea teritorială a turismului*, în vol. Zonarea turistică a R.S. România (a IV-a Sesiune de comunicări științifice, aprilie 1976), București.
27. Istrate I. (1988), *Turismul, un fenomen de mișcare*, Ed. Sport Turism, București.
28. Mac I. (1992), *Geografie turistică generală* (curs), Sibiu.
29. Marinescu D., Gonciulescu I. (1978), *Aprecieri cantitative și calitative asupra competitivității stațiunilor românești profilate pe turism de iarnă*, în vol. Studii de turism, vol. II, Turism montan, București.
30. Mihăilescu V. (1969), *Geografie și turism*, Lucrările Colocviului Național de Geografia turismului (București, septembrie 1968), București.
31. Molnar I., Mihail Maria, Maier A. (1976), *Types de localites touristiques dans la Republique Socialiste de Roumanie*, Revue Roumanie, G.G.G. Géographie, tome 20.
32. Nicolae I., Dragomirescu Ș., Cernea D. (1977), *Indicatori sintetici utilizabili în zona turistică*, în vol. Zonarea turistică a R. S. România (a IV-a Sesiune de comunicări științifice, aprilie 1976), București.
33. Olaru M. (1996), *Munții Banatului. Resursele turistice naturale și antropice*, Editura Hertia, Timișoara.
34. Olaru M. (2000), *Munții Banatului. Amenajarea și dezvoltarea turistică*, Editura Hertia, Timișoara.
35. Petrescu Carmen, (1970), *Obiectul Geografiei turismului*, Terra an II, iulie-august.

36. Petrescu Carmen, (1971), *Probleme de Geografia turismului pe glob*, Bul. Societ. de șt. geogr.
37. Petrescu Carmen, (1971), *România și fluxul turistic internațional*, Terra nr. 3.
38. Petrescu Carmen, (1976), *Școala românească de Geografia turismului*, Forum, nr. 3.
39. Petrescu Carmen, (1978), *Modelul turistic Monts Chamonix*, Ed. Sport-Turism, București.
40. Popovici I. (1977), *Regiunile turistice din R. S. România*, Studii și cercetări de G.G.G., Seria geografie nr. 1.
41. Popovici I., Glăvan V., Chiriac D. (1976), *Sistem de indicatori pentru evaluarea potențialului turistic*, Revista economică, nr. 36.
42. Raboca N., Ciangă N., Maier A. (1992, 1994, 1996), *Geografie economică și turism (curs)*, Cluj-Napoca.
43. Rădulescu N. Al. (1946), *Asupra Geografiei turismului*, Revista geografică an. II, fasc. I-IV, București.
44. Roșu Al. (1970), *Geografia turismului – conținut și mod de reprezentare cartografică*, Terra, nr. 6.
45. Susan Aurelia (1980), *Geografia turismului (curs)*, Cluj-Napoca.
46. Swizewski C., (1980), *Somme Theoretical and Methodological Problems of the Geography of Tourism*, An. Șt. ale Univ. „Al. I. Cuza” din Iași, (geol.-geogr.), Tom XXVI.
47. Swizewski C., Ungureanu Al., Nimigeanu V. (1966), *La géographie du tourisme dans les Carpathes Orientales*, An șt. ale Univ. „Al. I. Cuza” din Iași (serie nouă), secțiunea II, tom XII.
48. Swizewski C., Oancea D. (1976), *Geografia turismului. Partea I (curs)*, Iași.
49. Saabner-Tuduri Al. (1906), *Apele minerale și stațiunile climaterice din România*, Ediția a 2-a, tipografia „Gutenberg”, București.
50. Șandru I. (1970), *Consideration sur la Geographie du tourisme avec special regard sur la Roumanie*, Revue Roumaine de G.G.G. Seria Geographie, Tom 14.
51. Șandru I., Petrescu Carmen, (1969), *Considerations géographiques sur la tourism dans les montagnes de la R. S. Roumanie*, An. șt. ale Univ. "Al. I. Cuza", Iași, Secția II, tom XV.
52. Tacu P. A., Glăvan, V. (1999), *Turismul rural. Actualitate și perspective*, Editura Pan Europe, Iași.
53. Teodoreanu Elena, (1984), *Bioclima stațiunilor balneoclimaterice din România*, Edit. Sport-Turism, București.
54. Teodoreanu Elena, Swoboda Maria, (1983), *Thermal confort in Romania*, Revue Roumaine de G.G.G., Serie Géographie, tom 27.
55. Tufescu V. (1969), *Principii pentru stabilirea priorității în valorificarea regiunilor turistice din România*, în vol. *Lucrările Colocviului Național de Geografia turismului*, (București, sept. 1968), București.
56. Tufescu V. (1972), *Turismul și elementele culturii materiale a poporului român*, Buletinul societății de științe geografice din R.S. România, vol. II.
57. Țeposu E., Pușcariu V. (1932), *România balneară și turistică*, "Cartea Românească", București.
58. Țigu Gabriela, (2001), *Turismul montan*, Editura Uranus, București.
59. * * (1984), *Geografia României II, Geografia Umană și Economică*, Editura Academiei R.S. România, București.
60. * * (1968), *Lucrările Colocviului Național de Geografia turismului*, București.
61. * * (1975), *Lucrările celui de-al doilea Colocviu Național de Geografia Turismului*, București.
62. * * (1980), *Lucrările celui de-al IV-lea Colocviu Național de Geografia Turismului*, București.
63. * * (1976), *Studii de turism*, vol. I, *Turism Balnear*, București.
64. * * (1978), *Studii de turism*, vol. II, *Turism montan*, București.
65. * * (1977), *Zonarea turistică a R.S. România*, București.

AL XIV-LEA COLOCVIU INTERNAȚIONAL DE CLIMATOLOGIE**F. MOLDOVAN¹**

ABSTRACT. - *The 14th International Colloquium on Climatology.* The scientific manifestation took place in Seville, between September 12 and September 15, 2001. The organizers were The International Association of Climatology and the University of Seville. The main thematic of the colloquium was "Climate and the Environment. Climatic information helping managing the environment". The principal ideas resulted from this meeting refer to two major aspects: the necessity of transforming climatic data into information and, in this context, the use of new methods in obtaining, processing and cartographically representing data, allowing an accurater monitoring of the state and evolution of the environment (teledetection, GIS). Our presence in Seville also allowed us to see some outstanding scientific and touristic objectives from Andalusia (the Doñana National Park) and from Seville (the Gothic Cathedral, the Giralda Tower, the Pilate's House etc.).

Sub egida Asociației Internaționale de Climatologie (AIC) și având drept principal organizator secția de Climatologie din cadrul departamentului de Geografie Fizică al Universității din Sevilla, în orașul de pe malurile Guadalquivirului a avut loc, în perioada 12-15 septembrie 2001, cel de-al 14-lea Colocviu Internațional al AIC. La această manifestare științifică de prestigiu au participat universitari, cercetători și specialiști din domeniul meteorologiei, climatologiei, protecției mediului și gestiunii resurselor naturale provenind din 24 de țări din Europa (10 state), Africa (9 state), America de Sud (3 state), America de Nord (un stat) și Asia (un stat). Prin numărul țărilor reprezentate, ca și prin cel al participanților (133 de persoane), reuniunea de la Sevilla a marcat un record în istoria AIC, începută în anul 1988. România a fost reprezentată la Sevilla de șase universitari, provenind de la Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca (V. Sorocovschi, F. Moldovan, I.-H. Holobacă), Universitatea din București, Universitatea "Ovidius" din Constanța și Universitatea "Valahia" din Târgoviște.

Tematica propusă pentru colocviu a fost "Climatul și mediul înconjurător. Informația climatică în serviciul gestiunii mediului înconjurător". Lucrările s-au desfășurat sub forma susținerii unor conferințe (4), a comunicărilor orale (84), respectiv prin prezentare de postere (49).

Comunicările orale au abordat cinci teme majore: indicatori climatici de control asupra problemelor mediului înconjurător (schimbările climei, poluarea atmosferică, eroziunea, deșertificarea și incendiile de păduri); indicatori climatici pentru gestiunea riscurilor climatice (precipitațiile abundente și inundațiile, secetele, vânturile puternice, ciclonii tropicali, avalanșele de zăpadă etc.); indicatori climatici pentru gestiunea susținută a resurselor naturale; variabilitatea climei (fenomenul ENSO, fenomenul NAO, evoluția temporo-spațială a principalelor elemente climatice, temperatura aerului și precipitațiile atmosferice); probleme de climatologie locală, microclimatologie și topoclimatologie.

¹ Universitatea "Babeș-Bolyai", Facultatea de Geografie, 3400 Cluj-Napoca, România.

Tematica posterelor s-a referit la noi utilități pentru obținerea, prelucrarea și reprezentarea grafică a informației climatice: teledetecția, modelarea matematică, tehnologia GIS, radarul meteorologic, indicii de erozivitate climatică, metode statistice, analiza seriilor climatice de lungă durată prin utilizarea diagramelor spectrale prin ferestre mobile în timp.

Ideile majore care s-au desprins în urma lucrărilor colocviului evidențiază, în primul rând, necesitatea conversiei datelor climatice în informație, ceea ce presupune atribuirea unei intenționalități precise acestor date, pentru ca ele să devină cu adevărat utile în rezolvarea diferitelor probleme ale societății contemporane. În al doilea rând, a rezultat necesitatea utilizării unei tehnologii moderne în ceea ce privește obținerea, prelucrarea și reprezentarea cartografică a datelor, ceea ce va permite o cât mai bună supraveghere a stării și evoluției mediului înconjurător. În acest context, s-a subliniat importanța teledetecției (în special pentru obținerea datelor) și a tehnologiei GIS (pentru prelucrarea numerică, grafică și spațială a bazei de date).

Universitarii clujeni au prezentat două comunicări: "Perioadele pluviometrice excedentare și riscurile climatice generate de acestea în Depresiunea Transilvaniei" (autori V. Sorocovschi, F. Moldovan și Adina Croitoru), respectiv "Considerații asupra fenomenului de secetă în Depresiunea Transilvaniei" (F. Moldovan, V. Sorocovschi și I. Holobacă). Ambele comunicări au fost prezentate în prima zi a colocviului, în fața unei numeroase asistențe, bucurându-se de aprecieri favorabile, ilustrate și prin discuțiile care au urmat prezentărilor.

În cea de-a treia zi, lucrările colocviului s-au încheiat cu Adunarea Generală a membrilor AIC. Cu acest prilej, printre alte probleme, s-au anunțat și gazdele viitoare ale colocviilor AIC: în septembrie 2002 colocviul va avea loc în Franța, la Besançon, în 2003 gazda va fi Polonia (Cracovia și Varșovia), în 2004 din nou Franța, iar în 2005 va veni rândul Italiei (Genova).

Prima zi a colocviului s-a încheiat cu o recepție la Primăria orașului Sevilla, ocazie cu care participanții au fost salutați de câteva dintre personalitățile administrației locale și regionale. În seara celei de-a treia zile, a avut loc un dîneu festiv, pe terasa, de la etajul patru, a hotelului "Los Seises", situat în plin centrul istoric al Sevillei.

Ultima zi a reuniunii a fost consacrată unei aplicații de teren, desfășurată în partea de vest a Andaluziei, pe cursul inferior al Guadalquivirului.

Obiectivul principal al aplicației l-a constituit vizitarea Parcului Național Doñana, situat în zona de vărsare a Guadalquivirului în Oceanul Atlantic. Prin originalitatea peisajului, regiunea a atras atenția încă în perioada Evului Mediu timpuriu. Numele provine de la Doña Ana, soția celui de-al VII-lea Duce de Medina Sidonia (sfârșitul secolului 16). În momentul de față, parcul se întinde pe o suprafață de 52720 ha, fiind înconjurat de o zonă de protecție (pre-parc), rezultând un spațiu protejat de peste 100000 ha. În anul 1985, UNESCO a declarat Parcul Național Doñana rezervație a Biosferei. Zona Doñana este rezultatul colmatării vechiului estuar al Guadalquivirului. În Pliocen, a început colmatarea cu depozite marine a golfului apărut la sfârșitul Miocenului între Cordilierii Betic și soclul cristalin situat mai spre nord. În Cuaternar, după organizarea rețelei hidrografice actuale, începe colmatarea treptată a estuarului Guadalquivirului cu sedimente de origine continentală, la care se adaugă și formațiuni nisipoase de origine marină, transportate de valuri și de curenții de litoral, în conformitate cu direcția predominantă a vântului (sud-vest). Nisipul acumulat în estuar a condus la apariția unor bare și săgeți de nisip, care au închis progresiv estuarul, astfel încât, în prezent, acesta mai are legătură cu Oceanul Atlantic numai prin gura de vărsare a fluviului.

Ca urmare a acestei evoluții, în zona Doñana se pot distinge astăzi cinci domenii bine diferențiate:

- plaja Oceanului Atlantic, extinsă pe o lungime de circa 30 km;
- sistemul dunelor mobile, situat în apropierea țărmului;
- sistemul dunelor stabilizate (*cotos*), localizat în partea de nord-vest și acoperit, parțial, de vegetație (ienupăr, lavandă);
- zona mlăștinoasă (*marismas*), având la bază depozite impermeabile (luturi, argile) și acoperită de apă în timpul sezonului ploios (sezonul rece), apă provenită în special din precipitații, rolul Guadalquivirului și al afluentului său Guadiamar în inundarea zonei scăzând drastic în urma lucrărilor de desecare realizate în secolele 19 și 20.
- zona numită *Vera*, care reprezintă un sector îngust de trecere (200 – 1500 m) între mlaștină și dunele stabilizate, pe de o parte, respectiv dunele mobile, pe de altă parte.

Regiunea Doñana a fost supusă și unei importante presiuni antropice. Până la începutul secolului 20, preponderente erau vânătoarea (cerb, iepure, mistreț, pisică sălbatică, râs, vulpe, vidră, diferite specii de păsări – vulturul imperial, flamingo, barza neagră, uliu etc.), apoi pescuitul (pești, fructe de mare), pășunatul (în sezonul cald, lipsit de precipitații), recoltarea ierburilor aromatice, prepararea cărbunelui de lemn (mai ales din conuri de pin). În secolul 18 s-au realizat împăduriri cu pin, pentru stabilizarea dunelor, iar în secolul 19 a început desecarea zonei mlăștinoase (canalizări, asanări, plantații de eucalipt), acțiuni continuate și în secolul 20. Terenurile recuperate s-au utilizat pentru culturi (bumbac, porumb, floarea soarelui, orez), ca și pentru exploatarea sării. În ultimii 30 de ani, în zona Doñana au apărut două activități care, astăzi, sunt foarte importante: cultura căpșunilor și turismul pentru soare și plajă, cea mai importantă stațiune, situată pe malul Oceanului Atlantic, fiind Matalascañas. Presiunea antropică a început să aibă urmări negative, la acestea adăugându-se și efectele nefaste produse de activitățile din amonte (accidentul ecologic din aprilie 1998, de la minele de cupru din bazinul Guadiamarului). Ca urmare, au început să fie luate măsuri drastice de protecție a zonei, chiar accesul în anumite părți ale Parcului Național Doñana fiind strict limitat.

Vizitarea parcului, făcută cu autobuz Mercedes de fabricație specială, cu anvelope foarte late, adaptate deplasării pe nisip, s-a încheiat foarte aproape de vărsarea Guadalquivirului în ocean, de unde, cu un bac, am traversat fluviul, lat de circa 400 m, la Sanlúcar de Barrameda.

Aplicația a continuat cu vizitarea unui obiectiv din orașul Jerez de la Frontera: crama "Tio Pepe", aparținând firmei Gonzales Byass. Aici am putut vedea, printre altele, un fel de șopron imens, construit în 1862 după planurile inginerului francez G. Eiffel, care adăpostește circa 200 de butoaie de vin, fiecare butoi având desenat pe el stema sau drapelul țării în care se exportă vinul produs în cramă. Evident, vizita s-a încheiat cu o degustare a două soiuri de vin (alb și roșu), prezentate, foarte elegant, în sticlute de protocol.

Timul liber foarte limitat nu ne-a permis o cunoaștere în detaliu a orașului Sevilla. Totuși, în continuare, încercăm o scurtă prezentare a uriașului potențial turistic al capitalei Andaluziei.

Sevilla este al patrulea oraș al Spaniei (după Madrid, Barcelona și Valencia), având o populație de aproximativ 700000 de locuitori. Este capitala provinciei cu același nume, care, alături de alte șapte provincii (Almería, Cádiz, Córdoba, Granada, Huelva, Jaén și Málaga), formează regiunea Andalucía.

Orașul are o istorie multimilenară. Primele dovezi ale locuirii datează din Neolitic, iar prima așezare propriu-zisă este legată de prezența fenicienilor (în limba feniciană așezarea se numea Hispalis, de la care, prin evoluție, s-a ajuns la denumirea actuală, Sevilla). Pentru români,

de mare interes este să amintim faptul că, la numai 15 km de Sevilla, în localitatea numită Italica, construită de Scipio Africanul, s-a născut viitorul împărat al Romei, Traian. De altfel, în perioada ocupației romane, orașul Sevilla a devenit un centru urban cu o viață economică intensă, datorată, în special, exportului de cereale și de vin.

O altă perioadă extrem de importantă în evoluția orașului a fost cea a ocupației musulmane (711-1247), care a lăsat puternice amprente, resimțite până în zilele noastre.

Evul Mediu a adăugat orașului noi valențe, la sfârșitul secolului 15 Sevilla devenind capitala maritimă a Imperiului Spaniol. Catedrala Gotică adăpostește, din 1898, rămășițele pământești ale lui Cristofor Columb (în limba spaniolă, Cristóbal Colón), realizatorul celor patru expediții spre Lumea Nouă. Același oraș Sevilla a fost punctul de plecare inițial al "armadei" celor cinci corăbii ale lui Magellan (10 august 1519), plecarea propriu-zisă făcându-se de la Sanlúcar de Barrameda, unde fluviul Guadalquivir se varsă în Oceanul Atlantic (20 septembrie 1519). Înconjurul lumii a reușit, dar întoarcerea la Sanlúcar de Barrameda (6 septembrie 1522), respectiv la Sevilla (8 septembrie 1522), nu l-a mai găsit pe Magellan între cei vii.

Secolele 16 și 17 au reprezentat o "perioadă de aur" în istoria Sevillei. Au fost construite edificii monumentale, iar personalități spaniole de prim rang au creat o parte a operei lor aici: Cervantes, Lope de Vega, Velázquez, Murillo (ultimii doi fiind chiar născuți la Sevilla).

După un secol 17 de relativ declin economic, Sevilla cunoaște o nouă dezvoltare în secolul 19. În plan artistic, în această perioadă orașul a inspirat compunerea unor opere celebre: Don Juan (de W. A. Mozart), Carmen (de G. Bizet), Bărbierul din Sevilla (de G. Rossini) ș.a.

Secolul 20 este marcat în istoria Sevillei de cel puțin două momente importante: anul 1929, când a fost organizată aici Expoziția Americii Latine, respectiv anul 1992, când, cu ocazia aniversării a 500 de ani de la descoperirea Americii de către Cristofor Columb, Sevilla a fost gazda Expoziției Mondiale (Expo-92). Ambele evenimente au permis ridicarea unor edificii remarcabile, iar Expo-92 a contribuit la o modernizare cu totul deosebită a urbanisticii orașului.

Este realmente greu de selectat care sunt punctele de mare atracție ale Sevillei. Într-un demers care este departe de a fi exhaustiv, prezentăm, în continuare, câteva dintre acestea.

Catedrala Gotică a fost începută în anul 1401 și terminată în secolul 19, de când datează portalul central. Prin dimensiunile ei (116 m lungime, 76 m lățime), este a treia catedrală de pe Glob, după San Pietro din Roma și Saint Paul din Londra). Reprezintă o capodoperă arhitecturală a stilului gotic, completat cu elemente aparținând stilurilor arhitectonice ulterioare. Este formată din cinci compartimente, cuprinde 25 de capele și adăpostește monumentul funerar al lui Cristofor Columb, adus aici de la Havana, în 1898.

Turnul Giralda, adevărat simbol al Sevillei și componentă a catedralei, a făcut parte, într-o formă inițială, din moscheea principală a Sevillei, reprezentând minaretul acesteia, construit între 1184 și 1195. A fost distrus de cutremurul din 1395, fiind apoi reconstruit începând cu anul 1401 și terminat între 1560 și 1568. În vârful turnului este plasată statuia Credinței, reprezentată printr-o femeie îmbrăcată în veșminte romane, ținând în mâna dreaptă un scut, iar în cea stângă o frunză de palmier. Statuia se învârteste în jurul axei sale, de unde provine și numele de Giralda (în limba spaniolă aceasta însemnând giruetă).

Palatul Alcazar a fost construit în perioada musulmană, fiind și el puternic afectat de cutremurul din 1395. Ulterior (secolul 15), a fost ridicat palatul gotic, în bine cunoscutul stil mudéjar, specific Sevillei, care reprezintă o îmbinare a stilului musulman cu cel creștin. Palatul adăpostește două curți interioare (patio) și celebrul Salon al Ambasadorilor, fiind și astăzi reședința familiei regale în timpul vizitelor acesteia în Andaluzia.

Casa Pilatos este un edificiu construit în stilul Renașterii, completat cu elemente din stilul gotic strălucitor și stilul mudéjar. Este un adevărat rezumat al artei secolului 16 și cuprinde cele mai pitorești și romantice grădini ale Sevillei. De aici începe și astăzi procesiunea Drumului Crucii, de unde și numele de Casa lui Pilat (de unde a pornit și Isus Cristos pentru a se supune supliciului pe Muntele Golgota).

Muzeul Arhivelor Indiilor este găzduit, din anul 1784, de o clădire începută în 1572 și terminată complet în 1646. Conține o arhivă unică a documentelor referitoare la Lumea Nouă (hărți și planuri de navigație, documente topografice etc.).

Turnul de Aur, amplasat pe malul stâng al Guadalquivirului, pe bulevardul Cristóbal Colón, a fost construit în anul 1220. Numele îi provine de la reflexele aurii ale țiglelor (azulejos) care îl acopereau odinioară. Pe parcursul timpului a îndeplinit mai multe funcții: turn de apărare a portului, închisoare, loc de refugiu, birouri ale marinei. Astăzi adăpostește un muzeu naval.

Muzeul de Arte Frumoase este găzduit de o clădire datând din 1600-1612, care a fost, inițial, sediul unei mănăstiri a Ordinului Merced. Ca muzeu, funcționează din 1838 și adăpostește opere ale unor pictori celebri: El Greco, Velázquez, Murillo.

Biserica Sfânta Magdalena își are numele actual din secolul 19, înainte numindu-se Conventa de San Pablo. Aparține Ordinului Dominicanilor, forma actuală a construcției, în stil baroc, datând din 1691.

Palatul San Telmo, construit între 1682-1734, este cel mai frumos exemplu al stilului arhitectonic baroc civil din Sevilla. Pe parcursul timpului, a fost sediul unei universități, apoi al unei școli navale, al unei rezidențe princiare și al unui seminar ecleziastic. Astăzi este sediul principal al Președinției Guvernului Regional al Andaluziei.

Piața Taurilor cuprinde cea mai mare arenă din Spania, construită la sfârșitul secolului 18, în cadrul complexului arhitectonic aparținând ordinului Real Maestranza. Am remarcat arhitectura specifică a tribunelor, cu coloane în stil corintian. Arena mai cuprinde o capelă și un muzeu, consacrat celor mai vestiți toreadori care au luptat la Sevilla. În fața arenei se află o mică statuie a lui Carmen, eroina operei lui Bizet, legenda spunând că aici Carmen a fost înjunghiată de către Don Jose.

Piața Spaniei face parte, alături de *Piața Americii*, din *Parcul Maria Luisa*, în interiorul căruia s-au construit edificiile Expoziției Americii Latine din 1929. Piața Spaniei reprezintă un splendid edificiu semicircular, cu două turnuri marginale, fiind un ansamblu perfect de marmoră, cărămidă și țigle de Sevilla (azulejos). Astăzi adăpostește birouri ale Primăriei și Căpitania Generală a Armatei Regionale a Andaluziei.

Expo – 92 a determinat o modernizare cu totul deosebită a Sevillei. Astfel, cu această ocazie, a fost amenajată insula Cartuja, sediul principal al lui Expo-92. Pe această insulă de pe Guadalquivir au fost ridicate construcții moderne, acoperind o suprafață de 215 ha: Casa celor Trei Culturi Mediteraneene (creștină, musulmană și iudaică), care a găzduit și lucrările celui de-al XIV-lea Colocviu al AIC; opera; turnul Banesto, cu o înălțime de peste 100 m; Sfera bioclimatică; stadionul olimpic; "Insula magică" etc. Cu același prilej, au fost construite noi poduri peste Guadalquivir (Alamillo, La Barquetta, Alfonso XIII), noua gară Santa Justa, s-a modernizat aeroportul, s-a construit un monorail între aeroport și insula Cartuja, s-au modernizat autostrăzile din zona Sevillei etc.

În acest context, nu este de mirare că turismul reprezintă o activitate deosebit de importantă pentru Sevilla. În momentul de față, în oraș funcționează 67 de hoteluri, din care 7 de cinci stele și 21 de patru stele !

Scurtele ieșiri prin oraș ne-au permis și alte observații. Spre exemplu, impresionează îngustimea străilor din zona centrală, unde majoritatea acestora nu au mai mult de 3-4 m lățime, uneori și mai puțin. Se explică astfel numărul impresionant al motoscuterelor, ca și necesitatea unei atenții deosebite din partea pietonilor, care riscă mult dacă nu folosesc trotuarele (foarte înguste și acestea). Peste stradă, de la o clădire la alta, se întind prelate de pânză, pentru a oferi umbra atât de necesară în timpul verii (să nu uităm că la Sevilla s-a înregistrat temperatura maximă absolută pentru Europa, 50 °C).

La dispoziția turiștilor stă un număr impresionant de trăsură, pentru turul orașului putându-se utiliza și autobuze cu etaj, în stil londonez. Am mai remarcat mulțimea micilor baruri, unde, cel puțin vara, se consumă aproape în exclusivitate bere la pahar. Tot în aceste baruri, deasupra tejghelei, atârnă jamboane afumate, care reprezintă o specialitate a Sevillei. Porcul iberic, înainte de a fi sacrificat, trăiește ultimele 5 luni în libertate, în ecosisteme cu stejar de plută, stejar veșnic verde și ierburi aromatice. După obținerea jambonului, acesta este ținut, în condiții speciale, peste 2 ani, abia apoi fiind considerat bun pentru consum.

O atracție a Sevillei o reprezintă și spectacolele cu dansul flamenco, specific etniei țiganilor, care au ajuns în Andaluzia în secolul 15, venind din Peninsula India. Pe parcursul timpului, dansul a fost preluat și de către locuitorii mai vechi ai ținuturilor andaluziene, care i-au adăugat noi valențe.

Să mai amintim și faptul că, mai ales la sfârșit de săptămână, orașul este dominat de fotbal, cele două formații locale, Betis și F.C. Sevilla, având mulți suporteri, care nu se agreează deloc unii pe alții. Stadionul lui F.C. Sevilla, "Sánchez Pizjuán", ne-a reamintit de un moment de excepție din istoria fotbalului românesc, petrecut într-o seară de mai a anului 1986.

Încheiem această rememorare a zilelor petrecute la Sevilla cu o constatare oarecum curioasă: în ciuda fluxului turistic impresionant, este destul de greu să te faci înțeles pe stradă sau în prăvălii dacă nu cunoști limba spaniolă.

În final, să menționăm că reunuirea de la Sevilla, desfășurată sub spectrul puternicului șoc produs de atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001, a reprezentat un prilej de multe învățăminte și a dat naștere dorinței de a reveni în Spania.

GR. P. POP, *Depresiunea Transilvaniei*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2001, 274 p., 13 fig. în text și o planșă.

Demersul științific al prof dr. Grigor P. Pop de la Facultatea de Geografie a Universității din Cluj-Napoca pleacă de la o realitate, de la căutările, tot mai persistente în cadrul Științelor Geografice moderne, de a defini regiunile ca un spațiu bine individualizat, funcțional și care, la rândul lor, se află în interrelații cu altele, într-un cadru bine definit. Desigur ca, în derularea acestui demers, prof. Gr. P. Pop a fost, de multe ori, pus în situații care i-au cerut o pronunțare fermă, argumente de netăgăduit sau (de ce nu ?) „abilitate” în alegerea acestora.

Înainte de a proceda la orice referire cu privire la cartea recenzată, socotim a fi necesar să fie subliniate câteva aspecte de esență în legătură cu această lucrare: dorința de realizare a unei sinteze geografice asupra unității a fost un obiectiv important pentru o perioadă îndelungată de timp, materializarea, într-un mod, având loc numai cu ocazia realizării celui de al treilea volum din *Geografia României* (1987), care pe lângă numeroasele reușite, urmare a unui colectiv prea numeros de redactare (17 persoane), a înregistrat o serie de neajunsuri, mai cu seamă în privința tratării unitare a teritoriului de aproape 26 000 km² de la interiorul Carpaților României; în noua situație, respectiv a abordării întregii depresiuni de către un singur autor a solicitat un efort dintre cele mai deosebite.

Cartea profesorului Gr. P. Pop, elaborată într-o concepție modernă, în conformitate cu tot ceea ce s-a acumulat în cercetarea științifică până la acest moment, se caracterizează printr-o *abordare unitară*, fiind evidențiate și apoi urmărite cu consecvență, în raport cu realitatea locurilor.

În destul de numeroase situații, autorul a fost obligat să *definiească* sau să *redefiniească* unele dintre unitățile de diferite niveluri, aceasta cu scopul de a clarifica anumite inconsecvențe ale literaturii anterioare (Dealurile Someșului Mare, Culmea Breaza și Dealurile Sălătrucului, Podișul Secașului etc), care au rezultat chiar

din cercetarea secvențială a diferitelor spații de pe cuprinsul Depresiunii Transilvaniei. Ca și în situația cărții anterioare (Carpații și Subcarpații României, 2000), în elaborarea lucrării s-a urmărit și realizat. Totodată, s-a făcut o armonizare între denumirile înscrise în text cu privire la diferitele fenomene și redarea acestora pe materialul cartografic al lucrării.

Prin rezolvările găsite, credem noi, astăzi, la această apariție editorială, ne aflăm în fața unui fapt împlinit. Dar, este destul de dificil în a ne pronunța cu fermitate asupra reușitei. Cert este însă faptul că ne aflăm în fața primei sinteze, de amploare, asupra unei regiuni geografice cu privire la care s-au mai efectuat cercetări ce au vizat aspecte distincte. Valabilitatea ideilor expuse, însă, poate fi și trebuie amendată de cercetările viitoare, mai cu seamă în teritoriile unde investigarea n-a ajuns încă la profunzimea corespunzătoare.

Însuși autorul își exprimă, în prefața lucrării, speranța că în viitor, în funcție de evoluția teoriilor și metodologiei de studiu, acestui demers științific să i se aducă corecturi, adăugiri sau chiar să fie negat. Dar astăzi, prin cartea prof. Gr. P. Pop, avem un punct de plecare, un start într-o ”dispută” științifică ce credem că va fi de durată.

Cartea nou apărută, respectiv *Depresiunea Transilvaniei*, exprimă, ca de altfel și cea anterioară asupra *Carpaților și Subcarpaților României* (anul 2000, în aceeași editură), rodul unei activități îndelungate de cercetător și dascăl, desfășurată pe parcursul a peste patru decenii de împliniri dintre cele mai semnificative ale autorului. Acumulările științifice produse în acest timp i-au permis prof. Gr. P. Pop să-și formuleze opinii personale, să se pună de acord cu cele exprimate de către alți cercetători sau să formuleze altele noi.

Dacă, pentru început, această apariție o legăm de necesitatea unei sinteze, trebuie să amin-tim însă și faptul că îl „suspectăm” pe autor și de un oarecare „sentimentalism” datorat faptului că este un om al acestor semnificative locuri din interiorul Carpaților României.

Trebuie să remarcăm însă faptul că, pe parcursul lucrării, autorul creează un echilibru între fenomenele geografico-fizice și cele geo-

grafico-umane în definirea și caracterizarea regiunilor geografice, fapt care este mai puțin pus în evidență în lucrările apărute până acum. Punctul de plecare îl constituie individualizarea Depresiunii Transilvaniei în cadrul României, luându-se ca argument major poziția sa în centrul țării, în interiorul arcului carpatic, care i-a coordonat evoluția sub toate aspectele. Această poziție geografică îi conferă nu numai bogății ale solului și subsolului, ci și particularități distincte ce vizează umanizarea și dezvoltarea sa în complexe direcții. Multe dintre aceste aspecte au fost evidențiate și de studiile anterioare, amintite pe parcursul lucrării, profesorului Gr. P. Pop revenindu-i deosebitul merit de a le armoniza, de a emite noi interpretări. Dacă uneori, acest lucru i-a fost „facilitat” de o literatură geografică bogată, mai dificilă a fost, însă, delimitarea și definirea unor unități. Remarcăm faptul că, pe parcursul lucrării, sunt evidențiate cu claritate unitățile marginale, cele care păstrează atribute atât ale spațiilor montane învecinate, cât și ale unităților deluroase. Individualizarea acestora (Dealurile Bistriței; Dealurile dintre Niraj și Olt – de ce nu Subcarpații Transilvaniei? –, Depresiunile Sudice; Masivele Deluroase Vestice, Depresiunea Lăpușului) se face nu numai pe criterii tectono-structurale ci, mai ales, pe bază funcțională, ceea ce reprezintă un câștig dintre cele mai însemnate în abordarea complexului geografic regional la care a ajuns autorul.

Nicolae Ciangă, *România. Geografia Turismului (Partea întâi)*. Editura Presa Universitară Clujeană, 2001.

Sunt ipostaze ale realității despre care oricât s-ar scrie sentimentul nedesăvârșirii rămâne, aidoma unei noi incitații, a unui nou demers la adresa celor care au făcut-o deja, dar mai ales, la adresa celor chemați să o facă și au întârziat, din varii motive, să întreprindă ceva. O astfel de ipostază este cea a zestrei

O altă „intervenție” salutară o găsim în evidențierea Culoarului Mureșului ca o axă centrală a depresiunii spre care „gravitează” fluxurile de masă și energie, atât din Câmpia Transilvaniei, cât și din Podișul Târnavelor.

Desigur, în demersul Domniei Sale, autorul și-a pus amprenta de cercetător minulos, la care trebuie adăugată și o oarecare pedanterie ce-l caracterizează, remarcându-se tentația de a se merge, uneori, până la cele mai mici detalii, necesare, de altfel, în numeroase situații și care dau nota de specificitate a unora sau altora dintre teritoriile analizate. Acest motiv, pe unii care lecturează lucrarea, îi poate deranja, pe alții chiar încurca. În această privință, ne gândim la unele aspecte care vizează limitele unor subunități, uneori „exagerat” de prezente; la multitudinea unor date cantitative „perisabile” (suprafețe cultivate, număr de locuitori) sau cu dinamică mare pe timp scurt. Dar și acestea fac parte din personalitatea magistrului! experiența îndelungată a autorului.

În final, ne-am permite să recomandăm cu căldură această carte studenților geografi, specialiștilor în domeniu, încrezători fiind că astăzi „copacul” ce a rodit cu folos, generos își oferă „fructele” celor însetați de învățatură și cunoaștere. Ne exprimăm totodată convingerea că Domnia Sa nu se va opri aici și că, în timp, „va recidiva”. Îl așteptăm cu același interes.

VIRGIL SURDEANU

turistice a României care, în ciuda unor frecvente puneri în temă, se încâpățânează parcă să rămână inepuizabilă, adică imposibil de cuprins în matricea unei abordări de altfel inspirat (în unele cazuri !) creionată. Un caz mai rar întâlnit, dar tocmai de aceea extrem de important pentru devenirea economică a țării, a stăpânului acestei avuții - măriea sa, Poporul Român.

Profesorul Nicolae Ciangă, un cunoscut investigator al fenomenului turistic românesc, se

prezintă în fața geografilor, dar nu numai a lor, cu o inedită încercare de a cuprinde necuprinsul. *România. Geografia turismului* este dorința sa materializată de a arunca un puternic fasciol de lumină asupra istoricului turismului în spațiul carpato-danubiano-pontic, a condiționărilor sale naturale și antropice, a modului în care cercetarea științifică de profil a servit afirmarea acestuia. Autorul se apleacă îndeosebi, cu o firească motivare, asupra potențialului atractiv al țării (morfologic, climatic, hidrografic, biogeografic, antropic) reușind să-l ilustreze prin exemple revelatoare.

Analiza urmează o structură logică a demersului, impusă prin contribuții de notorietate în plan național și mondial de *Școala de geografă turismului clujeană*, din care autorul face parte, abordând, în succesiune, alte importante segmente ale fenomenului turistic, respectiv infrastructura de profil, circu-

lația turistică, tipurile și formele de turism. În privința ultimului aspect, poate dintr-o dorință nemărturisită de originalitate absolută, se trece într-un ușor echivoc (categorii, tipuri, forme?) cu supralicitarea unor forme de turism (turismul itinerant montan distinct de cel de drumeție montană!, turismul-alpinism!!) deși ele se încadrează pertinent în structuri tipologice bine fixate.

Faptul că autorul își propune, prin adnotarea din însăși titlul cărții (*Partea întâi*), să continue analiza nu poate decât să ne bucure. Suntem convinși că noi fațete ale turismului național vor fi scoase la iveală cu aceeași iscusință, exersată deja în contribuția de față. Ele vor adăuga, cu certitudine, carate noi bibliografiei geografice, dar și cunoașterii profunde a ceea ce natura acestei "guri de rai" ne-a dăruit, în speranța exploatării ei profitabile și echilibrate.

POMPEI COCEAN